

> Retouradres

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
2013-0000780137

Uw kenmerk
DC2013/03/a

Bijlagen
17

Datum 19 december 2013
Betreft Beslissing op uw Wob-verzoek Morpho/Patriot Act

Geachte

Bij brief van 9 september 2013, door mij ontvangen op 11 september 2013, heeft u bij mijn ministerie een verzoek ingediend als bedoeld in artikel 3, eerste lid, van de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob). Uw verzoek heeft betrekking op "de bestuurlijke aangelegenheid 'Morpho/Patriot Act'".

U vraagt om openbaarmaking van "documenten over de periode 2008 tot heden die betrekking hebben op:

1. De correspondentie tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken met Morpho en/of Safran over de reikwijdte en impact van de Patriot Act.
2. De correspondentie tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken en het ministerie van Veiligheid en Justitie en/of de Landsadvocaat inzake Morpho en/of Safran en reikwijdte en impact van de Patriot Act.
3. Adviezen, nota's, bevindingen en andere documenten inzake Morpho en/of Safran en de reikwijdte en impact van de Patriot Act".

Bij brief van 11 september 2013 heb ik de ontvangst van uw verzoek aan u bevestigd.

Bij brief van 7 oktober 2013 is de termijn om op uw verzoek te beslissen met vier weken verlengd.

Op 31 oktober 2013 bent u uitgenodigd op mijn ministerie om met een aantal van mijn ambtenaren te spreken over uw verzoek. In dit gesprek heeft u uw verzoek toegelicht. Van de kant van het ministerie is een toelichting gegeven op de summiere bij het Rijk beschikbare informatie over dit onderwerp en bent u gewezen op de beantwoording van vragen vanuit de Tweede Kamer. U heeft toegelicht dat uw verzoek geen betrekking heeft op de ambtelijke voorbereiding en totstandkoming van de beantwoording van de Kamervragen. U heeft aangegeven geïnteresseerd te zijn in onderliggende documenten of rapporten in relatie tot casuïstiek. Van de vier onderwerpen die u in dit verband noemde heeft uitsluitend het onderwerp 'Morpho' betrekking op mijn ministerie. Verder zijn onder meer afspraken gemaakt over de wijze en het moment van afdoening van uw verzoek.

Daarna heeft u op 1 november 2013 een brief gekregen waarin u is gemeld dat op grond van artikel 6, derde lid, van de Wob de beslistermijn is opgeschort vanwege het vragen van zienswijzen aan derden. Bij brief van 21 november 2013 bent u geïnformeerd dat de opschorting is beëindigd.

Datum
19 december 2013
Kenmerk
2013-0000780137

Voordat ik concreet inga op uw verzoek om informatie wil ik u graag op hoofdlijnen een schets geven van de gang van zaken.

Begin 2012 zijn door de Tweede Kamer schriftelijke vragen gesteld over het verstrekken van biometrische gegevens aan de Verenigde Staten. Zoals uit het antwoord op deze vragen blijkt (TK 2011-2012, nr. 2710), hebben de vragen geleid tot een proces om na te gaan of en zo ja op welke wijze toepassing van de Patriot Act ertoe zou kunnen leiden dat persoonsgegevens waar Morpho B.V. over kan beschikken in het kader van opdrachten die dit bedrijf namens de Staat der Nederlanden uitvoert, in handen zouden kunnen komen van autoriteiten in de Verenigde Staten (VS).

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft de Landsadvocaat gevraagd om een juridisch advies te geven over deze kwestie. Op verschillende momenten zijn er besprekingen gevoerd binnen mijn ministerie, met de Landsadvocaat en met vertegenwoordigers van Morpho B.V. en Safran.

De besprekingen met vertegenwoordigers van Morpho B.V. en Safran zijn erop gericht geweest om na te gaan of er maatregelen te treffen zouden zijn om de theoretische mogelijkheid uit te sluiten dat persoonsgegevens aan Amerikaanse autoriteiten moeten worden verstrekt. Het verkennen van deze mogelijkheid heeft, vanwege de complexiteit van de materie, geruime tijd geduurd.

Het overleg heeft geresulteerd in een aantal nadere afspraken die zijn vastgelegd in een overeenkomst. De inhoud van de afspraken is door de minister van BZK gemeld aan de Tweede Kamer (TK 2012-2013, 31 734, nr. 11) voordat de overeenkomst is getekend. Daarna is de overeenkomst daadwerkelijk door partijen getekend.

Ik kom nu op de concrete stukken.

In het kader van uw Wob-verzoek zijn de volgende documenten bij mijn ministerie aangetroffen.

A. Antwoorden op vragen van de Tweede Kamer, brieven aan de Tweede Kamer en andere (gedeeltelijk reeds openbare) stukken

1. Antwoorden op vragen van het lid Schouw van de Tweede Kamer over het verstrekken van biometrische gegevens aan de VS (TK 2012-2013, nr. 982);
2. Brief van de minister van BZK aan de Tweede Kamer over gemaakte afspraken met Morpho B.V. (TK 2012-2013, 31734, nr. 11);
3. Gewijzigde motie van het lid Schouw c.s. (TK 2011-2012, 25764, nr. 64);
4. Mededeling van de minister van BZK d.d. 28 maart 2012 aan de Tweede Kamer over extra uitstel voor het beantwoorden van de vragen van het lid Schouw (TK 2011-2012, nr. 2036);
5. Brief van de minister van BZK d.d. 4 juni 2012 aan Tweede Kamer over de beantwoording van de vragen van het lid Schouw over het verstrekken van

- biometrische gegevens aan de VS, met als bijlage de antwoorden op de gestelde vragen (TK 2011-2012, 31 734, nr. 8);
6. Antwoorden van de vragen van het lid Schouw (TK 2011-2012, nr. 2710);
 7. Handelingen van het debat n.a.v. AO op 15 mei 2012 over geldigheid kinderbijschrijvingen (o.a. pagina 93-8-35 en volgende van de Handelingen TK);
 8. Wetenschappelijk artikel door mr.dr. M.B. Voulon over Catch 22: Amerikaanse vorderingen tot het verstrekken van gegevens versus het verbod op doorgifte aan derde landen.

Datum
19 december 2013
Kenmerk
2013-0000780137

De documenten 1 tot en met 8 verstrek ik u. U treft ze bijgaand aan.

B. Interne ambtelijke memo's

1. Meerdere memo's aan de directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties en de directeur Burgerschap en Informatiebeleid over een juridisch advies met betrekking tot de reikwijdte van de Patriot Act;
2. Memo aan de directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties over overleg met een delegatie van Morpho SA en Morpho B.V. over de problematiek van de Patriot Act.

De stukken onder 1 en 2 maak ik in hun geheel niet openbaar. Deze stukken zijn opgesteld ten behoeve van intern beraad binnen mijn ministerie en bestaan voor het overgrote deel uit persoonlijke beleidsopvattingen van mijn ambtenaren, waarover op grond van artikel 11, eerste lid, van de Wob geen informatie wordt verstrekt. Voorzover in deze documenten daarnaast feiten zijn opgenomen zijn deze dermate nauw met de persoonlijke beleidsopvattingen verweven dat het niet mogelijk is deze van elkaar te scheiden, zodat ook hierover geen informatie kan worden verstrekt.

C. Adviezen, correspondentie en andere stukken die de Landsadvocaat betreffen

De Landsadvocaat heeft, zoals ik hiervoor al uiteenzette, op verschillende momenten adviezen en samenhangende producties opgesteld voor intern beraad en overleg binnen mijn ministerie. U heeft meegedeeld te accepteren dat dergelijke adviezen niet openbaar worden gemaakt. Zoals met u is afgesproken informeer ik u, aanvullend op hetgeen hiervoor in dit besluit is vermeld, dat het hier advisering betrof over de reikwijdte van de Patriot Act in relatie tot Morpho B.V. en de overeenkomsten die de staat heeft met dit bedrijf. De Landsadvocaat heeft daarvoor overleg gevoerd met onder meer de juridische adviseurs van Morpho B.V. en heeft in dat kader ook inzicht gekregen in de structuur van Morpho B.V. en Safran Morpho. Ook is in die contacten inzicht gegeven in juridische adviezen die Morpho B.V. heeft ingewonnen met betrekking tot de werking van de Patriot Act. Ten slotte heeft de Landsadvocaat geparticipeerd in overleggen van mijn ministerie met Morpho B.V. en Safran Morpho. Daarvoor heeft de Landsadvocaat eveneens adviezen geleverd.

D. Correspondentie van het ministerie van BZK met Morpho B.V. en Safran Morpho met betrekking tot de Patriot Act

1. Brief van Morpho B.V. over voortgang afspraken;
2. Bericht Morpho B.V. over opdrachtformulering;

3. Brief van de CEO Safran-Morpho aan directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties van mijn ministerie over de uitvoering van de gemaakte afspraken;
4. Brief van de CEO Safran-Morpho aan directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties van mijn ministerie over het door Morpho B.V. uitgevoerde onderzoek;
5. Brief van de CEO Safran-Morpho aan directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties van mijn ministerie over onder andere de activiteiten in de VS;
6. Brief van de directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties van mijn ministerie aan de CEO van Safran-Morpho over een te voeren overleg;
7. Brief van de directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties van mijn ministerie aan de directeur van Morpho B.V. met vragen onder andere met betrekking tot activiteiten in de VS.

Datum
19 december 2013

Kenmerk
2013-0000780137

De documenten 1 tot en met 7 verstrek ik u, zij het gedeeltelijk. Enkele gegevens zijn onleesbaar gemaakt. Dit betreft de namen, handtekeningen en de directe contactgegevens van de behandelend of de geadresseerde ambtenaar of van andere individuele personen. Deze gegevens maak ik niet openbaar in verband met de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen, welk belang wordt vermeld in artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob. Dit belang afwegende tegen het belang van openbaarmaking van deze gegevens, acht ik het belang genoemd in artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob zwaarwegender.

Daarnaast zijn in de documenten 1 tot en met 5 enkele passages onleesbaar gemaakt. Deze in brieven van Morpho B.V. dan wel Safran-Morpho opgenomen passages betreffen bedrijfsgegevens, van technische, fiscale en/of (bedrijfs)juridische aard, die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld. Op grond van artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob blijft het verstrekken van dergelijke informatie achterwege. Daarnaast zal openbaarmaking van deze passages leiden tot een onevenredige benadeling (onder meer concurrentiepositie) van de bij de aangelegenheid betrokken partijen, zoals omschreven in artikel 10, tweede lid, aanhef en onder g, van de Wob. Ook op grond hiervan blijft openbaarmaking van deze passages daarom achterwege aangezien het belang van openbaarmaking ervan mijns inziens niet opweegt tegen het belang van het voorkomen van deze onevenredige benadeling.

E. Overeenkomst met Morpho B.V. met nadere afspraken

Zoals blijkt uit de brief van 13 december 2013 aan de Tweede Kamer (TK 2012-2013, 31 734 nr. 11) zijn nadere afspraken gemaakt met Morpho B.V. Deze afspraken zijn vastgelegd in een overeenkomst. De overeenkomst bestaat in een Engelse versie en een beëdigde vertaling in het Nederlands.

De overeenkomst zelf verstrek ik u niet. De in de overeenkomst opgenomen informatie betreft (financiële) bedrijfsgegevens die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld. Op grond van artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob blijft het verstrekken van dergelijke informatie achterwege. Daarnaast zal openbaarmaking van deze gegevens leiden tot een onevenredige benadeling (concurrentiepositie) van de bij de aangelegenheid betrokken partijen, zoals omschreven in artikel 10, tweede lid, aanhef en onder g, van de Wob. Ook op grond hiervan blijft openbaarmaking van

de overeenkomst daarom achterwege aangezien het belang van openbaarmaking ervan mijns inziens niet opweegt tegen het belang van het voorkomen van deze onevenredige benadeling.

Voor de inhoud van de gemaakte afspraken verwijs ik u naar de brief aan de Tweede Kamer van 13 december 2012 (TK 2012-2013, 31 734, nr. 11).

Datum
19 december 2013
Kenmerk
2013-0000780137

F. Statuten Morpho B.V.

Zoals blijkt uit de brief van 13 december 2013 aan de Tweede Kamer (TK 2012-2013, 31 734, nr. 11) leidden de gemaakte afspraken tot aanpassing van de statuten van Morpho B.V. De statuten zijn via de Kamer van Koophandel in te zien. Als service treft u een exemplaar van de statuten bijgaand aan.

G. Overig

Brief van 2 februari 2012 van Europarlementariër mevrouw S. In 't Veld aan Morpho B.V.

Dit document verstrek ik u. U zult zien dat een enkel gegeven onleesbaar is gemaakt. Dit betreft de handtekening van de steller van de brief. Dit gegeven maak ik niet openbaar in verband met de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkene, welk belang wordt vermeld in artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob. Dit belang afwegende tegen het belang van openbaarmaking van dit gegeven, acht ik het belang genoemd in artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob zwaarwegender.

Dit Wob-besluit en de stukken die met dit besluit voor een ieder openbaar worden, zullen enkele werkdagen na toezending worden gepubliceerd op de website www.rijksoverheid.nl.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

 Richard van Zwol
Secretaris-generaal

Bijlagen:
- de stukken genoemd onder A
- de stukken genoemd onder D
- het stuk genoemd onder F
- het stuk genoemd onder G.

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na bekendmaking van dit besluit daartegen per brief bezwaar maken bij de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Directoraat-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties/Directie Burgerschap en Informatiebeleid, Postbus 20011, 2500 EA Den Haag. Het bezwaarschrift moet zijn ondertekend, voorzien zijn van een datum alsmede de naam en het adres van de indiener en dient vergezeld te gaan van de gronden waarop het bezwaar berust en, zo mogelijk, een afschrift van het besluit waartegen het bezwaar is gericht.

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden**982**

Vragen van het lid **Schouw** (D66) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie over *het verstrekken van biometrische gegevens aan de Verenigde Staten* (ingezonden 27 december 2012).

Antwoord van minister **Plasterk** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 15 januari 2013)

Vraag 1
Herinnert u zich uw antwoord op eerdere vragen over het verstrekken van biometrische gegevens aan de Verenigde Staten waarin u stelt dat u een oplossing heeft zodat de Amerikaanse autoriteiten in geen geval toegang hebben tot de gegevens?¹

Antwoord 1
Ja.

Vraag 2
Kunt u aantonen, nu u in uw brief het gebruik van de extraterritorialeit van de Amerikaanse wet «theoretisch» noemt, dat de Amerikaanse autoriteiten nog nooit op basis van de Patriot Act bij Morpho, of andere bedrijven op Nederlands grondgebied hebben opgevraagd?

Antwoord 2
In de brief van 4 juni 2012² is gesteld dat de Patriot Act in zijn toepassing extraterritoriale werking heeft. Dat is dus niet theoretisch. Echter, en dat is ook gesteld, betekent die extraterritoriale werking niet dat elke onderneming die niet in de Verenigde Staten is gevestigd, onderworpen is aan de jurisdictie van de Verenigde Staten. Daarvoor moet sprake zijn van de omstandigheden die in de hiervoor aangehaalde brief zijn beschreven. Morpho BV (verder Morpho genoemd) heeft mij verzekerd dat er geen gegevens door de Amerikaanse autoriteiten zijn opgevraagd en ik heb geen aanwijzing om te denken dat die informatie onjuist zou zijn. Over vragen van de Amerikaanse autoriteiten bij andere bedrijven kan ik geen uitspraken doen.

¹ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2011–2012, nr. 2710

² De brief waarnaar wordt verwezen is gevoegd bij de beantwoording van de vragen van het TK-lid Schouw (TK 2011–2012, nr. 2710)

Vraag 3 en 4

Op welke wijze voorkomt de onderhandelde oplossing dat de autoriteiten van de Verenigde Staten toegang zouden kunnen krijgen tot de gegevens van Morpho? De Amerikaanse wet blijft toch onverkort van kracht, ongeacht wie er bij Morpho werken of in het bestuur zitten?
Bent u van mening dat de gekozen oplossing voldoet aan de Nederlandse en Europese regels met betrekking tot gegevensbescherming?

Antwoord 3 en 4

Het is juist dat de Amerikaanse wet niet buiten werking is gesteld met de afspraken die met Morpho zijn gemaakt. De betreffende Amerikaanse wetgeving en de werking daarvan bestaan nog steeds. Zoals in het antwoord op vraag 2 is gesteld betekent dit niet dat de Amerikaanse wetgeving, met de daarbij behorende extraterritorialeit, zomaar aan Amerikaanse autoriteiten de bevoegdheid geeft tot het vorderen van gegevens die bij Morpho aanwezig zijn. De gemaakte afspraken met Morpho voorzien op een naar mijn mening proportionele wijze in het beheersen van de situatie die zich in theorie zou kunnen voordoen en waarin de Amerikaanse autoriteiten zouden kunnen nagaan of vanwege personele verbanden tussen bestuurders of commissarissen van een in Amerika gevestigd Safran-bedrijf en het in Nederland gevestigde Morpho, een bevoegdheid bestaat om gegevens bij Morpho te vorderen. De huidige Europese en daarop gebaseerde Nederlandse regels met betrekking tot gegevensbescherming zijn als kader meegenomen in het overleg dat met Morpho heeft plaatsgevonden. Voor wat betreft toekomstige regels met betrekking tot gegevensbescherming ziet het kabinet, zoals eerder medegedeeld (BNC-fiche Algemene Verordening Gegevensbescherming, TK 2011–2012, 22 112, nr. 1372, p. 7), overigens de voorstellen over grensoverschrijdend gegevensverkeer al als een stap vooruit. De vraag is echter of de kwestie van conflicterende jurisdicties sluitend wordt opgelost. Het kabinet zal zich in dit licht in de onderhandelingen inzetten voor een zoveel mogelijk sluitende regeling.

Vraag 5
Heeft u de oplossing laten toetsen door het College Bescherming Persoonsgegevens?

Antwoord 5
Nee.

Vraag 6
Bent u, indien de situatie zich voordoet, bereid met andere bedrijven te onderhandelen over een oplossing? Zo ja, is het haalbaar om met talloze bedrijven in dezelfde situatie te onderhandelen over een oplossing?

Antwoord 6
Ik ben van mening dat, als dat nodig is, de minister die voor de betreffende opdracht cq contract verantwoordelijk is moet bezien of het nodig is met een bedrijf te overleggen cq te onderhandelen.

Vraag 7
Kunt u verzekeren dat ook in de toekomst Amerikaanse autoriteiten, of autoriteiten uit andere landen, geen gebruik zullen maken van extraterritoriale wetgeving om toegang te krijgen tot persoonlijke gegevens die zijn opgeslagen op Nederlands grondgebied?

Antwoord 7
Die garantie kan ik niet geven.

Vraag 8
Kunt u deze vragen beantwoorden voor het algemeen overleg over de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken voorzien op woensdag 16 januari 2013?

Antwoord 8
Ja.

Vergaderjaar 2012–2013

31 734

Wijziging van de Wet bescherming persoonsgegevens in verband met de uitvoering van de op 26 juli 2007 te Washington tot stand gekomen Overeenkomst tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten van Amerika inzake de verwerking en overdracht van persoonsgegevens van passagiers (PNR-gegevens) door luchtvaartmaatschappijen aan het Ministerie van Binnenlandse Veiligheid van de Verenigde Staten van Amerika (PNR-Overeenkomst 2007) met briefwisseling en verklaring (Trb. 2007, 129)

Nr. 11

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 december 2012

In de brief van 4 juni 2012 bij de antwoorden¹ op de vragen van het lid Schouw over het verstrekken van biometrische gegevens aan de Verenigde Staten is uw Kamer gemeld dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) aan het bedrijf Morpho BV (verder Morpho) heeft gevraagd maatregelen te treffen die ook voorzien in het theoretische geval dat persoonsgegevens aan Amerikaanse autoriteiten moeten worden verstrekt. Daarbij is aangegeven dat Morpho zich bereid had verklaard in samenwerking met het ministerie van BZK na te gaan of zulke maatregelen getroffen zouden kunnen worden. Met deze brief wil ik u informeren over de uitkomsten van het met het bedrijf Morpho gevoerde overleg.

De afgelopen maanden zijn intensieve besprekingen gevoerd met vertegenwoordigers van Morpho. Die gesprekken zijn in een constructieve sfeer verlopen waarbij van de zijde van het bedrijf steeds de bereidheid is getoond om allerlei opties te bekijken en te bespreken. Het overleg is medio november 2012 afgerond met het formuleren van een aantal afspraken die bovenop de op dit moment al bestaande contractuele bepalingen komen.

Op hoofdlijnen is de strekking van de gemaakte afspraken als volgt:

- De kring van personen die bestuurders of commissarissen van Morpho mogen zijn wordt beperkt. Bestuurders of commissarissen van Morpho

kunnen niet tevens een bestuurlijk of toezichhoudende rol vervullen bij Amerikaanse zusterondernemingen;

- Morpho zal de Staat informeren in het geval er een concreet voorplan bestaat om zelf ondernemingsactiviteiten te gaan ontwikkelen in de Verenigde Staten;
- Werknemers die zijn belast met personaliseringsactiviteiten blijven onder het gezag van Morpho, ook al verrichten deze medewerkers werkzaamheden voor een van de groepsmaatschappijen van Morpho.

De gemaakte afspraken strekken verder dan contractuele bepalingen. De afspraken zullen ten dele in de statuten van Morpho worden verankerd. Bovendien heeft de aandeelhouder van Morpho zich geëngaat aan de afspraken.

Met de gemaakte nadere afspraken wordt naar mijn mening op een proportionele wijze voorzien in het beheersen van het theoretische risico dat eerder aan uw Kamer is gemeld. Tenslotte kan ik u mededelen dat de met Morpho gemaakte nadere afspraken op korte termijn in de vorm van een nadere overeenkomst zullen worden geformaliseerd.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
R.H.A. Plasterk

¹ Aangangsel Handelingen II 2011/12, nr. 2710.

Vergaderjaar 2011–2012

25 764

Reisdocumenten

Nr. 64

**GEWIJZIGDE MOTIE VAN HET LID SCHOUW C.S. TER
VERVANGING VAN DIE GEDRUKT ONDER NR. 62**

Voorgesteld 12 juni 2012

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Morpho BV, onderdeel van de Franse Safran Group, de producent is van de Nederlandse paspoorten en identiteitskaarten en beschikt over een databank met biometrische gegevens van Nederlanders;

constaterende dat het niet is uitgesloten dat de Amerikaanse autoriteiten jurisdictie hebben tot het vorderen van persoonsgegevens uit de databank van Morpho BV;

overwegende dat dit slechts een voorbeeld is van een breder probleem van extraterritoriale werking van wetten van derde landen;

constaterende dat ook in het Europees Parlement dit probleem al eerder is aangekaart bij de Europese Commissie;

overwegende dat dit niet een probleem is van een individuele lidstaat en of particulier bedrijf, maar een probleem is tussen de Europese Commissie en de Amerikaanse regering;

verzoekt de regering, zich in te zetten voor een Europese oplossing, zodat EU-wetten op EU-grondgebied niet ondergeschikt worden gemaakt aan wetten van derde landen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Schouw
Van Raak
Heijnen
Hennis-Plasschaert

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2036

Vragen van het lid **Schouw** (D66) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *het verstrekken van biometrische gegevens aan de Verenigde Staten* (ingezonden 7 februari 2012).

Mededeling van minister **Spies** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 30 maart 2012).

Vraag 1

Kent u het bericht «Dutch Government selects Sagem Identification for secure travel documents»?¹

Vraag 2

Kunt u bevestigen dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de productie van Nederlandse reisdocumenten zoals paspoorten en ID-kaarten voor de komende 7 à 10 jaar heeft uitbesteed aan het bedrijf Morpho (voorheen Sagem)?

Vraag 3

Kunt u bevestigen dat de biometrische gegevens voor de Nederlandse reisdocumenten, zoals digitale gezichtsscans en vingerafdrukken, opgeslagen liggen in de databank van Morpho BV in Haarlem?²

Vraag 4

Bent u zich bewust van het feit dat Morpho (voorheen Sagem) onderdeel is van de Safran Group en dat de Safran Group verschillende vestigingen in de Verenigde Staten van Amerika heeft?

Vraag 5

Bent u zich bewust van het feit dat, vanwege deze vestigingen van de Safran Group in de Verenigde Staten, ook het bedrijf Morpho BV in Haarlem onder Amerikaanse jurisdictie valt?

¹ Persbericht van 30 juni 2010, «Dutch Government selects Sagem Identification for secure travel documents», Sagem Identification (Safran Group).

² Persbericht van 1 februari 2012, «Uw vingerafdrukken in de Twilight zone», Privacy First.

Vraag 6

Bent u zich ervan bewust dat de Amerikaanse autoriteiten biometrische gegevens kunnen opvragen uit de databank van Morpho BV op basis van de Patriot Act?

Vraag 7

Kunt u aangeven of Morpho BV ooit verzoeken heeft gekregen van de Amerikaanse autoriteiten voor het verstrekken van biometrische gegevens? Kunt u aangeven om hoeveel verzoeken dit gaat? Kunt u aangeven of het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ooit verzoeken heeft gekregen van de Amerikaanse autoriteiten voor het verstrekken van biometrische gegevens uit de databank van Morpho op basis een rechtshulpverzoek?

Vraag 8

Kunt u aangeven aan welke criteria deze verzoeken worden getoetst? Kunt u aangeven in hoeveel gevallen deze verzoeken zijn toegewezen en in hoeveel gevallen deze verzoeken zijn afgewezen?

Mededeling

Hierbij bericht ik u dat de beantwoording van de vragen van de heer Schouw nog meer tijd vraagt dan met het verleende uitstel is gegeven. De reden is dat de vragen van de heer Schouw een goede bestudering van de bevoegdheden van de Amerikaanse autoriteiten op grond van de Patriot Act vereist. Daarbij komt dat de bevoegdheden van de Patriot Act niet alleen de persoonsgegevens in het kader van de personalisatie van de reisdocumenten raken maar ook andere gegevensverzamelingen die van Nederlandse burgers worden aangelegd. Dit gegeven is voor mij aanleiding de Kamer over deze problematiek te informeren met een algemene brief. Het onderzoek dat nodig is voor een adequate informatievoorziening vergt echter de nodige tijd. Ik streef ernaar dit onderzoek binnen zes weken af te ronden.

Vergaderjaar 2011–2012

31 734

Wijziging van de Wet bescherming persoonsgegevens in verband met de uitvoering van de op 26 juli 2007 te Washington tot stand gekomen Overeenkomst tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten van Amerika inzake de verwerking en overdracht van persoonsgegevens van passagiers (PNR-gegevens) door luchtvaartmaatschappijen aan het Ministerie van Binnenlandse Veiligheid van de Verenigde Staten van Amerika (PNR-Overeenkomst 2007) met briefwisseling en verklaring (Trb. 2007, 129)

31 735

Goedkeuring van de op 26 juli 2007 te Washington tot stand gekomen Overeenkomst tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten van Amerika inzake de verwerking en overdracht van persoonsgegevens van passagiers (PNR-gegevens) door luchtvaartmaatschappijen aan het Ministerie van Binnenlandse Veiligheid van de Verenigde Staten van Amerika (PNR-Overeenkomst 2007), met briefwisseling en verklaring (Trb. 2007, 129)

Nr. 8

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 4 juni 2012

Naar aanleiding van de vragen die het lid Schouw (D66) op 7 februari 2012 aan mij gesteld heeft over het verstrekken van biometrische gegevens aan de Verenigde Staten, ingezonden op 7 februari 2012, heb ik het wenselijk geoordeeld voor de beantwoording van deze vragen mij te laten informeren over de bevoegdheden die de Amerikaanse autoriteiten op grond van de Patriot Act kunnen uitoefenen ten aanzien van het bedrijf Morpho B.V. (hierna Morpho). Ik heb die informatie inmiddels gekregen waardoor het beantwoorden van de vragen van de heer Schouw nu mogelijk is (Aanhangsel II, 2011/12, nr. 2710). Alvorens de afzonderlijke vragen te beantwoorden wil ik u eerst meer in het algemeen informeren over de reikwijdte van de Patriot Act en de mogelijke toepassing op Morpho.

Patriot Act

Ik heb juridisch advies ingewonnen bij de Landsadvocaat over de vraag of de Amerikaanse autoriteiten Morpho kunnen opdragen de persoonsgegevens, (waaronder biometrische gegevens zoals de foto en de vingerafdrukken) waarover het bedrijf ten behoeve van de personalisatie van reisdocumenten gedurende een beperkte tijd de beschikking krijgt, aan hen over te dragen. Kort samengevat kan vastgesteld worden dat de Patriot Act in zijn toepassing extraterritoriale werking heeft. Dat betekent echter niet dat jurisdictie van de Amerikaanse autoriteiten tot het vorderen van die Nederlandse persoonsgegevens bestaat. Daarvan zou pas sprake zijn indien:

- Morpho of door haar gecontroleerde ondernemingen activiteiten in de Verenigde Staten zouden ontplooiën zodanig dat kan worden gesproken van het voortduren en systematisch onderhouden van contacten met de Verenigde Staten; en/of
- aan Morpho gelieerde ondernemingen die activiteiten verrichten in de Verenigde Staten bezit, bewaring of controle hebben over de bij Morpho berustende Nederlandse persoonsgegevens.

Als Amerikaanse autoriteiten direct of indirect persoonsgegevens die zich onder Morpho bevinden, opvragen staat het niet vast dat de Amerikaanse rechter aan wie toestemming gevraagd moet worden om een dergelijke opdracht te geven, een daartoe strekkend verzoek zal honoreren. Dit verzoek zal door de Amerikaanse rechter getoetst worden aan beginselen van wederkerigheid en soevereiniteit, mede met inachtneming van Europese en Nederlandse regelgeving gericht op bescherming van persoonsgegevens. Denkbaar is dat een Amerikaanse rechter op grond van deze afweging een verzoek van Amerikaanse autoriteiten tot het verkrijgen van gegevens bij een Nederlands bedrijf zal afwijzen, met name als het gaat om gegevens die niet zozeer aan een bedrijf als wel aan de Nederlandse Staat toebehoren.

Noch Morpho noch het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) willen echter op enige wijze afhankelijk zijn van een eventueel oordeel van een Amerikaanse rechter. Daarom is nader overleg gevoerd met Morpho. In dat overleg heeft het ministerie van BZK aan Morpho gevraagd maatregelen te treffen die ook in dit theoretische geval uitsluiten dat persoonsgegevens aan Amerikaanse autoriteiten moeten worden verstrekt. Morpho heeft zich bereid verklaard in samenwerking met het ministerie van BZK te onderzoeken of zulke maatregelen getroffen kunnen worden. Dit onderzoek zal ten minste zes weken in beslag nemen. Zodra het onderzoek gereed is en ik mij over de uitkomsten daarvan beraden heb zal ik u informeren over de maatregelen die genomen zullen worden en de eventuele consequenties daarvan.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
J. W. E. Spies

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2710

Vragen van het lid **Schouw** (D66) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *het verstrekken van biometrische gegevens aan de Verenigde Staten* (ingezonden 7 februari 2012).

Antwoord van minister **Spies** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 6 juni 2012). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2011–2012, nr. 1616. Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2011–2012, nr. 2036.

Vraag 1

Kent u het bericht «Dutch Government selects Sagem Identification for secure travel documents»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Kunt u bevestigen dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de productie van Nederlandse reisdocumenten zoals paspoorten en ID-kaarten voor de komende 7 à 10 jaar heeft uitbesteed aan het bedrijf Morpho (voorheen Sagem)?

Antwoord 2

Ja, ik verwijs daarvoor naar onder meer de brief d.d. 23 september 2010 die aan de Tweede Kamer is gezonden.

Vraag 3

Kunt u bevestigen dat de biometrische gegevens voor de Nederlandse reisdocumenten, zoals digitale gezichtsscans en vingerafdrukken, opgeslagen liggen in de databank van Morpho BV in Haarlem?²

Antwoord 3

Morpho ontvangt voor het personaliseren van de aangevraagde reisdocumenten (digitaal) de persoonsgegevens die op de documenten moeten worden vermeld. Morpho bewaart daarvoor de gegevens gedurende een

¹ Persbericht van 30 juni 2010, «Dutch Government selects Sagem Identification for secure travel documents», Sagem Identification (Sfarn Group).

² Persbericht van 1 februari 2012, «Uw vingerafdrukken in de Twilight zone», Privacy First.

beperkte periode. Zie ook de antwoorden op de vragen van het TK-lid Van Raak (TK 2009–2010, nr 2067).

Vraag 4 en 5

Bent u zich bewust van het feit dat Morpho (voorheen Sagem) onderdeel is van de Safran Group en dat de Safran Group verschillende vestigingen in de Verenigde Staten van Amerika heeft?

Bent u zich bewust van het feit dat, vanwege deze vestigingen van de Safran Group in de Verenigde Staten, ook het bedrijf Morpho in Haarlem onder Amerikaanse jurisdictie valt?

Antwoord 4 en 5

Zoals uit het algemene antwoord blijkt valt Morpho niet zonder meer onder de Amerikaanse jurisdictie door het enkele feit dat zij zusterbedrijven in de Verenigde Staten heeft.

Vraag 6

Bent u zich ervan bewust dat de Amerikaanse autoriteiten biometrische gegevens kunnen opvragen uit de databank van Morpho BV op basis van de Patriot Act?

Antwoord 6

Ik ben mij ervan bewust geworden – na kennisneming van het advies van de Landsadvocaat – dat het niet is uitgesloten dat de Amerikaanse autoriteiten jurisdictie hebben tot het vorderen van persoonsgegevens uit de databank van Morpho BV. Mocht sprake zijn van jurisdictie, dan betekent dat nog niet dat vordering van de Amerikaanse autoriteiten tot het verstrekken van die persoonsgegevens zal worden toegewezen. Zoals ik in het algemene antwoord heb aangegeven zal een dergelijk verzoek door de Amerikaanse rechter getoetst worden aan beginselen van wederkerigheid en soevereiniteit mede met inachtneming van Europese en Nederlandse regelgeving gericht op bescherming van persoonsgegevens, welke toetsing tot een afwijzende beslissing kan leiden. Voorts is Morpho bereid te onderzoeken of er verdergaande maatregelen genomen kunnen worden dat te voorkomen. Deze maatregelen zijn ook in het belang van de bescherming van persoonsgegevens waarover Morpho in het kader van andere contracten met de Staat de beschikking krijgt.

Vraag 7

Kunt u aangeven of Morpho BV ooit verzoeken heeft gekregen van de Amerikaanse autoriteiten voor het verstrekken van biometrische gegevens? Kunt u aangeven om hoeveel verzoeken dit gaat? Kunt u aangeven of het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ooit verzoeken heeft gekregen van de Amerikaanse autoriteiten voor het verstrekken van biometrische gegevens uit de databank van Morpho op basis een rechtshulpverzoek?

Antwoord 7

Morpho heeft desgevraagd mij bericht nooit een verzoek voor het verstrekken van biometrische gegevens te hebben gekregen. Evenmin heeft het ministerie van BZK verzoeken hiertoe ontvangen van de Amerikaanse autoriteiten. Niet de minister van BZK, maar de minister van Veiligheid en Justitie is verdragsrechtelijk aangewezen als de bevoegde autoriteit voor de ontvangst van rechtshulpverzoeken.

Vraag 8

Kunt u aangeven aan welke criteria deze verzoeken worden getoetst? Kunt u aangeven in hoeveel gevallen deze verzoeken zijn toegewezen en in hoeveel gevallen deze verzoeken zijn afgewezen?

Antwoord 8

Desgevraagd heeft mijn ambtgenoot van Veiligheid en Justitie mij meegedeeld geen rechtshulpverzoeken te hebben ontvangen die waren gericht op het verkrijgen van biometrische gegevens die zich bij Morpho in Nederland bevinden.

Als de Verenigde Staten rechtshulp zou vragen, zal aan de hand van dat verzoek worden beoordeeld of Nederland medewerking kan verlenen. Uit dat

verzoek dient onder andere te blijken naar welke strafbare feiten onderzoek wordt gedaan en welke specifieke informatie in het kader van dat onderzoek vereist is. De criteria voor rechtshulpverzoeken staan vermeld in het rechtshulpverdrag tussen Nederland en de VS³ en in artikel 552h e.v. van het Wetboek van Strafvordering. De procedure voor rechtshulpverlening is met waarborgen omkleed.

³ *Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika aangaande wederzijdse rechtshulp in strafzaken, Trb. 2004, nr. 100.*

8

Geldigheid kinderbijschrijvingen

Aan de orde is het **debat** naar aanleiding van een algemeen overleg op 15 mei 2012 over **geldigheid kinderbijschrijvingen in het paspoort van de ouder(s) c.q. de voogd**.

De voorzitter:

Door wat wijzigingen in de agenda hebben we twee uur de tijd voor dit VAO. Maar dat is geen aanmoediging voor de leden om lang van stof te zijn; zij hebben niet meer dan twee minuten spreektijd. Er zijn vijf sprekers van de kant van de Kamer. Een hartelijk woord van welkom aan de minister.

De heer Heijnen (PvdA):

Voorzitter. Het debat over de ID-kaarten en de paspoorten heeft de laatste tijd drie resultaten opgeleverd: de ID-kaarten worden tien jaar geldig, de vingerafdrukken verdwijnen per 1 oktober 2013 van de ID-kaarten en niet in de laatste plaats dankzij de inspanningen van mevrouw Hennis worden de ouders bijgeschreven op de kinder-paspoorten, wat dacht ik door de hele Kamer wordt gesteund. Wat een aantal partijen betreft blijven er nog twee wensen over. Dat geldt voor mevrouw Hennis, de heer Schouw, mevrouw Smilde en de heer Van Raak, en misschien ook nog voor anderen. Zij hebben hun wens geformuleerd in de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat er sprake is van bindende Europese regelgeving met betrekking tot de normen voor de veiligheidskenmerken en biometrische gegevens van paspoorten en reisdocumenten;

overwegende dat (met name) de veronderstelde effectiviteit van de eis tot het opnemen en opslaan van de vingerafdrukken ter discussie staat;

overwegende dat open discussies met betrekking tot het (verder) terugdringen en voorkomen van identiteitsfraude gevoerd moeten worden;

verzoekt de regering om nut en noodzaak, de effectiviteit, van genoemde normen op Europees niveau aan de orde te stellen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Heijnen, Hennis-Plasschaert, Schouw, Smilde en Van Raak.

Zij krijgt nr. 60 (25764).

De heer Heijnen (PvdA):

Voorzitter. Een tweede motie heeft betrekking op een overzienbaar aantal mensen dat ernstige zo u wilt gewetensbezwaren heeft tegen het afgeven van vingerafdrukken en tot oktober 2013 moet wachten totdat zij een ID-kaart zonder vingerafdrukken kunnen krijgen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegend dat er burgers zijn met onoverkomelijke principiële bezwaren tegen het afgeven van vingerafdrukken op identiteitskaarten;

overwegend dat eerst eind 2013 deze burgers identiteitskaarten kunnen krijgen zonder vingerafdrukken;

overwegend dat deze burgers intussen grote problemen ondervinden in het maatschappelijk en zakelijk verkeer;

verzoekt de regering, vooruitlopend op de nieuwe ID-kaarten gemeenten identiteitsdocumenten te doen verstrekken aan gewetensbezwaarde burgers met betrekking tot het afgeven van vingerafdrukken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Heijnen en Schouw. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 61 (25764).

Mevrouw Hennis-Plasschaert (VVD):

Op zich deel ik de intentie van collega Heijnen. Maar we hebben nog een dossier waarop gewetensbezwaren een rol spelen, wat mij altijd in een wat lastige positie brengt. Ik heb juridisch advies ingewonnen en de vraag is waar de grens ligt en wat je doet met mensen die andere bezwaren dan principiële bezwaren hebben, bijvoorbeeld uit een oogpunt van veiligheid. Mijn uitgangspunt is dat we dit in een keer voor iedereen zouden moeten regelen. Is de heer Heijnen mij dat mij eens? We hebben het hier over dwingende wetgeving. Hoe kunnen we het regelen dat we dit, vooruitlopend op de wetswijziging, organiseren?

De heer Heijnen (PvdA):

Dit is geen motie waarin wordt opgeroepen tot juridisch degelijk handelen, dit is een motie waarin wordt opgeroepen tot bestuurlijk verantwoord handelen. Er is een beperkt aantal mensen dat zodanig overwegende bezwaren heeft tegen het afgeven van die vingerafdrukken dat ze dat niet opbrengen. Daardoor hebben ze geen identiteitsdocument en kunnen ze als ondernemer/zzp'er niet aan de slag, omdat ze nu eenmaal af en toe de identiteit moeten aantonen. Men kan ook in het maatschappelijk verkeer geconfronteerd worden met een verzoek om de

Heijnen

identiteit aan te tonen. Die problemen wil ik hiermee oplossen, niet meer dan dat. Daarvoor hebben we openbaar bestuur, de burgemeester, een college van burgemeester en wethouders, dat in dat soort incidentele gevallen een prachtig document kan opstellen. De leges mag wat hoger zijn dan van een ID-kaart. Daarmee staat er: deze burger is mijnheer of mevrouw Jansen, wat hiermee wordt bevestigd. Dit loopt vooruit op de ID-kaart van pak hem beet oktober 2013. Daar gaat het mij om.

Mevrouw **Hennis-Plasschaert** (VVD):

Nogmaals: ik ben het eens met de intentie van de heer Heijnen, maar ik heb er moeite mee dat wij dit voor een beperkte groep mensen doen. Ik hoor van de minister graag wat haar mogelijkheden zijn om dit in één keer voor iedereen te regelen, want ik ben het met de heer Heijnen eens dat de Staat geen enkel belang meer heeft bij het afnemen van die vingerafdrukken. De bewijslast van hoe die principiële bezwaren luiden, hoe dit vorm wordt gegeven en hoe dit verder bestuurlijk wordt afgehandeld, is volgens mij te complex en onoverkomelijk. De enige relevante vraag aan de minister is nu dus hoe wij kunnen regelen – en of wij überhaupt kunnen regelen – dat wij vooruitlopend op de noodzakelijke wetswijziging de identiteitskaart al laten drukken zonder het opnemen van die vingerafdrukken.

De heer **Heijnen** (PvdA):

Ik speel die vraag graag door aan de minister, want als daar een antwoord op komt waarmee wij uit de voeten kunnen, verdient een regeling zoals door u wordt bedoeld, de voorkeur. Ik vrees echter dat er geen bevredigend antwoord komt. In die situatie is er wat mij betreft sprake van een discretionaire bevoegdheid van de burgemeester – niets meer en niets minder – om in een beperkt aantal gevallen voor gewetensbezwaarden een oplossing te vinden.

De heer **Elissen** (PVV):

Voorzitter. Ik dank de minister voor alles wat zij ons heeft uitgelegd en toegezegd tijdens het AO.

Wij spreken vandaag wederom over een opgelegde eis uit Brussel. Terwijl in Nederland doorgaans goed wordt gekeken naar nut en noodzaak van nieuw beleid, schijnt het in Brussel een hobby te zijn om nieuw beleid erdoorheen te drukken, zonder dat eerst goed wordt onderzocht welke doelstellingen men hiermee probeert te bereiken en op welke wijze lidstaten invulling moeten geven aan een dictaat. In het algemeen overleg van 15 mei jongstleden heb ik al een aantal argumenten aangevoerd waarmee ik ons bezwaar tegen het afnemen van vingerafdrukken heb verduidelijkt. Allereerst is er natuurlijk het gegeven dat vingerafdrukken momenteel nog nergens voor worden gebruikt. Ten tweede is er het gebrek aan gebruiksmogelijkheden van vingerafdrukken in de praktijk. Bij een steekproef in Roermond bleek dat 21% van de vingerafdrukken onbruikbaar of van ondeugdelijke kwaliteit is. Een op de vijf vingerafdrukken kan zelfs niet aan de betreffende persoon worden gerelateerd. Wellicht kan de minister nog even toelichten wat ook alweer de voordelen zijn van het opslaan van vingerafdrukken in het paspoort. Ziet de minister eigenlijk überhaupt voordelen?

Voorts lees ik in het jaarverslag van het ministerie van BZK dat de eerste stappen zijn gezet om vingerafdruk-

ken en overige gegevens waarvan de bewaartermijn is verstreken, te verwijderen. Je zou bijna zeggen dat die al weg hadden moeten zijn, maar dat ter zijde. Mijn vraag aan de minister is: welke stappen zijn er gezet om die vingerafdrukken en overige gegevens te verwijderen?

Tot slot wil ik graag van de minister weten wat de stand van zaken is met betrekking tot het aantal aangevraagde paspoorten en de afhandeling daarvan. Voorziet de minister op korte termijn – dat wil zeggen: voor de zomervakantie – nog problemen? Zo ja, hoe wil zij de burger op dit punt tegemoet te komen? Of zegt de minister dat alles is opgelost en dat niemand nog iets te vrezen heeft? Dat zou voor de burger in ieder geval een mooie geruststelling zijn.

De heer **Schouw** (D66):

Voorzitter. We hebben de afgelopen maanden Kamerbreed gesproken over de paspoorten en de vingerafdrukken. Volgens mij vindt de gehele Kamer dat de vingerafdrukken die je afgeeft voor je paspoort, veilig bewaard moeten worden en niet in verkeerde handen moeten komen. Wij zijn ons dus rot geschrokken toen duidelijk werd dat niet valt uit te sluiten dat de VS door middel van de Patriot Act wellicht toegang kunnen krijgen tot de vingerafdrukken van Nederlanders, omdat een in Nederlands gevestigd Amerikaans bedrijf die vingerafdrukken opslaat. Om te voorkomen dat dit gaat gebeuren, dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Morpho BV, onderdeel van de Amerikaanse Safran Group, de producent is van de Nederlandse paspoorten en identiteitskaarten en beschikt over een databank met biometrische gegevens van Nederlanders;

constaterende dat het niet is uitgesloten dat de Amerikaanse autoriteiten jurisdictie hebben tot het vorderen van persoonsgegevens uit de databank van Morpho BV;

overwegende dat dit slechts een voorbeeld is van een breder probleem van extraterritoriale werking van wetten van derde landen;

constaterende dat ook in het Europees Parlement dit probleem al eerder is aangekaart bij de Europese Commissie;

overwegende dat dit niet een probleem is van een individuele lidstaat en of particulier bedrijf, maar een probleem is tussen de Europese Commissie en de Amerikaanse regering;

verzoekt de regering, zich in te zetten voor een Europese oplossing, zodat EU-wetten op EU-grondgebied niet ondergeschikt worden gemaakt aan wetten van derde landen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Schouw

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Schouw, Van Raak, Heijnen en Hennis-Plasschaert. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 62 (25764).

De heer Elissen (PVV):

Ik vind de motie heel sympathiek. Ik deel de zorgen van de heer Schouw dan ook. Ik breng echter in herinnering dat wij hierover een tijd geleden samen een motie hebben ingediend. In die aangenomen motie staat dat bij aanbesteding in geval van conflicterende jurisdictie, zoals de minister van V&J dat duidde, opgenomen moet worden dat exclusief het Nederlands recht van toepassing moet zijn. In het verlengde daarvan vraag ik de heer Schouw het volgende. Vindt hij niet dat Nederland stappen moet zetten om absolute veiligheid van de gegevens te waarborgen in plaats van zich druk te maken over de Europese Unie versus derde landen? Nederland moet toch, in lijn met de aangenomen motie, eventueel, zodra dat mogelijk is, het contract met de bedoelde firma verbreken of anderszins de veiligheid waarborgen?

De heer Schouw (D66):

Punt een. Ik verkeerde in de veronderstelling dat alle risico's zouden zijn uitgesloten. Uit de brief van de minister kan ik echter afleiden dat er toch wel een risico is. Punt twee. Dat risico is het beste te dichten als de Europese Commissie overlegt met de Amerikanen om geen gebruik te maken van de Patriot Act. Punt drie. Als dat niet lukt, zouden wij moeten kijken of misschien ook andere oplossingen mogelijk zijn. Dat noem ik maar even de nucleaire optie. Het is immers nogal wat.

De heer Elissen (PVV):

De heer Schouw deelt dus mijn opvatting dat het Nederlandse belang, in lijn met onze motie, absoluut voorrang moet hebben boven de Europese optie. Desnoods geen contract verlengen met die club dus of andere maatregelen nemen waardoor de privacy van onze burgers in ieder geval gewaarborgd is.

De heer Schouw (D66):

Kennelijk heb ik mij niet juist uitgedrukt. Ik dacht toch heel gedragen drie punten te hebben gemeld. Ik herhaal die graag. De voorrangsoptie is om het via de Europese Commissie te doen, omdat het echt een powerplayer is, om met de Amerikanen af te spreken en het voor alle Europese landen goed te regelen. Ik ga ervan uit dat het goed geregeld kan worden. Mocht blijken dat dit niet het geval is, dan is er altijd nog een laatste, nucleaire optie. Let op de woorden "laatste" en "nucleair". Het is immers nogal wat om tegen de producent van de paspoorten te zeggen: gij niet meer. Deze laatste optie moeten wij echter niet willen uitsluiten.

De heer Elissen (PVV):

Wie echt voor de privacy van de Nederlandse burger gaat, moet ook voor de laatste optie durven gaan. De heer Schouw spreekt van Europa en powerplay. Laten wij hopen dat Nederland wat meer powerplay vertoont.

De heer Schouw (D66):

De heer Elissen kan ook tellen. Europa vertegenwoordigt 500 miljoen mensen. Zo veel heeft Nederland er niet. Als je namens 500 miljoen mensen met de Amerikanen kunt spreken, heb je echt wat melk in de pap te brokkelen of wat pap in de melk te brokkelen. Ik weet niet meer wat de uitdrukking is.

De voorzitter:

Het is: in de melk te brokkelen. Ik ben namelijk ook de voorzitter van de Interparlementaire Commissie voor de Taalunie!

Minister Spies:

Voorzitter. Ik dank de sprekers voor hun bijdrage aan dit VAO. Ik loop kort de moties na en zal een enkele opmerking in het verlengde van die moties maken, onder andere naar aanleiding van vragen van de heer Elissen.

De heer Heijnen trok in zijn termijn drie conclusies. De laatste conclusie is echter volgens mij nog niet helemaal een conclusie. Hij concludeerde immers dat de namen van ouders bijgeschreven worden op paspoorten. Ik heb echter toegezegd om, vooruitlopend op Europees onderzoek, een eigen initiatief te nemen om snel inzichtelijk te maken of dit daadwerkelijk kan en mogelijk is. Dat is iets anders dan dat wij gezamenlijk die conclusie hebben getrokken. Ik loop echter, in lijn met de wensen die de Kamer hierover heeft geformuleerd, iets harder dan oorspronkelijk de bedoeling was.

De heer Heijnen (PvdA):

U wil niet weten hoe vaak ik, sinds ik als persoon met dit onderwerp verbonden ben, word aangesproken door mensen die erover klagen dat zij bij een grensoverschrijding, naast het paspoort van henzelf en van hun kind, nog allerlei andere documenten blijken te moeten meenemen waaruit blijkt dat zij rechtmatig hun kind over de grens meenemen. U moet daar zo snel mogelijk een eind aan maken. Dat kan onder andere door de suggestie die de Kamer u heeft aangereikt. Ik begriep dat u niet kunt zeggen dat het er voor 100% komt en wanneer, maar er is beweging in en ik zou u willen oproepen om daarin een versnelling aan te brengen. De mensen willen dat namelijk heel graag en het is ook heel gerechtvaardigd.

Minister Spies:

Die versnelling heb ik toegezegd.

Mevrouw Hennis-Plasschaert (VVD):

Voorzitter. Ik heb het verslag van het AO niet bij me. Ik kan daar dus niet uit citeren, maar inderdaad is er een onderzoek toegezegd. Er is ook een intentie uitgesproken. Ik hoor graag nogmaals over de intentie, de wil, om dit te gaan regelen. Daarvoor is even een klein onderzoekje nodig, maar de wil is er toch?

Minister Spies:

Absoluut. Maar we moeten wel eerst even heel precies formuleren wat de aard van de toezegging is geweest.

Ik kom bij de moties. De eerste motie van de heer Heijnen, op stuk nr. 60, wordt ook ondersteund door de leden Hennis-Plasschaert, Schouw, Smilde en Van Raak. In het algemeen overleg heb ik al gezegd dat de regering van harte bereid is om nut en noodzaak van het dwingend

Spies

opnemen van vingerafdrukken in paspoorten, hetgeen op dit moment in Europese verordeningen wordt voorgeschreven, opnieuw ter discussie te stellen. Ik heb daarbij wel gezegd dat het heel lastig is om hiervoor een termijn af te spreken. Ik zie dat de indieners van de motie de regering enige ruimte bieden om hierop met voortvarendeheid, maar wel strategisch slim aan te vliegen. Een en ander maakt dat ik het oordeel over deze motie graag aan de Kamer laat.

De tweede motie van de heer Heijnen, op stuk nr. 61, beoogt het creëren van – zoals de heer Heijnen het samenvatte in zijn slotwoorden – een soort discretionaire bevoegdheid voor de burgemeester of iemand anders. Ik kan die motie niet voor mijn rekening nemen en moet haar dus ontraden. Dat heeft ermee te maken dat op dit moment zowel de Paspoortwet als de Europese verordening limitatief bepalen in welke gevallen er geen vingerafdrukken opgenomen behoeven te worden. Dat geldt voor aanvragers die jonger zijn dan 12 jaar en voor mensen met een fysieke beperking, waardoor geen afdrukken kunnen worden genomen. Vooruitlopen op wet- en regelgeving en in feite oproepen tot gedogen voordat de wetswijziging haar beslag heeft gekregen, vindt de regering niet kunnen. Eigenlijk vind ik dat ook de wetgever, in de meest brede zin, dit niet zou moeten willen. Bovendien zijn we nog niet eens begonnen aan de parlementaire behandeling. De wijziging van de Paspoortwet ligt op dit moment voor advies bij de Raad van State. Ik kan op dit moment een redelijke inschatting maken van de ambities van de Tweede Kamer. Wij weten allen dat er op 12 september verkiezingen zijn. Of de Eerste Kamer met een vergelijkbare ambitie aan dat wetsvoorstel zou willen beginnen, durf ik niet in te schatten. Een en ander maakt dat hiermee vooruit zou worden gelopen op een wetswijziging. Het is in ieder geval mijn streven om identiteitskaarten zonder vingerafdrukken mogelijk te maken, maar het is onmogelijk om zonder wettelijke grondslag nu al identiteitskaarten zonder vingerafdrukken te verstrekken. De wet kent op dit moment ook geen ontheffingsmogelijkheid die een basis zou kunnen bieden voor een discretionaire bevoegdheid van de burgemeester. Een en ander maakt dat ik deze motie niet anders kan duiden dan dat er wordt opgeroepen om de wet niet na te leven. Ik kan dat niet voor mijn rekening nemen, dus ik ontraad deze motie.

De heer **Heijnen** (PvdA):

Kent de minister het begrip "zorgplicht"?

Minister **Spies**:

Zeker.

De heer **Heijnen** (PvdA):

Dan weet de minister ook dat op basis daarvan hetzij het bestuursorgaan "burgemeester", hetzij het bestuursorgaan "burgemeester en wethouders" in voorkomende gevallen voor zijn ingezetenen zorgt.

Minister **Spies**:

Zeker.

De heer **Heijnen** (PvdA):

Dat impliceert dan dat wanneer mensen niet over een geldig identiteitsdocument beschikken conform de wet zij volgens mij over de mogelijkheid beschikken om een

alternatief aan te reiken aan die burgers die onder hun zorgplicht vallen.

Minister **Spies**:

Dat ben ik met de heer Heijnen oneens, want die burgers hebben wel de mogelijkheid om zichzelf een geldig identiteitsdocument te verschaffen. De gronden waarop de heer Heijnen veronderstelt dat die mogelijkheid er niet zou zijn, worden expliciet niet erkend door de limitatieve opsomming die zowel in de Europese verordening als in de Nederlandse Paspoortwet op dit moment is opgenomen.

De heer **Heijnen** (PvdA):

Ik heb niet zo heel lang geleden een reportage gezien waarin het ging om een heel andere groep mensen, ik meen niet rechtmatig hier verblijvende vreemdelingen. Daar was een meneer met een hele kaartenbak aan documenten, die hij uitreikte aan deze mensen. In diezelfde uitzending kwam tot uitdrukking dat dat voor diensten van OM en politie een toereikend identiteitsdocument bleek te zijn. Als dat al mogelijk is voor vreemdelingen, waarom dan niet voor burgers van dit land?

Minister **Spies**:

Omdat wij voor alle burgers in dit land eisen stellen aan de identiteitsdocumenten, hetzij de identiteitskaart, hetzij het paspoort. De eisen die daaraan gesteld zijn voor het paspoort en de identiteitskaart zijn opgenomen in de Europese verordening en in onze eigen Paspoortwet. Dus ik zie werkelijk geen enkele grond om tegemoet te komen aan de wensen van de heer Heijnen om voor een groep gewetensbezwaarden, mensen die hun vingerafdruk niet willen afgeven om zich van een identiteitsdocument te voorzien, die ruimte te bieden. Er is ook in de wet geen ontheffingsmogelijkheid opgenomen die andere documenten denkbaar maakt als een geldig identiteitsdocument.

Mevrouw **Hennis-Plasschaert** (VVD):

Het juridische plaatje, zoals geschetst door de minister, snap ik, de verwijzing naar de Europese verordening wat minder. Uiteraard is die van belang voor de eisen die aan onze identiteitsdocumenten worden gesteld, maar de identiteitskaart in de Paspoortwet en de vingerafdrukopname is vooral een Nederlandse hick-up geweest. Dat heeft deze Kamer erkend, dat heeft dit kabinet erkend. Daarom is besloten om een wetsvoorstel in te dienen waarmee de vingerafdruk in de identiteitskaart komt te vervallen. Daarmee stelt de Staat eigenlijk al geen enkel belang meer te hebben bij de vingerafdruk als het gaat om de identiteitskaart. Daar zit voor mij de crux, want ik begrijp het juridische plaatje, maar waar ik moeite mee heb is dat het nogal een hard gelag is dat mensen in ieder geval de komende zes maanden nog zonder identiteitsbewijs of -kaart rondlopen omdat wij als overheid zo traag reageren op een reeds lang geleden aangekondigde wetswijziging. Die ligt nu pas bij de Raad van State. Deze minister heeft toegezegd dat die wetswijziging deze zomer bij deze Kamer zou worden ingediend. Wij kunnen allemaal tellen. Voor de kerst zal die zeker niet door de Eerste Kamer heen zijn. Dus daar zit voor mij het probleem. Is er niet ergens een precedent waarmee wij kunnen zeggen dat wij het belang niet meer hebben als Staat en dat wij derhalve, vooruitlopend op de noodzakelijke wetswijziging, al conform gaan handelen? Is de minister bereid

Spies

om dat nader te onderzoeken en ons daarover op een ander moment te informeren?

Minister Spies:

Wij hebben, onszelf voorbereidend op het verslag van dit algemeen overleg en het beeld dat wij hadden van het soort moties dat zou kunnen worden ingediend, vanzelfsprekend ook een klein beetje huiswerk gedaan. Wij hebben geen precedent kunnen vinden dat op deze manier vooruitlopen op wet- en regelgeving mogelijk maakt. Nogmaals, ik herinner mevrouw Hennis eraan dat wij in het debat natuurlijk uitvoerig nut en noodzaak van vingerafdrucken hebben gewisseld. Wij hebben niet voor niets als Nederlandse regering het voornemen om die voor identiteitskaarten niet langer te eisen. Dat maakt wel dat mensen zich ervan bewust moeten zijn dat daarmee hun reisbewegingen beperkt zijn. Het is een eigen keuze van het individu om daaraan op die manier invulling te geven. Maar de parlementaire behandeling en het advies van de Raad van State moeten nog komen. Dus wij zitten echt nog in een prenataal stadium van een wetsvoorstel waarover zowel de Raad van State als de wetgever zich nog moet gaan uitspreken. Op een zo wankel juridische basis anticiperen op een in ieder geval door mevrouw Hennis diepgevoelde wens kunnen wij juridisch echt niet voor onze rekening nemen.

Mevrouw Hennis-Plasschaert (VVD):

Ik heb begrip voor de uitleg en de juridische complexiteit hiervan. Is het een idee om mijn vraag aan de Raad van State voor te leggen, nu het wetsvoorstel daar toch nog ligt?

Minister Spies:

Ja, als dat voor de Raad van State geen vertraging oplevert in het geven van een advies. Ik weet niet in welk stadium de Raad van State zich wat dat betreft bevindt, maar ik ben graag bereid om die inspanning te leveren.

De heer Van Raak (SP):

In Europees verband zijn heel domme afspraken gemaakt over de vingerafdrucken. We weten allemaal, de minister ook, dat het afgeven van vingerafdrucken voor een paspoort of identiteitsbewijs onzin is. Dat is flauwekul. We gaan dat allemaal ook zo snel mogelijk afschaffen. Er is nu echter een groep van mensen die zeggen: het is flauwekul, ik ga dat gewoon niet doen, ik kan dat niet over mijn hart verkrijgen. Ik kan met die mensen meevoelen. Nu stelt de minister me eigenlijk voor het blok. Ze zegt: de heer Heijnen heeft een motie ingediend, maar die kan ik technisch niet uitvoeren. De minister zal het echter me eens zijn dat we geen Europese flauwekul aan mensen moeten opdringen als dat niet nodig is. Kan de minister de komende dagen nog eens nadenken? Kan de minister nog eens kijken hoe we hier uit moeten komen voordat we hier dinsdag over stemmen? Ik zit namelijk met een dilemma. Aan de ene kant kan ik de mensen niet in de steek laten die nu tegen hun geweten iets moeten doen wat nergens op slaat. Dat ga ik niet van burgers vragen. Aan de andere kant vind ik het ook moeilijk om voor een motie te stemmen die technisch onuitvoerbaar is. Ik leg dit dilemma voor aan de minister. Misschien kan ze ons voor de stemmingen nader informeren over de manier waarop we hier uit kunnen komen.

Minister Spies:

Ik zou echt niet weten wat ik in aanvulling op wat in het algemeen overleg is besproken en op wat ik op deze plek daaraan mondeling heb toegevoegd, nog kan bedenken om de heer Van Raak van zijn dilemma te verlossen. Uiteindelijk moeten we ten principale wel de lijn trekken dat we als wetgever geen loopje met onze eigen wetten kunnen nemen.

De heer Van Raak (SP):

Ik vraag niet om een loopje met wetten te nemen. Ik vraag wel om Europa serieus te nemen. Als er belangrijke dingen uit Europa komen, dan moeten we die ook als belangrijk beschouwen. Als er flauwekul uit Europa komt, dan moeten we per kerende post zeggen: hou dat lekker thuis. Eigenlijk hebben we dat ook al gedaan. We gaan al die zaken van databestanden en paspoorten afbouwen en terugdraaien. Hopelijk leren we daar ook lessen uit voor de toekomst. Maar we gaan nu toch niet voor niks, helemaal voor niks, onze burgers dwingen om in strijd met hun geweten te handelen? Daar moet een uitweg uit te vinden zijn. De minister kan niet zeggen dat dat niet kan.

Minister Spies:

De uitweg die we, samen met de Tweede Kamer, hebben gevonden is dat we identiteitskaarten zonder vingerafdrucken mogelijk gaan maken. Die uitweg uit de Europese verordening hebben we genomen. In antwoord op vragen van mevrouw Hennis heb ik aangegeven dat we dat alleen voor de identiteitskaarten kunnen doen, niet voor de paspoorten. Als mensen persisteren in het niet willen afgeven van hun vingerafdrucken, zijn ze dus beperkt in hun reisbewegingen. We hebben tijd nodig om dit op een fatsoenlijke manier in onze wetgeving te vertalen. Alle noodzakelijke stappen daartoe zijn nu gezet. We hoeven niet meer aan het wetsvoorstel te beginnen; het ligt op dit moment voor advies bij de Raad van State. Het kan niet sneller dan zoals het nu gaat. In de voorbereiding van het algemeen overleg en vooruitlopend op dit VAO heb ik al aangegeven dat we voor het paspoort geen ontheffingsmogelijkheden hebben. We hebben geen andere mogelijkheden om de wens van de Kamer sneller van een degelijke basis te voorzien. Onze mogelijkheden om hier als nog een andere basis voor te creëren, zijn uitgeput.

De voorzitter:

Dat is helder. We gaan naar de motie op stuk nr. 62.

Minister Spies:

Ik wil eerst nog antwoord geven op de vragen van de heer Elissen. Hij heeft weliswaar geen motie ingediend, maar wel een aantal vragen gesteld. In een afzonderlijke brief, die ook in het algemeen overleg is besproken, heb ik de Kamer vrij precies aangegeven welke stappen inmiddels zijn gezet met betrekking tot het vernietigen van vingerafdrucken. Er is verder nadrukkelijk gekozen voor een decentrale opslag en niet meer voor een centrale opslag.

Op dit moment zijn er nog steeds 240.000 kinderen die alleen zijn bijgeschreven in het paspoort van een van beide ouders en dus niet over een eigen reisdocument beschikken. Het goede nieuws is dat de wachttijden nog steeds drie dagen zijn. Wat dat betreft is de productiecapaciteit nog steeds voldoende. Wij weten niet wat die 240.000 kinderen de komende zomer willen gaan doen. Willen ze in Nederland blijven? Geen enkel probleem. Wil-

Spies

Ien hun ouders een risico nemen? Dan is dat aan de ouders. Tijdens het algemeen overleg hebben wij ook gewisseld dat wij een serieus probleem hebben als al die 240.000 kinderen tussen 30 juni en 5 juli nog een paspoort komen aanvragen. Ik zal de Kamer nog precies informeren over de stand van zaken en de maatregelen die wij getroffen hebben. Wij hebben voor de laatste weken voor de zomervakantie extra personele capaciteit beschikbaar en alternatieve maatregelen in voorbereiding. Ik blijf echter zeggen dat als iedereen wacht tot de dag voor vertrek naar de vakantiebestemming, wij echt met een serieus vraagstuk te maken kunnen krijgen.

De heer Elissen (PVV):

De minister kan niets uitsluiten. Naar ik begrijp, is het echter haar intentie om de burgers zo veel mogelijk tegemoet te komen en waar mogelijk coulance te betrachten. Bovendien is op plekken als Schiphol sprake van extra inzet. Klopt dat?

Minister Spies:

Dat heeft de heer Elissen uitstekend begrepen. Ik hoop dat hij ook heeft begrepen dat wij niet in drie werkdagen 240.000 paspoorten kunnen leveren. Met de beste wil van de wereld is dat onmogelijk.

De heer Elissen (PVV):

Dan begrijpen wij elkaar vandaag weer uitstekend. Ik wens de minister veel succes.

Minister Spies:

Ik ga in ieder geval ook op vakantie; dat was tenminste de bedoeling.

Dan kom ik bij de motie waarin de heer Schouw de regering verzoekt zich in te zetten voor een Europese oplossing, zodat EU-wetten op EU-grondgebied niet ondergeschikt worden gemaakt aan wetten van derde landen. Een enigszins flauwe opmerking aan het begin, maar Morpho is geen onderdeel van de Amerikaanse Safran Group, maar van het Franse Safran; het is een Frans bedrijf, ik kan er ook niets aan doen. Misschien kan en wil de heer Schouw deze omissie nog goedmaken.

De voorzitter:

Dat is een verzoek aan u, mijnheer Schouw. Er zit een feitelijke onjuistheid in uw motie. U wordt in de gelegenheid gesteld om met een nieuwe, verbeterde, Franse versie te komen.

De heer Schouw (D66):

Laat ik nu het gevoel hebben dat u het fijn vindt om deze fout er nog eens diep in te schrijven. Als het echt een feitelijke onjuistheid is – ik zal dat nog nagaan, want ik neem dit niet zonder meer aan van de minister – zal ik graag aan uw verzoek tegemoetkomen om op dat ondergeschikte punt, zoals de minister zelf eigenlijk al zei, de motie feitelijk correct opnieuw in te dienen.

Minister Spies:

Ik ben de heer Schouw zeer erkentelijk voor dit royale gebaar. Ik moet proberen hem slechts attent te maken op een kleine omissie van zijn kant. Ten aanzien van de inhoud van de motie – voor het oordeel van de regering over deze motie is deze omissie inderdaad niet zo relevant – geeft de heer Schouw terecht aan dat dit niet alleen maar een probleem van een individuele lidstaat of een

particulier bedrijf is. Hiervoor moeten wij in Europees verband een waterdichte oplossing proberen te bewerkstelligen. Dat ontslaat ons overigens niet van de verplichting om de kans op risico's zo klein mogelijk te maken. Daarom heb ik in de brief die ik 4 juni aan de Kamer heb gestuurd, aangegeven dat het bedrijf Morpho met ons op zoek gaat naar mogelijkheden om eventuele risico's zo klein mogelijk te maken. Daar ben ik Morpho erkentelijk voor. Er is dus absoluut sprake van een coöperatieve opstelling van het bedrijf in kwestie. Ik heb begrepen dat de Kamer eerder al met collega Teeven vrij indringend heeft gesproken over deze problematiek. Ik heb ook begrepen dat niet alleen deze minister, maar ook collega Teeven van harte bereid is om zich hiervoor in Europees verband hard te maken. Daarom laat ik het oordeel over deze motie aan de Kamer, net als het oordeel over de eerste motie.

De heer Heijnen (PvdA):

Ik kan motie op stuk nr. 61 aanhouden, in afwachting van wat de minister op verzoek van mevrouw Hennis aan de Raad van State zal vragen. Ik wil die motie wel aanhouden, maar wil er nog wel een vraag aan koppelen en wil de minister vragen om daar ook op in te gaan in haar bericht aan de Kamer. Wat is de mogelijkheid voor mensen met een verlopen paspoort of id-kaart om zich tot oktober 2013 elders te identificeren, zoals zij dat ook bij de verkiezingen kunnen doen?

Minister Spies:

Ik wil er zeker van zijn dat wij elkaar goed begrijpen. Ik heb aan mevrouw Hennis toegezegd dat ik zou bezien of het mogelijk is om in de lopende adviesaanvraag aan de Raad van State op dit punt een expliciete uitspraak van de Raad van State te vragen. Ik wil bezien of het mogelijk is om die vraag uit te breiden met de vraag van de heer Heijnen. Ook wil ik weten of het gebruikelijk is om het zo te doen. Het werkt allemaal vrij precies als je de Raad van State om advies vraagt over een wetsvoorstel. Ik kan de Kamer daar pas over berichten op het moment dat de raad afkomt met zijn advies. De heer Heijnen moet dus niet voor de stemmingen van dinsdag van mij een antwoord verwachten op beide vragen.

De heer Heijnen (PvdA):

Ik houd de motie gaarne aan.

De voorzitter:

Op verzoek van de heer Heijnen stel ik voor, zijn motie (25764, nr. 61) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter:

Ik dank de minister voor haar aanwezigheid en de deelname aan het debat. Aanstaande dinsdag zullen wij over de twee overgebleven moties stemmen.

De vergadering wordt van 15.41 uur tot 17.00 uur geschorst.

Voorzitter: Arib

Wetenschappelijk artikel

Catch 22: Amerikaanse vorderingen tot het verstrekken van gegevens versus het verbod op doorgifte aan derde landen

183

Trefwoorden:

Patriot Act, FISA, National Security Letter, doorgifte aan derde land, outsourcing

Op grond van de Amerikaanse Patriot Act kunnen Europese verantwoordelijken en bewerkers worden verplicht mee te werken aan de doorgifte van persoonsgegevens aan Amerikaanse instanties. Dit kan strijdig zijn met de voorschriften inzake de doorgifte van persoonsgegevens aan derde landen. Verantwoordelijken en bewerkers worden hiermee geconfronteerd met twee tegenstrijdige rechtsplichten.

1 Inleiding

Op dit moment is er in de praktijk veel aandacht voor Amerikaanse wetgeving met extraterritoriale werking. Op grond van deze wetgeving, met name de zogenaamde Patriot Act, kunnen Amerikaanse overheidsinstellingen afgifte van persoonsgegevens vorderen. De verantwoordelijkheid voor deze persoonsgegevens kan bij Europese verantwoordelijken en bewerkers (in de zin van de algemene Privacyrichtlijn 95/46) berusten. Voor Europese verantwoordelijken brengt dit een Catch 22-situatie met zich mee: op grond van de Amerikaanse regelgeving zullen de door hen ingeschakelde IT-dienstverleners persoonsgegevens moeten overleggen. Op grond van Europese regelgeving kan dit een onrechtmatige doorgifte aan een derde land opleveren. Er is aldus sprake van twee conflicterende rechtsplichten.

Deze bijdrage gaat uit van de casuspositie waarin een in Nederland gevestigde verantwoordelijke gebruikmaakt van de diensten van een IT-dienstverlener, waarbij de IT-dienstverlener optreedt als bewerker. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van een outsourcingrelatie of een cloudserviceprovider waarin een bewerker de persoonsgegevens betreffende de werknemers en cliënten van de verantwoordelijke bewerkt. De vraag doet zich dan voor of deze bewerker gevolg zal moeten geven aan een bevel van een Amerikaanse overheidsinstelling, bijvoorbeeld de FBI, tot afgifte van deze gegevens. De afgifte zou een ontoe-

laatbare doorgifte aan een derde land (de Verenigde Staten) kunnen inhouden.

In deze bijdrage schets ik in par. 2 kort Amerikaanse juridische grondslagen op grond waarvan extraterritoriaal de afgifte van persoonsgegevens kan worden gevorderd. In par. 3 ga ik in op de functie van rechtshulpverdragen bij de internationale uitwisseling van persoonsgegevens. Par. 4 behandelt de extraterritoriale werking van de Patriot Act. Par. 5 en 6 behandelen de Catch 22-situatie naar respectievelijk huidig recht en toekomstig recht. In par. 7 wordt aangestipt hoe de Catch 22-situatie zich in de publieke sector manifesteert.

2 Extraterritoriale Amerikaanse wetgeving inzake het vorderen van gegevens

In het Amerikaanse recht zijn diverse grondslagen te vinden op grond waarvan een Amerikaanse overheidsinstelling de afgifte van gegevens kan vorderen, ook indien deze gegevens zich buiten de landsgrenzen bevinden. De relevante wetgeving is omvangrijk en regelt vele onderwerpen. Ik beperk mij tot de voor deze bijdrage noodzakelijke bepalingen. In de hiernavolgende par. 2.1 tot en met 2.4 geef ik een korte beschrijving van de betreffende grondslagen.

2.1 De Patriot Act

In oktober 2001 is in de Verenigde Staten de 'Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act', de USA PATRIOT ACT (hierna: de Patriot Act) aangenomen.¹ De Patriot Act was een directe reactie op de aanslagen die plaatsvonden op 11 september 2001. Een van de doelstellingen van de Patriot Act is dan ook het bestrijden van terrorisme. De Patriot Act introduceerde verregaande bevoegdheden voor Amerikaanse overheidsinstellingen ten aanzien van onder meer het vorderen van gegevens.

Omdat de Patriot Act zulke verregaande bevoegdheden introduceerde, gold een aantal van deze maatregelen in eerste instantie als tijdelijke maatregelen. De Patriot Act bevat daartoe zogenaamde 'sunset'-bepalingen, dat wil zeggen bepalingen die de termijn waarvoor de Patriot

* Marten Voulon is bedrijfsjurist bij ING Insurance en docent bij eLaw@Leiden, het centrum voor recht in de informatiemaatschappij van de Universiteit Leiden.

1 Pub. L. No. 107-56. Zie voor wetshistorische informatie www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ56/content-detail.html.

Act van kracht zou zijn, beperkten. Volgens deze 'sunset'-bepalingen zouden de bepalingen waar de betreffende bevoegdheden op berusten, niet meer gelden na 31 december 2005.² De looptijd, zoals vastgelegd in de betreffende 'sunset'-bepalingen, is een aantal malen verlengd. De meest recente verlenging vond plaats op 26 mei 2011. Op die dag werd de looptijd van de Patriot Act verlengd tot 1 juni 2015.³

De Patriot Act is een omvangrijke wet die een groot aantal andere wetten heeft gewijzigd. Een algemene verwijzing naar 'de Patriot Act' maakt dan ook niet duidelijk op welke bevoegdheid tot het vorderen van gegevens wordt gedoeld. In de hiernavolgende subparagrafen wordt ingegaan op twee meer specifieke gronden voor het vorderen van gegevens, te weten de Foreign Intelligence Surveillance Act (FISA) en de zogenaamde National Security Letters (NSLs).⁴

2.2 Foreign Intelligence Surveillance Act (FISA)

De Patriot Act heeft onder meer wijzigingen aangebracht in de Amerikaanse Foreign Intelligence Surveillance Act of 1978 (hierna: FISA).⁵ De FISA regelt de vergaring van 'foreign intelligence'. Sinds de wijzigingen heeft het Federal Bureau of Investigation (de FBI) op grond van de FISA de bevoegdheid gekregen om het produceren van gegevens te vorderen. De FBI dient hierbij een verzoek voor zo'n bevel voor te leggen aan de speciaal ingestelde FISA-rechter of de United States Magistrate Judge.⁶ Deze rechter geeft vervolgens het bevel ('order') tot het produceren van tastbare objecten (documenten) voor een onderzoek dat betrekking heeft op de bescherming tegen internationaal terrorisme of clandestiene spionageactiviteiten.⁷

De FISA schrijft geheimhouding voor ten aanzien van de vorderingen die de FBI op grond ervan uitvoert. Niemand mag aan een ander bekendmaken dat de FBI bepaalde documenten zoekt of heeft verkregen (er geldt een uitzondering voor de situatie waarin bekendmaking nodig is voor de verkrijging van de documenten).⁸ Voorts mag het bevel dat door de FBI wordt gegeven de aan de Patriot Act ten grondslag liggende doelstellingen (de bescherming tegen internationaal terrorisme of clandestiene spionageactiviteiten) niet vermelden.⁹

De FISA bevat voorts een vrijwaring. Degene die een FISA-bevel heeft ontvangen en te goeder trouw ('in good faith') de tastbare objecten produceert, is daarvoor niet aansprakelijk jegens een ander.¹⁰

Naast de hierboven genoemde voorschriften, bevat de FISA ook een regeling op grond waarvan een niet-Amerikaanse persoon tot 'target' kan worden verklaard en waarbij een 'electronic communication service provider' aan de Amerikaanse overheid alle informatie, faciliteiten en assistentie dient te verlenen bij het vergaren van gegevens.¹¹

2.3 National Security Letter (NSL)

Een National Security Letter (NSL) is een bevel op grond waarvan de FBI de afgifte van gegevens kan vorderen van degene die de gegevens onder zich heeft. De Patriot Act heeft voor de FBI de volgende drie bevoegdheden geïntroduceerd om met behulp van een NSL gegevens te vorderen.¹² In de eerste plaats kunnen bepaalde gegevens (naam, adres, duur van de dienstverlening, facturatiegegevens) worden gevorderd van een telecommunicatiedienstverlener.¹³ In de tweede plaats kunnen financiële gegevens worden gevorderd die bij een financiële instelling berusten. Het bevel kan worden gericht aan 'financial institutions, and officers, employees, and agents thereof'.¹⁴ In de derde plaats kunnen gegevens betreffende consumentenkredieten worden gevorderd van consumentenkredietregistratiebureaus ('consumer reporting agencies'). Van de ontvanger van een NSL kan worden verlangd de volgende gegevens te overleggen: de naam van de financiële instellingen waarbij een bepaalde consument over een kredietvoorziening beschikt en gegevens betreffende de consument zelf (limitatief beperkt tot naam, adres, voormalig adres, locaties waar de consument een arbeidsovereenkomst uitvoert of heeft uitgevoerd).¹⁵ Overigens bevat de regeling van deze NSL een sanctie voor het geval een Amerikaanse overheidsinstelling in strijd met die regeling gegevens vergaart of verstrekt. In dat geval is de overheidsinstelling jegens de consument aansprakelijk voor een bedrag ter hoogte van \$ 100, plus de daadwerkelijk geleden schade, plus punitieve damages in geval van een opzettelijke overtreding,

2 Zie artikel 224 Patriot Act.

3 Pub. L. No. 112-14.

4 Zie ook Geist & Homsí 2005.

5 De tekst van de FISA kan worden geraadpleegd in titel 50 (over 'War and National Defense'), hoofdstuk 36 van de US Code, zie § 1801 e.v. De US Code is te vinden op www.law.cornell.edu/uscode/text.

6 50 USC § 1861(b)(1).

7 50 USC § 1861(a)(1).

8 50 USC § 1861(d).

9 50 USC § 1861(c)(2)(E).

10 50 USC § 1861(e).

11 50 USC 36, § 1881 t/m § 1881g.

12 Geist & Homsí 2005, p. 283-285.

13 18 USC § 2709.

14 12 USC § 3414(a)(5)(A).

15 15 USC § 1681u.

plus, tot slot, de proceskosten van de consument indien hij met succes een beroep doet op de sanctiebepaling.¹⁶

Net zoals bij de hierboven behandelde FISA, geldt ten aanzien van de hier genoemde NSLs een geheimhoudingsplicht.¹⁷

2.4 Twee additionele grondslagen voor het extraterritoriaal vorderen van gegevens door Amerikaanse instellingen

Het Amerikaanse recht kent meer grondslagen voor het vorderen van gegevens die berusten bij een persoon die zich buiten Amerikaanse grondgebied bevindt. De grand jury sub poena is een bevel van een rechter, afgegeven ten behoeve van een grand jury. Het bevel kan jegens praktisch elke persoon worden uitgebracht. Een grand jury bestaat uit 16 tot 23 juryleden en doet onderzoek naar strafbare gedragingen.¹⁸ Een letter rogatory is een formeel verzoek van een Amerikaanse rechter aan een buitenlandse rechter. Zij kunnen worden gebruikt voor civiele geschillen, maar vinden voornamelijk toepassing in strafzaken en bestuursrechtelijke kwesties (schending van het mededingingsrecht of belastingontduiking). Een rechter die een letter rogatory ontvangt, is niet verplicht eraan mee te werken. De toepassing van de letter rogatory wordt gezien als omslachtig en tijdrovend.¹⁹

3 Doorgifte op basis van een rechtshulpverdrag

De lidstaten van de Europese Unie hebben met de Verenigde Staten een verdrag gesloten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken.²⁰ Op grond van het verdrag wordt rechtshulp (bijvoorbeeld bestaande uit het verstrekken van gegevens) verleend aan een nationale autoriteit die bevoegd is onderzoek te doen naar strafrechtelijke gedragingen. Een van de randvoorwaarden is dat rechtshulp niet wordt verleend als de nationale autoriteit op voorhand verklaart dat er geen strafvervolgning, dan wel verwijzing naar een andere autoriteit die bevoegd is tot strafvervolgning, zal plaatsvinden.²¹

Het rechtshulpverdrag is niet relevant voor de situatie waarin een IT-dienstverlener een FISA-verzoek of NSL ontvangt. Het rechtshulpverdrag ziet immers op de uitwisseling van gegevens tussen overheidsinstanties. Daarnaast zal er op grond van het verdrag zicht moeten zijn op een strafrechtelijke vervolging. In geval van een FISA-verzoek of een NSL, ligt strafrechtelijke vervolging

niet per definitie in het verschiet. Het rechtshulpverdrag biedt voor een IT-dienstverlener dan ook geen grondslag om de gevorderde gegevens door te geven aan een derde land.

Het rechtshulpverdrag moet overigens worden gezien in het licht van het EU-Kaderbesluit inzake de verwerking van persoonsgegevens in politieke en justitiële samenwerking in strafzaken,²² en de Nederlandse implementatie daarvan in de Wet politiegegevens en de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens. Volgens deze wetgeving mogen gegevens alleen worden doorgegeven aan een instantie in een derde land, indien de wetgeving van dat land 'toereikende garanties' biedt die door Nederland 'conform de nationale wetgeving toereikend wordt geacht'.²³

Een rechtshulpverdrag is ook relevant in het kader van de Amerikaanse Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA).²⁴ Op grond van FATCA dienen niet-Amerikaanse financiële instellingen gegevens betreffende personen die Amerikaanse belastingen dienen af te dragen, te verstrekken aan de Amerikaanse belastingdienst (Internal Revenue Service, IRS). De IRS zal echter niet rechtstreeks de gegevens vorderen van de financiële instelling. De opzet is dat de financiële instelling de gegevens verstrekt aan zijn 'eigen' nationale belastingdienst, die de gegevens vervolgens doorgeeft aan de IRS. De verplichting van de financiële instelling om de gegevens aan te leveren en de doorgifte door de nationale belastingdienst zal worden gebaseerd op een rechtshulpverdrag en eventuele aanvullende nationale wetgeving.²⁵

Uit het bovenstaande blijkt dat ingeval er sprake is van een rechtshulpverdrag, een Nederlandse verantwoordelijke of bewerker in de regel niet rechtstreeks aan een Amerikaanse instelling persoonsgegevens verstrekt. Bovendien zal de doorgifte van de Nederlandse overheidsinstelling aan de Amerikaanse overheidsinstelling zijn geregeld in een verdrag en nationale wetgeving. Naar mijn mening zal daarom in het geval van een rechtshulpverdrag de Catch 22-situatie zich in de regel niet voordoen.

4 Extraterritoriale werking van de Patriot Act

De aanleiding voor het schrijven van deze bijdrage is de (vermeende?) extraterritoriale werking van de Patriot Act. De Patriot Act bevat echter geen nieuwe, bijzondere regels over dit onderwerp. Ten aanzien van de vraag wie

16 15 USC § 1681u(i).

17 Respectievelijk 18 USC § 2709(c), 12 USC § 3414(a)(5)(D) en 15 USC § 1681u(d). De discussie omtrent de constitutionele toelaatbaarheid van de geheimhoudingsplicht en de mate waarin de ontvanger van een NSL het bevel kan aanvechten bij een rechter, laat ik hier achterwege, zie *Doe v. Ashcroft*, 334 F.Supp.2d 471.

18 Gheist & Homsy 2005, p. 279-281.

19 Gheist & Homsy 2005, p. 287.

20 Overeenkomst betreffende wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten van Amerika, Trb. 2004, 298. Goedgekeurd bij Rijkswet van 3 juli 2008, Stb. 2008, 280.

21 Artikel 8 lid 1 van het rechtshulpverdrag.

22 Kaderbesluit 2008/977, PbEU 2008, L 350, 60.

23 Artikel 13 lid 3 Kaderbesluit, artikel 17 Wet politiegegevens, artikel 8 en 39e Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens.

24 FATCA is een onderdeel van de 'Hiring Incentives to Restore Employment Act', Pub. L. No. 111-147.

25 Zie ten aanzien van de voortgang van het aangaan van de diverse verdragen het persbericht 'Treasury Releases Model Intergovernmental Agreement for Implementing the Foreign Account Tax Compliance Act to Improve Offshore Tax Compliance and Reduce Burden', 26 juli 2012, www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/tg1653.aspx.

kan worden onderworpen aan een FISA-bevel of een NSL, dient dan ook te worden teruggегреpen op de algemene Amerikaansrechtelijke hoofdregels ten aanzien van 'personal jurisdiction' en 'possession, custody and control'.

4.1 'Personal jurisdiction'

Zoals in de inleiding van deze bijdrage is aangegeven, ga ik uit van de casus waarin een Nederlandse verantwoordelijke een bewerker heeft ingeschakeld. Er is bijvoorbeeld sprake van een outsourcingrelatie waarbij de bewerker beschikt over personeels- en/of cliëntgegevens. De eerste stap om deze casus op te lossen, betreft de vraag of er sprake is van 'personal jurisdiction' ten aanzien van deze bewerker.

Het Amerikaanse Supreme Court heeft (voor zover hier relevant) de volgende grondslagen geformuleerd op grond waarvan er sprake is van 'personal jurisdiction'. Dat is in de eerste plaats, niet zo verrassend, wanneer de bewerker aanwezig²⁶ is of domicilie²⁷ heeft in een Amerikaanse staat. In de tweede plaats kan de bewerker ervoor kiezen om zich te onderwerpen aan de jurisdictie van de Verenigde Staten.²⁸ Voorts is er sprake van 'personal jurisdiction' indien de bewerker 'minimum contacts' heeft met de Verenigde Staten. De Supreme Court heeft daartoe het 'minimum contacts'-criterium geïntroduceerd: er moet sprake zijn van 'certain minimum contacts (...) such that the maintenance of the suit does not offend traditional notions of fair play and substantial justice'. In de casus waarin de Supreme Court tot deze uitspraak is gekomen, ging het om een bedrijf, International Shoe Company, gevestigd buiten de VS. Het bedrijf had echter 'systematic and continuous' activiteiten binnen de betreffende staat. Deze activiteiten betroffen onder meer het in dienst hebben van verkopers die actief acquireedden en het afdragen van sociale premies. Hiermee is er sprake van 'minimum contacts'.²⁹ Het feit dat de producten van een onderneming worden verkocht in een Amerikaanse staat, zonder enige aanvullende verkoop- of marketingactiviteiten, levert overigens nog geen 'minimum contacts' op.³⁰

4.2 'Possession, custody or control'³¹

Naast de vraag betreffende de jurisdictie ten aanzien van de betreffende rechtspersoon, is het de vraag of die

rechtspersoon überhaupt beschikt over de gegevens die worden gevorderd. Heeft deze rechtspersoon de gegevens onder zich, en is de rechtspersoon in staat de gegevens op te leveren? Er zijn diverse casusposities denkbaar waarin de beantwoording van deze vraag complex is. Denk aan de situatie dat gegevens worden gevorderd bij een Amerikaanse moedervernootschap, maar de gegevens zich feitelijk bevinden bij een dochtervernootschap in een EU-lidstaat, die de informatie houdt voor een cliënt. Het juridische criterium hiervoor is het vereiste dat degene van wie de informatie, documenten of tastbare objecten worden gevorderd 'possession, custody or control' uitoefent ten aanzien daarvan.³² Het criterium maakt geen onderscheid tussen degene die informatie voor zichzelf houdt en degene die dat voor een ander doet. Beslissend is of over de informatie kan worden beschikt. Zodra een persoon in staat is bepaalde gegevens te produceren, is er sprake van 'control'.³³ Ook de gegevens die een ICT-dienstverlener ten behoeve van een klant verwerkt, kunnen dus binnen de reikwijdte van dit criterium vallen. Het criterium van 'kunnen beschikken over de gegevens' is ook van toepassing op gelieerde ondernemingen, 'affiliated corporations'. Amerikaanse rechters hebben in het verleden geoordeeld dat een moedervernootschap kan beschikken over de gegevens die worden gehouden door een dochtervernootschap, en dat een dochtervernootschap kan beschikken over de gegevens die worden gehouden door de moedervernootschap.³⁴ Onder meer de volgende criteria worden aangelegd om te bepalen of de ene entiteit zodanig is gerelateerd aan een andere entiteit dat er sprake is van 'possession, custody or control': (1) het aandeel van de moedervernootschap in het aandelenkapitaal van de dochtervernootschap; (2) de vraag of de twee entiteiten aan elkaar verbonden ('interlocking') bestuursstructuren vertonen; (3) de mate van toezicht en aansturing uitgeoefend door de moedervernootschap ten aanzien van de medewerkers van de dochtervernootschap.³⁵

Ten aanzien van internationale situaties hebben Amerikaanse rechters onder meer als volgt geoordeeld. In een procedure betreffende de Shanghai Commercial Bank Limited werden gegevens gevorderd van een vestiging van een bank in New York. Het hoofdkantoor bevond zich in Hong Kong. De vestiging te New York was geen aparte juridische entiteit. De gevorderde gegevens bevonden zich in het hoofdkantoor te Hong Kong. In dit geval besliste de rechter dat er sprake was van 'both

²⁶ *Pennoyer v. Neff* 95 U.S. 714.

²⁷ *Milliken v. Meyer* 311 U.S. 457.

²⁸ *Hess v. Palowski* 274 U.S. 352.

²⁹ *International Shoe* 326 U.S. 310.

³⁰ *World-Wide Volkswagen Corp. v. Woodson* 444 U.S. 286.

³¹ Zie voor een meer uitgebreide behandeling hoofdstuk 10 'Orders for Disclosure: Potential Use of the USA Patriot Act in Canada', in het rapport Privacy and the USA Patriot Act. Implications for British Columbia Public Sector Outsourcing, oktober 2004, van de Information & Privacy Commissioner for British Columbia, te vinden op www.oipc.bc.ca/images/stories/sector_public/archives/usa_patriot_act/pdfs/report/privacy-final.pdf.

³² Deze norm is neergelegd in artikel 34(a)(1) en 45(a)(1)(A)(iii) van de *Federal Rules on Civil Procedure*, te vinden op www.law.cornell.edu/rules/frcp/.

³³ *SEC v. Credit Bancorp* 194 F.R.D. 469. In deze uitspraak wordt verwezen naar meerdere rechterlijke uitspraken waarin hiervan wordt uitgegaan, zie 194 F.R.D. 471.

³⁴ *SEC v. Credit Bancorp* 194 F.R.D. 472. Zie ook *Dietrich v. Bauer* 198 F.R.D. 397, met name p. 401 ten aanzien van de vraag of een moedervernootschap 'control' heeft ten aanzien van gegevens die worden gehouden door de dochtervernootschap.

³⁵ *Afros S.P.A. v. Krauss-Maffei* 113 F.R.D. 127, met name p. 129.

possession of, and control over' de gevorderde gegevens.³⁶ In een andere uitspraak werd geconcludeerd dat indien er sprake is van 'personal jurisdiction' ten aanzien van een juridische entiteit, en die entiteit een andere, buitenlandse entiteit aanstuurt, de eerste entiteit op grond van de mogelijkheid tot aansturing de gevorderde gegevens dient te produceren.³⁷

Ondanks de erg beknopte bespreking hierboven, is het duidelijk dat er vrij snel sprake is van 'possession, custody or control'. De essentie lijkt te zijn dat aan het criterium is voldaan zodra de IT-dienstverlener uit de casus (1) een relatie heeft met een entiteit (een juridische entiteit dan wel een vestiging zonder dat er sprake is van rechtspersoonlijkheid) in de Verenigde Staten; en (2) de relatie met de Amerikaanse entiteit inhoudt dat de IT-dienstverlener feitelijk in staat is de gevorderde gegevens op te leveren.

Voorts is duidelijk geworden dat het criterium meebrengt dat de in de Verenigde Staten aanwezige entiteit zal worden aangesproken: het bevel tot het leveren van bepaalde gegevens wordt aan die entiteit opgelegd, niet aan de in Nederland gevestigde entiteit. Wil de Amerikaanse entiteit echter aan de verplichting kunnen voldoen, dan zal de Nederlandse partij de gegevens aan de Amerikaanse entiteit moeten doorgeven. Dit betekent dat het strikt genomen niet juist is te spreken van de extraterritoriale werking van de Patriot Act. In geval van een FISA-bevel of een NSL wordt immers niet rechtstreeks de Nederlandse IT-dienstverlener aangesproken, maar de Amerikaanse entiteit. De gevolgen zijn uiteraard wel grensoverschrijdend.

5 Catch 22 naar huidig recht

De Catch 22-situatie die zich naar aanleiding van de Patriot Act kan voordoen, bestaat eruit dat aan de ene kant sprake is van een verplichting mee te werken aan een vordering van een Amerikaanse instantie om persoonsgegevens te overleggen, terwijl dit aan de andere kant niet strookt met de regeling inzake de doorgifte van persoonsgegevens aan derde landen (in dit geval de VS). De doorgifte aan derde landen is immers slechts onder zeer specifieke voorwaarden toegestaan.

De doorgifte van persoonsgegevens aan een land buiten de Europese Unie (een derde land) is aan strenge regels gebonden. Er zijn drie stappen te onderscheiden.

Stap 1 houdt in dat persoonsgegevens slechts mogen worden doorgegeven aan een derde land indien dat land een passend beschermingsniveau waarborgt.³⁸ De Europese Commissie kan constateren dat in een derde land sprake is van een passend beschermingsniveau.³⁹ Ten aanzien van de Verenigde Staten heeft de Commissie niet geconstateerd dat er sprake is van een passend beschermingsniveau. Specifiek voor de Verenigde Staten is het bekende safe-harbor-regime ingericht. Op grond van de safe-harbor-beschikking van de Europese Commissie⁴⁰ wordt de doorgifte aan een Amerikaans bedrijf dat voldoet aan de safe-harbor-beginselen, gezien als een doorgifte waarbij een passend beschermingsniveau wordt gewaarborgd.⁴¹

In theorie kan een verantwoordelijke overigens zelf beoordelen of een land beschikt over een passend beschermingsniveau.⁴² Nu de Europese Commissie met de keuze voor de safe-harbor-benadering in feite te kennen heeft gegevens dat de VS niet beschikt over een passend beschermingsniveau, is deze route voor de verantwoordelijke niet aan te raden.

Stap 2 houdt in dat een doorgifte aan een derde land toch is toegestaan op basis van een van de grondslagen genoemd in artikel 77 lid 1 Wbp. In geval van een outsourcing-situatie kunnen de volgende grondslagen relevant zijn. In de eerste plaats levert de ondubbelzinnige toestemming van de betrokkene een grondslag op.⁴³ Een tweede grondslag bestaat uit het gebruik van een door de Europese Commissie vastgesteld modelcontract.⁴⁴

De eerste grondslag, de ondubbelzinnige toestemming van de betrokkene, zal in veel gevallen geen soelaas bieden. In geval van een outsourcing-situatie zullen de gegevens bijvoorbeeld personeels- of cliëntgegevens betreffen. Inzake de personeelsgegevens is het onwaarschijnlijk dat ten aanzien daarvan ondubbelzinnige toestemming kan worden gegeven omdat in een arbeidsrelatie moeilijk kan worden gesproken van een volledig in vrijheid gegeven toestemming.⁴⁵ Cliënten kunnen uiteraard simpelweg weigeren de toestemming te geven. Voorts speelt het probleem dat indien de toestemming niet voorafgaand aan de outsourcing is verkregen, deze zal moeten worden verkregen op het moment dat een bevel tot afgifte van de gegevens zich voordoet. Dat zal dan weer strijdig zijn met de geheimhoudingsplichten die FISA-bevelen en NSLs met zich meebrengen.

Ook de tweede grondslag, het modelcontract,⁴⁶ biedt naar mijn mening geen oplossing. Het modelcontract is immers niet geschikt voor de casuspositie waarvan in

36 *Ssangyong Corporation v. Vida Shoes International* 2004 WL 1125659.

37 *Bank of Tokyo-Mitsubishi v. Kvaerner* 175 Misc.2d 408, zie p. 411: '(...) if a party subject to the court's in personam jurisdiction controls a foreign corporate entity the party, by virtue of its control, should be obligated to produce any and all appropriate discovery under its aegis, including that under the control of its subsidiary, wherever the subsidiary may be located.'

38 Artikel 76 lid 1 Wbp.

39 Artikel 25 lid 4, 5 en 6 Richtlijn 1995/46/EG.

40 Beschikking 2000/520/EG, *PbEG* 2000, L 215.

41 Artikel 1 Beschikking 2000/520/EG.

42 Vgl. artikel 76 lid 3 Wbp en *Kamerstukken II* 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 193.

43 Artikel 77 lid 1 onder a Wbp.

44 Artikel 77 lid 1 onder g Wbp. Deze grondslag is per 9 februari 2012 in werking getreden, zie *Stb.* 2012, 33 en Wetsvoorstel wijziging Wbp *Kamerstukken II* 2008/09-2010/11, 31 841, nr. 1-21; *Kamerstukken I* 2010/11-2011/12, 31 841, nr. A-F.

45 Zie ook J.H.J. Terstegge, 'Wilt u hier even tekenen...? Betekenis van toestemming in het privacyrecht', *P&I* 2002-4, p. 157-162.

46 Beschikking 2001/497/EG (kennisgeving onder C(2001)1539), 15 juni 2001, *PbEG* 2001, L 181/19.

deze bijdrage wordt uitgegaan: het betreft immers een Nederlandse verantwoordelijke die gegevens laat verwerken door een in Nederland gevestigde bewerker (die een relatie heeft met een Amerikaanse onderneming).

Stap 3 houdt in dat indien op basis van de stappen 1 en 2 de doorgifte aan een derde land niet is toegestaan, de Minister van Veiligheid en Justitie een vergunning kan verlenen voor de doorgifte. Hier worden nadere voorschriften aan verbonden.⁴⁷

5.1 Standpunt ICO

Leether, Thole & Jonker en De Vries & Wisman hebben reeds gewezen op het standpunt van de Britse privacy-toezichthouder, de Information Commissioner's Office (ICO).⁴⁸ De ICO heeft tijdens een bijeenkomst op 17 februari 2012 over cloud computing kenbaar gemaakt dat hij niet handhavend zal optreden jegens een verantwoordelijke die een IT-dienstverlener heeft gekozen die onderworpen is aan de bevoegdheid van buitenlandse opsporingsinstanties, noch jegens de IT-dienstverlener omdat die verplicht zal zijn een bevel op te volgen. De ICO maakt een voorbehoud ten aanzien van verzoeken die afkomstig zijn van landen met een 'questionable rule of law'.⁴⁹

Voor Nederlandse verantwoordelijken zou het zijn toe te juichen als het CBP een vergelijkbare uitspraak zou doen.

5.2 'Van kleur verschieten' van de bewerker

Er wordt aangenomen dat indien de IT-dienstverlener gevolg geeft aan een FISA-bevel of een NSL, hij ten aanzien van doorgifte die daarmee plaatsvindt zelf als verantwoordelijke is aan te merken.⁵⁰ De achterliggende gedachte daarbij kan zijn dat op grond van de geheimhoudingsverplichting die een FISA-bevel en een NSL met zich meebrengen, de oorspronkelijke verantwoordelijke niet betrokken is bij, noch weet heeft van de doorgifte. Het is alleen de vraag wat de toegevoegde waarde is van het 'van kleur verschieten' van de IT-dienstverlener. Het biedt geen oplossing voor de Catch 22-situatie. Daarnaast zal de kersverse verantwoordelijke niet in staat zijn bijvoorbeeld zijn verplichtingen tot het verstrekken van informatie en tot inzage van de betrokkene⁵¹ te kunnen nakomen vanwege de geheimhoudingsverplichting. Kortom, het van kleur verschieten van de oorspronkelijke bewerker tot verantwoordelijke introduceert een additionele Catch 22-situatie.

6 Catch 22 naar toekomstig recht

Zoals bekend heeft de Europese Commissie in januari 2012 een voorstel gepubliceerd voor een algemene Verordening gegevensbescherming⁵² (hierna: het Voorstel). In overweging 90 van het Voorstel wordt opgemerkt dat doorgiften zoals die worden vereist op grond van extraterritoriale toepassing van wetten van derde landen (zoals, neem ik aan, op grond van een FISA-bevel of een NSL), alleen kunnen plaatsvinden indien is voldaan aan de voorwaarden van het Voorstel ten aanzien van de doorgifte aan derde landen. Zoals De Vries & Wisman reeds hebben uiteengezet, biedt het Voorstel vervolgens geen oplossing voor de Catch 22-situatie.⁵³ In hoofdlijnen houdt de regeling van het Voorstel ten aanzien van de doorgifte van persoonsgegevens aan derde landen het volgende in:⁵⁴ (1) de doorgifte mag plaatsvinden indien de Europese Commissie heeft besloten dat er sprake is van een 'passend beschermingsniveau'; (2) indien de Europese Commissie zo'n besluit niet heeft genomen, mag de doorgifte plaatsvinden indien er sprake is van 'passende garanties'. Deze passende garanties kunnen bestaan uit *binding corporate rules*, door de Europese Commissie vastgestelde of verbindend verklaarde modelcontracten, of goedgekeurde contractuele afspraken; (3) indien op grond van stap 1 en 2 de doorgifte niet is toegestaan, zou zij alsnog kunnen worden gerechtvaardigd door een van de uitzonderingsgronden. Deze uitzonderingsgronden betreffen onder meer de gronden die we reeds kennen uit artikel 26 van Richtlijn 95/46/EG en artikel 77 Wbp. Een nieuwe uitzonderingsgrond houdt echter in dat de doorgifte toegestaan kan zijn indien zij – onder meer – noodzakelijk is voor de gerechtvaardigde belangen van de verantwoordelijke of de bewerker.⁵⁵ Deze grondslag kan echter niet worden gebruikt in geval van activiteiten van autoriteiten die overheidsgezag uitoefenen.⁵⁶ Voor de Catch 22-situatie zal deze grondslag dus geen uitkomst kunnen bieden.

6.1 Discussie naar aanleiding van het Voorstel

Eind 2011 verscheen de gelekte versie van het Voorstel. Die versie bevatte nog een bepaling op grond waarvan een bevel van een instantie uit een derde land niet erkend zou mogen worden, indien er geen rechtshulpverdrag of ander internationaal verdrag is overeengekomen met het betreffende derde land. Bovendien zou er voorafgaand aan de doorgifte, toestemming moeten worden verkregen van de lokale toezichthouder.⁵⁷ In een brief aan de Tweede Kamer heeft het CBP ervoor gepleit deze

47 Artikel 77 lid 2 Wbp.

48 Leether, Thole & Jonker 2012; De Vries & Wisman 2012, p. 115-116.

49 Zie het verslag van de bijeenkomst op www.ico.gov.uk/news/current_topics/cloud_event_summary_2012.aspx.

50 Leether, Thole & Jonker 2012; De Vries & Wisman 2012, p. 115.

51 Artikel 34 en 35 Wbp.

52 COM(2012)1 final, 25 januari 2012.

53 Artikel 40-45 van het Voorstel. Zie ook De Vries & Wisman 2012, p. 115.

54 Zie ook De Vries & Wisman 2012.

55 Om verwarring te voorkomen houd ik de term 'bewerker' aan in plaats van de term 'verwerker' waar het Voorstel van spreekt.

56 Artikel 44 lid 1 onder h en lid 4 van het Voorstel.

57 Artikel 42 van de gelekte versie van het Voorstel.

bepaling weer in het Voorstel op te nemen.⁵⁸ De Artikel 29-werkgroep is een vergelijkbare mening toegedaan, maar ziet ruimte voor een additionele grondslag op grond waarvan de doorgifte zou zijn toegestaan, namelijk de goedkeuring van een toezichthouder.⁵⁹ Deze benadering van het CBP en de Artikel 29-werkgroep bieden geen oplossing voor de Catch 22-situatie, maar zet haar meer op scherp.

De Minister van Veiligheid en Justitie heeft in een brief aan de Tweede Kamer laten weten tevreden te zijn met de hierboven genoemde overweging 90 van het Voorstel en eerst een nadere uitleg van de Europese Commissie te willen vernemen.⁶⁰ In een volgende brief van het CBP aan de Tweede Kamer herhaalt het CBP zijn standpunt.⁶¹

7 Publieke sector

De Tweede Kamer heeft op 22 november 2011 de motie-Elissen/Schouw⁶² aangenomen.⁶³ Met de motie stelt de Tweede Kamer dat op grond van 'extraterritoriale' wetgeving zoals de Patriot Act de Nederlandse overheid onvoldoende garanties kan bieden ten aanzien van de bescherming van de gegevens van Nederlandse burgers. Volgens de motie neemt het risico op verlies van gegevens toe wanneer zij buiten Nederland worden opgeslagen of met behulp van buitenlandse dienstverleners worden beheerd. De regering wordt dan ook verzocht om bij het uitvoeren van aanbestedingen 'met betrekking tot opslag en beheer van gegevens van Nederlandse burgers, daar waar die gegevens het hoogste niveau van dataprotectie behoeven, de voorwaarde op te nemen dat in geval van conflicterende jurisdictie of om zulks te voorkomen exclusief het Nederlandse recht van toepassing dient te worden verklaard'.

In antwoord op Kamervragen heeft de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, mede namens de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, in september 2011 het standpunt ingenomen dat Amerikaanse bedrijven kunnen worden uitgesloten van overheidsaanbestedingen om zo te voorkomen dat persoonsgegevens van Nederlandse burgers aan de Verenigde Staten zullen worden geleverd.⁶⁴ Later is de staatssecretaris hierop teruggekomen, en heeft daarbij gesteld dat 'het een conflict van wetgeving [betreft], dat in eerste instantie tussen overheden moet worden opgelost. Wetgeving om de Amerikaans aanspraak teniet te doen zou impliceren dat bedrijven niet meer zowel in de Verenigde Staten als in Europa zaken kunnen doen.'⁶⁵

Van Holst en Berghuijs hebben onder meer voorgesteld om tijdens een aanbestedingsprocedure in het kader van een selectie criterium na te gaan of een leverancier verzoeken tot afgifte van persoonsgegevens inwilligt. Indien de leverancier deze vraag niet beantwoordt vanwege een

uit de Patriot Act voortvloeiende geheimhoudingsverplichting, dan zou dit voor de leverancier leiden tot een lagere beoordeling en dus tot een kleinere kans om de overheidsopdracht gegund te krijgen. Op zich is dit een praktische benadering, maar het risico van de Catch 22-situatie wordt hiermee volledig bij de leverancier gelegd. Bovendien vraag ik me af of dit niet leidt tot een ongelijke behandeling van leveranciers met een Amerikaanse achtergrond.

8 Conclusie

Met de Patriot Act, en dan in het bijzonder de FISA en de NSLs, is er een Catch 22-situatie ontstaan. De Catch 22-situatie bestaat uit twee tegengestelde rechtsplechten. Aan de ene kant zullen bedrijven met een connectie met de Verenigde Staten (zoals blijkt uit de regels inzake 'minimum contacts' en 'possession, custody or control') verplicht zijn persoonsgegevens door te geven aan Amerikaanse overheidsinstellingen. Aan de andere kant zal deze doorgifte naar verwachting strijdig zijn met het huidige en het toekomstige regime inzake de doorgifte van persoonsgegevens aan derde landen. Het zou zijn toe te juichen indien het CBP in navolging van de Engelse toezichthouder een uitspraak zou doen met de strekking dat het niet handhavend zal optreden jegens verantwoordelijken of bewerkers die onderworpen zijn aan de bevoegdheid van buitenlandse instanties en er op grond daarvan persoonsgegevens waarover deze verantwoorde lijke en bewerkte kunnen beschikken, aan een buitenlandse instantie worden verstrekt. Uiteraard zal een uitspraak van het CBP in dezen alleen betrekking moeten hebben op de verstrekking van gegevens waarbij de eisen van proportionaliteit en noodzakelijkheid in acht worden genomen. Ook is een voorbehoud ten aanzien van regimes met een 'questionable rule of law' op zijn plaats.

Literatuur

Geist, M. & N. Homs, 'Outsourcing Our Privacy? Privacy and Security in a Borderless Commercial World', 54 *University of Brunswick Law Journal* 272, 2005.

Holst, W. van & M. Berghuijs, 'PATRIOTtisch aanbesteden', *Tijdschrift Aanbestedingsrecht* 2012 (augustus), p. 397-405.

Leether, R., E. Thole & L. Jonker, 'USA Patriot Act haaks op privacywet EU', *Automatiseringgids* 16 mei 2012, p. 20-21.

Vries, H.H. de & N. Wisman, 'Doorgifte van persoonsgegevens onder de nieuwe Verordening', *P&I* 2012-3, p. 110-117.

⁵⁸ Brief van het CBP van 2 maart 2012, kenmerk z2011-01054/z2012-00164.

⁵⁹ WP 29, *Opinion 05/2012 on Cloud Computing*, 1 juli 2012, p. 23.

⁶⁰ Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie van 27 april 2012, kenmerk 248750, p. 9.

⁶¹ Brief van het CBP van 4 juni 2012, kenmerk z2011-01054/z2012-00164.

⁶² Kamerstukken II 2011/12, 32 761, nr. 5 en 13.

⁶³ TK 22 november 2011, TK 26, 26-18-34, nr. 18.

⁶⁴ Aanhangsel Handelingen II 2010/11, nr. 3516.

⁶⁵ Aanhangsel Handelingen II 2010/11, nr. 3681.

Oudeven 32
Postbus 25000, 2500 GA Haarlem
Tel: 023 79 95 111
Fax: 023 79 95 480
www.morpho.com

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

Ons kenmerk
[REDACTED] 3.013

Uw kenmerk

Datum
26 februari 2013

Afdeling

Telefoon

Fax

Onderwerp

E-mail

afdeling

Stand van zaken Patriot Act

Geachte [REDACTED]

In december 2012 hebben wij de heer [REDACTED] schriftelijk geïnformeerd over de te nemen stappen en de gemaakte afspraken noodzakelijk voor de formalisatie van [REDACTED]

Middels deze brief informeren wij u over de voortgang van deze afspraken.

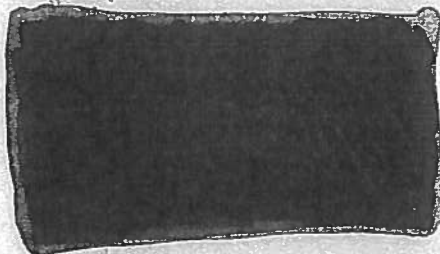
Voor de aanpassing van de statuten, waarin de niet het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gemaakte afspraken ten dele zullen worden vastgelegd, is een eerste concept ontvangen door Morpho. Zodra deze statuten definitief zijn, zult u een kopie hiervan ontvangen.

Ten aanzien van de bestuurders of commissarissen van Morpho en de beperking van hun bestuurlijke of toezichhoudende rol bij Amerikaanse zustervennootschappen zijn er reeds gesprekken gevoerd tussen het management in Haarlem en de aandeelhouder over correcte invulling van de executive en non-executive Boards. Dit zal verder worden uitgewerkt en naar verwachting tijdens de volgende non-executive Board meeting, die in mei zal plaatsvinden, worden geformaliseerd. Dit betekent dat naar verwachting de nieuwe Board eind juni is geïnstalleerd.

Vertrouwende u naar behoren te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Morpho BV

Morpho BV
BNP Paribas 22 79 95 85
Handelsregister aarts 240 503
BTW nr NL 8032 50 183 B 0

Morpho

Aan
Min. van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

1.60

~~_____~~

van [redacted]

Καθησ:

23 mei 2012

Relationship

Tel/g/con

Actual blason

00400000

FAY

~~CONFIDENTIAL~~

Opdrachtformulering:

Verken wat de mogelijke oplossingen zijn waardoor elke vorm van twijfel dat de Amerikaanse autoriteiten over Morpho B.V. rechtsmacht kunnen uitoefenen die kan leiden tot de bevoegdheid om persoonsgegevens die Morpho ontvangt krachtens contracten met de staat der Nederlanden op te vragen en/of te verkrijgen weggenomen wordt.

Inventariseer de maatregelen en beoordeel deze op [redacted] en onderzoek de haalbaarheid van deze [redacted]

Met vriendelijke groet,

ETABLISSEMENT DISSY LES MOULMEURS
11, Boulevard de la Gare
92445 DISY LES MOULMEURS CEDEX 7
FRANCE

Ministry of the Interior and Kingdom Relations
Attn: [REDACTED]
PO Box 20011
2500 EA The Hague
The Netherlands

4 December 2012

Ref: [REDACTED] 2012-2664

Subject: Morpho – BZK (US Patriot Act)

Dear [REDACTED]

Referring to our pleasant meeting on Wednesday 14th November 2012 during which we reached consensus on the supplementary agreement regarding the Patriot Act, I am happy to hereby inform you about the following actions which will be taken to execute the agreement.

As promised during our meeting Morpho has investigated the timeframe of the execution of the different steps, in particular related to the points mentioned in [REDACTED]. Although the agreement formally commits to an implementation period of maximum twelve months it is our intend to realize this sooner.

[REDACTED]

Needless to say the above defined actions have to be done with care to ensure continuity of the business operations and to avoid any possible risk towards Morpho bv's business.

The current composition of the Executive Board of Morpho bv meets the specified quality conditions as stated in the supplementary agreement so no adjustments are necessary with respect to these executive board members.

Considering the actions to be taken, some of which have been initiated, it is reasonable to assume that the realization of the agreed formalization can be completed by summer 2013.

Trusting to have informed you sufficiently I remain,

Sincerely,

[REDACTED]

Morpho
SA au capital de 159 676 075 € - 40 005 262 RCS Paris
Siège social: Le Pont de Paris - 27 rue Leliane - 75012 Paris Cedex 12 - France

T +33 (0) 1 58 11 25 00
F +33 (0) 1 58 11 25 50
www.morpho.com

ETABLISSEMENT DES LES MOULIN
11, Boulevard de la
S2415 151 LES MOULIN
FRANCE

Ministry of the Interior and Kingdom Relations
Attn. [REDACTED]
PO Box 20011
2500 EA The Hague
The Netherlands

Paris, August 27th, 2012

Re. [REDACTED]/2012-D01358

Subject: Morpho - BZK (US Patriot Act)

Dear [REDACTED]

We have reviewed the English version of the report concerning Morpho B.V. - USA Patriot Act written by [REDACTED]. The report is the result of the investigation that was carried out by [REDACTED] by order of Morpho B.V. in the months of June and July 2012. The investigation was prompted by the concerns felt by members of the Dutch parliament and the Dutch Ministry of the Interior and Kingdom Relations (hereinafter: BZK) about the powers of the U.S. authorities under the US Patriot Act to obtain personal data of Dutch citizens.

Firstly, I would like to emphasize that the Morpho group takes these concerns expressed by the members of the Dutch parliament and BZK very seriously. As stated before, we would be prepared to take such measures as would be required to accommodate these concerns - provided that the risk US that authorities could obtain personal data Morpho B.V. uses to personalize passport, travel documents and identity cards would indeed be apparent. This was also the reason for Morpho B.V. to engage [REDACTED] to carry out the above-mentioned investigation.

Secondly, I would like to reiterate that the Morpho group - including Morpho B.V. - takes the utmost care and enforces strict internal policies to meet the highest standards of data protection and to prevent unauthorized persons from getting access to our databases. Our network infrastructure as well as our corporate organization are designed so as to prevent external access by unauthorized individuals and entities also including Morpho B.V.'s affiliates in the US and elsewhere.

We have carefully considered the findings of [REDACTED] and certain possible solutions he has identified in his thoroughly drafted report. From these findings, we have reached the conclusion that the risk that US Courts will render a FISA order against Morpho B.V. or against its US affiliates is theoretical, whilst the risk that a Dutch court would recognize such US Court order and declare it enforceable in the Netherlands - in so called *exequatur* proceedings - is near to nil.

Morpho

SA au capital de 159 376 075 € - 440 305 282 RCS Paris
Siège social : Le Penon de Paris - 27, rue Leblanc - 75512 Paris Cedex 15 - France

T +33 (0)1 56 11 25 00
F +33 (0)1 56 11 25 00
www.morpho.com

Given the outcome of [REDACTED] report, we believe that the possible solutions he has identified therein would in fact be disproportional in relation to the theoretical nature of the risks involved.

[REDACTED]

In fact, we believe there is no actual need to take measures. Morpho group is sufficiently protected by EU and Dutch law and regulations, which – we also believe – Dutch courts will not hesitate to vigorously apply so as to ensure that personal data of Dutch citizens (temporarily) stored in Morpho B.V.'s systems will remain secure and not be handed over to US authorities.

Having said that, we would be interested in learning your views, and notwithstanding our conclusions mentioned above, we remain prepared to consider and discuss appropriate actions you may envision to further accommodate the above concerns. I would especially like to reiterate that – although we feel no measures are required – we are still prepared to take the measures we mentioned to you before in our letter of May 14th, 2012.

We look forward to hearing from you.

Kind regards,

[REDACTED]

Ministry of the Interior and Kingdom Relations
Attn. to [REDACTED]
Director-General Administration and Kingdom
Relations,
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ The Hague
The Netherlands

Paris, May 14th 2012

O/Re.: [REDACTED]/2012/D0642
Y/Re: 2012/51157

Subject: Questions concerning, among other things, activities of Morpho B.V. in the US

Dear [REDACTED]

Referring to the constructive meeting we had with you and your employees Friday 27 April 2012, I can inform you as follows.

As a consequence of the questions asked both by the European Parliament and the Dutch Lower House of Parliament to the Minister of the Interior and Kingdom Relations and Morpho B.V. both parties have conducted a review intended to gain insight into the question whether the US authorities could use the U.S. Patriot Act to procure personal data Morpho B.V. uses to personalise identity cards and travel documents.

In the opinion of Morpho, there are sufficient arguments to be made that there is no jurisdiction of the US authorities in respect of Morpho by virtue of the U.S. Patriot Act. Even aside from the fact that in case there should still be any doubts about the existence of jurisdiction, a claim for provision of information could most probably be challenged successfully, not only by Morpho but also by its US group companies. Morpho leaves the legal analysis out of consideration in the context of this letter.

Morpho understands and respects the opinion of the Ministry, among other things in view of the great sensitivity of this subject, that if possible any form of doubt must be avoided and it must be reviewed as much as possible what possibilities there are to prevent the US authorities from being able to exercise any jurisdiction over Morpho that could lead to the power to claim and obtain personal data of Dutch citizens. Note the referral to 'exercising' jurisdiction, not 'assuming' jurisdiction. The latter, we fear, is beyond the control of Morpho.

Morpho finds it important to once again emphasise that it realises this concerns an important issue. It is for that reason that Morpho is prepared to assess the possibilities to remove the concerns of the Ministry as much as possible.

Before going further into this, Morpho finds it important to remark the following.

Morpho is world leader in the market segment of identity management, including the delivery to more than hundred countries worldwide of (fingerprint-based) personal databases, travel documents and identity cards, whereby in many cases the decisive factor, in addition to quality, is trust. The violation of this trust in one of these countries would mean far-reaching (negative) consequences for the company. It goes without saying that trust is one of the core values of the company.

In addition, it is good to emphasize that Morpho B.V. takes the utmost care and conducts and enforces a strict internal policy to meet the strictest requirements for the protection of personal data and to prevent any unauthorized access to its databases. Affiliated group companies do not have any access to personal data that Morpho B.V. uses to personalize identification documents and access to the application is recorded. Within Morpho B.V. only employees of the operational organization, Finance and the Service desk have (limited) access to the data. Management and other departments do not have the right to access the data.

During the aforementioned meeting, we discussed the possibility to review (or have reviewed) in the short term to what degree and in what manner we can act to remove any doubts that may exist. Morpho proposes to appoint [REDACTED] to carry out this review. [REDACTED] is aware of the situation in the Netherlands, including the political/administrative relationships and for this reason is highly suitable to carry out the aforementioned review in a short period of time. It is proposed to involve in this review representatives of both the operational and legal divisions of both organizations.

[REDACTED]

I hope to have sufficiently informed you through this letter.

Sincerely,

[REDACTED]

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Saf an-Morpho

18, rue de la Vanne
92120 Montrouge
France

DGEK

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.minbzk.nl

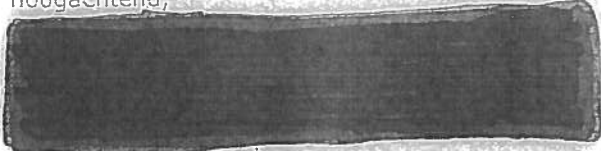
Kenmerk
BPR2012/53734

Datum 6 november 2012

Geachte heer

Al enige maanden zijn we in gesprek over het treffen van de mogelijke maatregelen gericht op het beperken van de gevolgen van de Patriot Act voor de bescherming van de persoonsgegevens, die Morpho BV verwerkt in opdracht van de Staat der Nederlanden. De Tweede Kamer van het Nederlandse Parlement heeft de minister van BZK recentelijk gerappelleerd uitsluitel te geven over die gevoerde gesprekken. Er is dus een politieke urgentie om op korte termijn de besprekingen af te ronden. Gelet hierop wil ik u graag zo snel mogelijk, maar in ieder geval uiterlijk op woensdag 14 november 2012, spreken. Ik ben graag bereid daartoe, bijvoorbeeld op woensdag 14 november a.s., ruimte te maken in mijn agenda.

In afwachting van uw positieve reactie verblijf ik,
hoogachtend,

Directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Morpho BV
t.a.v. de directeur

Postbus 5300
2000 GN Haarlem

Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.minbzk.nl

Kenmerk
2012/51157

Datum 19 maart 2012
Betreft vragen o.a. met betrekking tot activiteiten van Morpho B.V. in de VS

Geachte

Zoals u weet hebben het Tweede Kamerlid Schouw en Europarlementariër In 't Veld vragen gesteld over de casus of het denkbaar is dat Amerikaanse autoriteiten met gebruikmaking van de Patriot Act de beschikking kunnen krijgen over persoonsgegevens van de houders van Nederlandse reisdocument. Persoonsgegevens waarover Morpho B.V. (Morpho) beschikt om de aangevraagde reisdocumenten te kunnen personaliseren.

Voor de beantwoording van het Tweede Kamerlid Schouw heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) via de Landsadvocaat een Legal opinion laten opstellen in de Verenigde Staten. Naar aanleiding hiervan is er behoefte aan een overleg met u.

Dit overleg is bedoeld om van u antwoorden te krijgen op de volgende vragen.

1. Kan Morpho bevestigen dat:
 - ❖ Morpho in de Verenigde Staten niet direct of via een "alter ego/agent" activiteiten ontplooit zodanig dat kan worden gesproken van "continuous and systematic contacts" van Morpho met de Verenigde Staten en is ook niet voornemens dat te doen; én
 - ❖ ondernemingen die behoren tot de Safran-groep of andere nauw aan Morpho B.V. gelieerde ondernemingen niet door zeggenschapsstructuren of anderszins (waaronder contractuele afspraken) direct of indirect over de bij Morpho B.V. berustende persoonsgegevens kunnen beschikken, zodanig dat kan worden gesproken van "possession, custody or control".
2. Kan Morpho bevestigen dat zij geen activiteiten direct of indirect in de Verenigde Staten gaat ondernemen gedurende de looptijd, inclusief de eventuele verlenging, van de Overeenkomst NGER?

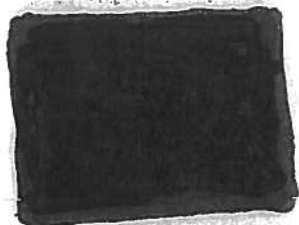

Datum
19 maart 2012
Kenmerk
2012/51157

3. Kan Morpho toezeggen dat er gedurende de contractperiode geen sprake zal zijn van "continuous and systematic contacts" in de Verenigde Staten?
4. Hoe ziet de bestaande vennootschappelijke zeggenschapsstructuur tussen Morpho en de andere ondernemingen die deel uitmaken van de Safran-groep eruit? Voorop gesteld dat de huidige vennootschappelijke structuur geen mogelijkheden geeft voor beïnvloeding van het ondernemingsbeleid van Morpho met betrekking tot het ontplooiën van activiteiten in de Verenigde Staten of een zodanige vermenging met zusterbedrijven in de Verenigde Staten in zich heeft dat deze bedrijven invloed kunnen hebben op het ondernemingsbeleid van Morpho, kan Morpho aangeven dat er in deze zeggenschapstructuur geen wijzigingen zullen optreden?
5. Indien de vennootschappelijke structuur niet overeenkomstig de premisse sub (3) is, hoe kan de bestaande vennootschappelijke zeggenschapsstructuur van de Safran-groep of andere met Morpho B.V. gelieerde ondernemingen worden ingericht of aangepast om te voorkomen dat voor in de Verenigde Staten actieve ondernemingen sprake kan zijn van "possession, custody or control" in/van Morpho? Welke aanvullende contractuele afspraken kunnen daarvoor worden gemaakt?
6. Is Morpho bereid de Overeenkomst NGER aan te passen ter voorkoming van problemen zoals in de legal opinion geschetst?

Het zal u duidelijk zijn dat het van groot belang is dat het overleg op zo'n kort mogelijke termijn dient plaats te vinden, bij voorkeur niet later dan 30 maart a.s. Ik vertrouw erop dat u voor dit overleg in uw agenda ruimte wilt maken. Van de zijde van het ministerie van BZK zal contact worden opgenomen met uw secretariaat om het overleg te plannen. Tenslotte deel ik u mede dat de [REDACTED] van het kantoor van de Landsadvocaat aan de zijde van het ministerie van BZK deel zal nemen aan het overleg.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
voor deze,

Directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties

9

STATUTENWIJZIGING MORPHO B.V.

Heden, twaalf juni tweeduizend dertien, verscheen voor mij, meester Paul Alexander Joost Westhoff, notaris met plaats van vestiging Amsterdam: _____

meester Jeroen den Dunnen, geboren te Zwijndrecht op éénentwintig juli negentienhonderd zevenentachtig, woonplaats kiezende op het adres van voornoemde notaris, Strawinskylaan 3127, 1077 ZX Amsterdam. _____

De verschijnende persoon verklaarde: _____

I. HUIDIGE STATUTEN _____

De statuten van **Morpho B.V.**, een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid opgericht naar Nederlands recht, met Ministerie van Justitie nummer B.V. 492404, statutair gevestigd te Haarlem, met adres Oudeweg 32, 2031 CC Haarlem, ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 34088563 (de "Vennootschap"), werden laatstelijk partieel gewijzigd bij akte op drie november tweeduizend tien voor meester Cornelis Jacobus van Oevelen, notaris met plaats van vestiging Amsterdam, verleden. _____

II. BESLUIT TOT WIJZIGING VAN DE STATUTEN _____

Blijkens het aan deze akte gehechte schriftelijke besluit (het "Besluit"), heeft de algemene vergadering van de Vennootschap besloten de statuten van de Vennootschap integraal te wijzigen en de verschijnende persoon te machtigen deze akte te doen passeren en te tekenen. _____

III. WIJZIGING VAN DE STATUTEN _____

De verschijnende persoon verklaarde vervolgens ter uitvoering van het Besluit de statuten van de Vennootschap zodanig te wijzigen dat de geheel nieuw vastgestelde statuten van de Vennootschap thans luiden als volgt: _____

2

"Hoofdstuk I Begripsbepalingen

Artikel 1. Begrippen

- 1.1 In deze statuten wordt verstaan onder:
- a. een 'aandeel': een aandeel in het kapitaal van de vennootschap;
 - b. een 'aandeelhouder': een houder van één of meer aandelen;
 - c. de 'algemene vergadering': het vennootschapsorgaan bestaande uit stemgerechtigde aandeelhouders;
 - d. een 'algemene vergadering van aandeelhouders': een bijeenkomst van aandeelhouders en andere personen met vergaderrechten;
 - e. de 'Raad van Bestuur': de raad van bestuur van de vennootschap;
 - f. een 'Bestuurder': een lid van de Raad van Bestuur;
 - g. de 'Raad van Commissarissen': de raad van commissarissen van de vennootschap;
 - h. een 'Commissaris': een lid van de Raad van Commissarissen;
 - i. een 'dochtermaatschappij': een dochtermaatschappij van de vennootschap als bedoeld in artikel 2:24a van het Burgerlijk Wetboek;
 - j. 'schriftelijk': bij brief, telefax of e-mail, of bij boodschap die via een ander gangbaar communicatiemiddel wordt overgebracht en op schrift kan worden ontvangen mits de identiteit verzender met afdoende zekerheid kan worden vastgesteld;
 - k. het 'uitkeerbare eigen vermogen': het deel van het eigen vermogen van de vennootschap, dat de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden, te boven gaat;
 - l. een 'vennootschapsorgaan': de Raad van Bestuur, de Raad van Commissarissen of de algemene vergadering;
 - m. 'vergaderrecht': het recht om, in persoon of bij schriftelijk gevolmachtigde, de algemene vergadering van aandeelhouders bij te wonen en daar het woord te voeren.
- 1.2 Verwijzingen naar artikelen verwijzen naar artikelen van deze statuten, tenzij het tegendeel blijkt.

Hoofdstuk II Naam, zetel en doel

Artikel 2. Naam en zetel

2.1 De naam van de vennootschap luidt: Morpho B.V.

2.2 De vennootschap is gevestigd te Haarlem.

Artikel 3. Doel

De vennootschap heeft ten doel:

- a. de productie, personalisering en distributie van plastic cards en identiteits-

2

- veiligheids-, waardedocumenten en andere documenten; _____
- b. het ontwikkelen en aanbieden van aan plastic cards verwante producten voor betalings- personaliserings- en beveiligingssystemen; _____
 - c. het oprichten van, het op enigerlei wijze deelnemen in, het besturen van en het toezicht houden op ondernemingen en vennootschappen; _____
 - d. het financieren van ondernemingen en vennootschappen; _____
 - e. het lenen, uitlenen en bijeenbrengen van gelden daaronder begrepen, het uitgeven van obligaties, schuldbrieven of andere waardepapieren, alsmede het aangaan van daarmee samenhangende overeenkomsten; _____
 - f. het verstrekken van adviezen en het verlenen van diensten aan ondernemingen en vennootschappen waarmee de vennootschap in een groep is verbonden en aan derden; _____
 - g. het verstrekken van garanties, het verbinden van de vennootschap en het bezwaren van activa van de vennootschap ten behoeve van ondernemingen en vennootschappen waarmee de vennootschap in een groep is verbonden en ten behoeve van derden; _____
 - h. het verkrijgen, beheren, exploiteren en vervreemden van registergoederen en van vermogenswaarden in het algemeen; _____
 - i. het verhandelen van valuta, effecten en vermogenswaarden in het algemeen; _____
 - j. het exploiteren en verhandelen van patenten, merkrechten, vergunningen, know how en andere industriële eigendomsrechten; _____
 - k. het verrichten van alle soorten industriële, financiële en commerciële activiteiten, en al hetgeen met vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord. _____

Hoofdstuk III Aandelenkapitaal, register van aandeelhouders _____

Artikel 4. Aandelenkapitaal _____

- 4.1 Het kapitaal van de vennootschap bestaat uit één of meer gewone aandelen, elk aandeel met een nominale waarde van vijfenveertig euro (EUR 45,-). _____
- 4.2 Alle aandelen luiden op naam en zijn doorlopend genummerd vanaf 1. _____
- 4.3 Het nummer van een aandeel geldt als een aanduiding. _____
- 4.4 Ten minste één aandeel met stemrecht wordt gehouden door een ander dan en anders dan voor rekening van de vennootschap of een van haar dochtermaatschappijen. _____
- 4.5 Er kunnen geen aandeelbewijzen worden uitgegeven. _____

Artikel 5. Register van aandeelhouders _____

- 5.1 De Raad van Bestuur houdt een register waarin de namen en (e-mail) adressen van alle aandeelhouders zijn opgenomen, met vermelding van de datum waarop _____

9

zij de aandelen hebben verkregen, de datum van de erkenning of betekening, de aanduiding van de aandelen, alsmede van het op ieder aandeel gestorte bedrag. In het register worden tevens opgenomen de namen en adressen van hen die een recht van vruchtgebruik of pandrecht op aandelen hebben, met vermelding van de datum waarop zij het recht hebben verkregen, de datum van erkenning of betekening, alsmede met vermelding welke aan de aandelen verbonden rechten hun toekomen.

- 5.2 Aandeelhouders en anderen wier gegevens ingevolge lid 1 van dit artikel in het register worden opgenomen, verschaffen aan de Raad van Bestuur tijdig de nodige gegevens. Indien tevens een elektronisch adres bekend wordt gemaakt met als doel opneming in het aandeelhoudersregister, houdt deze bekendmaking tevens de instemming in om alle kennisgevingen en mededelingen alsmede oproepingen voor vergaderingen langs elektronische weg te ontvangen.
- 5.3 Het register wordt regelmatig bijgehouden; daarin wordt mede aangetekend elk verleend ontslag van aansprakelijkheid voor nog niet gedane stortingen.
- 5.4 De Raad van Bestuur verstrekt desgevraagd aan een aandeelhouder, een vruchtgebruiker en een pandhouder om niet een uittreksel uit het register met betrekking tot zijn recht op een aandeel of certificaat van een aandeel. Rust op het aandeel een recht van vruchtgebruik of een pandrecht, dan vermeldt het uittreksel aan wie vergaderrechten toekomen.
- 5.5 De Raad van Bestuur legt het register ten kantore van de vennootschap ter inzage van de aandeelhouders, de vruchtgebruikers en pandhouders aan wie vergaderrechten toekomen. De gegevens van het register omtrent niet-volgestorte aandelen zijn ter inzage van een ieder; afschrift of uittreksel van deze gegevens wordt ten hoogste tegen kostprijs verstrekt.

Hoofdstuk IV Uitgifte van aandelen, besluit tot uitgifte en notariële akte

Artikel 6. Uitgifte van aandelen

- 6.1 Uitgifte van aandelen geschiedt ingevolge een besluit van de algemene vergadering.
- De algemene vergadering kan haar bevoegdheid hiertoe overdragen aan een ander vennootschapsorgaan en kan deze overdracht herroepen.
- 6.2 Bij het besluit tot uitgifte van aandelen worden de uitgifteprijs en de verdere voorwaarden van uitgifte bepaald.
- 6.3 Het bepaalde in de artikelen 6.1 en 6.2 is van overeenkomstige toepassing op het verlenen van rechten tot het nemen van aandelen, maar is niet van toepassing op het uitgeven van aandelen aan iemand die een voordien reeds verkregen recht tot het nemen van aandelen uitoefent.

Q

- 6.4 Voor uitgifte van een aandeel is voorts vereist een daartoe bestemde ten overstaan van een notaris met plaats van vestiging in Nederland verleden akte waarbij de betrokkenen partij zijn. _____

Artikel 7. Voorkeursrecht _____

- 7.1 Iedere aandeelhouder heeft bij uitgifte van aandelen een voorkeursrecht naar evenredigheid van het gezamenlijke nominale bedrag van zijn aandelen, behoudens het bepaalde in de artikelen 7.2, 7.3 en 7.4. _____
De aandeelhouders hebben eenzelfde voorkeursrecht bij het verlenen van rechten tot het nemen van aandelen. _____
- 7.2 Aandeelhouders hebben geen voorkeursrecht op aandelen die worden uitgegeven aan werknemers van de vennootschap of van een groepsmaatschappij van de vennootschap als bedoeld in artikel 2:24b van het Burgerlijk Wetboek. _____
- 7.3 Het voorkeursrecht kan, telkens voor een enkele uitgifte, worden beperkt of uitgesloten bij besluit van het tot uitgifte bevoegde vennootschapsorgaan. _____
- 7.4 Aandeelhouders hebben geen voorkeursrecht op aandelen die worden uitgegeven aan iemand die een voordien reeds verkregen recht tot het nemen van aandelen uitoefent. _____

Artikel 8. Storting op aandelen _____

- 8.1 Bij uitgifte van elk aandeel moet daarop het gehele nominale bedrag worden gestort. _____
- 8.2 Storting op een aandeel moet in geld geschieden voor zover niet een andere inbreng is overeengekomen. _____
Storting in een andere geldeenheid dan die waarin de nominale waarde luidt kan slechts plaatsvinden met toestemming van de Raad van Bestuur. _____
- 8.3 Storting op aandelen door inbreng anders dan in geld geschiedt met inachtneming van het bepaalde in artikel 2:204b van het Burgerlijk Wetboek. _____

Hoofdstuk V Eigen aandelen, vermindering van het geplaatste kapitaal _____

Artikel 9. Eigen aandelen _____

- 9.1 De vennootschap kan bij uitgifte van aandelen geen eigen aandelen nemen. _____
- 9.2 De Raad van Bestuur beslist over de verkrijging en vervreemding van aandelen in het kapitaal van de vennootschap. _____
- 9.3 De vennootschap kan slechts eigen aandelen of certificaten daarvan verkrijgen, voor zover deze volgestort zijn en slechts met inachtneming van het bepaalde in artikel 2:207 van het Burgerlijk Wetboek. _____
- 9.4 De voorgaande bepalingen van dit artikel 9 gelden niet voor aandelen die de vennootschap onder algemene titel verkrijgt. _____

Q

- 9.5 Op verkrijging van aandelen of certificaten daarvan door een dochtermaatschappij is het bepaalde in artikel 2:207d van het Burgerlijk Wetboek van toepassing. _____
- 9.6 Vervreemding van door de vennootschap gehouden eigen aandelen of certificaten daarvan geschiedt ingevolge een besluit van de algemene vergadering. _____
- Bij een besluit tot vervreemding worden de voorwaarden van de vervreemding bepaald. _____
- Vervreemding van eigen aandelen geschiedt voorts met inachtneming van de in deze statuten opgenomen blokkeringsregeling. _____

Artikel 10. Vermindering van het geplaatste kapitaal _____

- 10.1 De algemene vergadering kan besluiten tot vermindering van het geplaatste kapitaal van de vennootschap. _____
- 10.2 Een vermindering van het geplaatste kapitaal van de vennootschap kan geschieden: _____
- a. door intrekking van aandelen die de vennootschap zelf houdt of waarvan zij de certificaten houdt; of _____
 - b. door het nominale bedrag van aandelen bij statutenwijziging te verminderen. _____
- 10.3 Vermindering van het nominale bedrag van aandelen, al dan niet met terugbetaling, moet naar evenredigheid op alle aandelen geschieden. _____
- Van het vereiste van evenredigheid mag worden afgeweken met instemming van alle betrokken aandeelhouders. _____
- 10.4 De oproeping tot de algemene vergadering van aandeelhouders waarin een voorstel tot kapitaalvermindering wordt gedaan, vermeldt het doel van de kapitaalvermindering en de wijze van uitvoering. _____
- Hetgeen in deze statuten is bepaald terzake van een voorstel tot statutenwijziging is van overeenkomstige toepassing. _____
- 10.5 Op een vermindering van het geplaatste kapitaal van de vennootschap zijn voorts van toepassing de bepalingen van artikel 2:208 van het Burgerlijk Wetboek. _____

Hoofdstuk VI Levering van aandelen, blokkeringsregeling _____

Artikel 11. Levering van aandelen, notariële akte _____

- 11.1 Voor de levering van een aandeel is vereist een daartoe bestemde ten overstaan van een notaris met plaats van vestiging in Nederland verleden akte waarbij de betrokkenen partij zijn. _____
- 11.2 Behoudens in het geval dat de vennootschap zelf bij de rechtshandeling partij is, kunnen de aan het aandeel verbonden rechten eerst worden uitgeoefend nadat

Q

de vennootschap de rechtshandeling heeft erkend of de akte aan haar is betekend, overeenkomstig hetgeen terzake in de wet is bepaald.

Artikel 12. Blokkeringsregeling (aanbieding aan medeaandeelhouders)

12.1 Een overdracht van één of meer aandelen kan slechts plaatsvinden met inachtneming van hetgeen hierna in dit artikel 12 is bepaald, tenzij (i) alle aandeelhouders schriftelijk goedkeuring voor de voorgenomen overdracht hebben verleend, welke goedkeuring alsdan voor een periode van drie maanden geldig is, of (ii) de desbetreffende aandeelhouder krachtens de wet tot overdracht van zijn aandelen aan een eerdere aandeelhouder verplicht is.

12.2 Een aandeelhouder die één of meer van aandelen wenst over te dragen (hierna: de 'Aanbieder'), is verplicht die aandelen eerst te koop aan te bieden aan zijn medeaandeelhouders.

Dit aanbod wordt gedaan door middel van een kennisgeving van de Aanbieder aan de Raad van Bestuur, onder opgave van het aantal aandelen dat hij wenst over te dragen.

Binnen twee weken na ontvangst van deze kennisgeving brengt de Raad van Bestuur het aanbod ter kennis van de medeaandeelhouders.

Medeaandeelhouders die geïnteresseerd zijn één of meer van de aangeboden aandelen te kopen (hierna: 'Gegadigden'), dienen dat op te geven aan de Raad van Bestuur, binnen één maand na verzending van genoemde kennisgevingen van de Raad van Bestuur; opgaven van medeaandeelhouders die later worden ontvangen, worden niet in aanmerking genomen.

Indien de vennootschap zelf medeaandeelhouder is, kan zij alleen met instemming van de Aanbieder als Gegadigde optreden.

12.3 De prijs waarvoor de aangeboden aandelen door de Gegadigden kunnen worden gekocht, wordt vastgesteld door de Aanbieder en de Gegadigden in onderling overleg of door één of meer door hen aan te wijzen deskundigen.

Indien zij over de prijs of de deskundige(n) geen overeenstemming bereiken, wordt de prijs vastgesteld door één of meer onafhankelijke deskundigen, op verzoek van één of meer van de betrokken partijen te benoemen door de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken waarbij de vennootschap is ingeschreven in het Handelsregister.

Indien een deskundige is aangewezen, is deze gerechtigd tot inzage van alle boeken en bescheiden van de vennootschap en tot het verkrijgen van alle inlichtingen waarvan kennisneming voor zijn prijsvaststelling dienstig is.

12.4 Binnen één maand na vaststelling van de prijs dienen de Gegadigden aan de Raad van Bestuur op te geven hoeveel van de aangeboden aandelen zij wensen

Q

te kopen; een Gegadigde van wie deze opgave niet binnen genoemde termijn ontvangen, wordt niet langer als Gegadigde aangemerkt. _____

Na de opgave als bedoeld in de vorige volzin kan een Gegadigde zich slechts terugtrekken met goedkeuring van de andere Gegadigden. _____

- 12.5 Indien de Gegadigden in totaal meer aandelen wensen te kopen dan zijn aangeboden, zullen de aangeboden aandelen tussen hen worden verdeeld. _____
De verdeling wordt in onderling overleg door de Gegadigden vastgesteld. _____
Indien de Gegadigden niet binnen twee weken na de in artikel 12.4 bedoelde opgave aan de Raad van Bestuur overeenstemming hebben bereikt over de verdeling, wordt deze vastgesteld door de Raad van Bestuur, en wel zoveel mogelijk naar evenredigheid van het gezamenlijk nominaal bedrag van de door iedere Gegadigde gehouden aandelen per het moment van de verdeling. _____
Aan een Gegadigde kunnen echter niet meer van de aangeboden aandelen worden toegewezen dan hij wenst te kopen. _____
- 12.6 De Aanbieder mag zijn aanbod intrekken tot een maand na de dag waarop hem bekend wordt aan welke Gegadigde of Gegadigden hij al de aangeboden aandelen kan verkopen en tegen welke prijs. _____
- 12.7 Indien komt vast te staan dat geen van de medeaandeelhouders Gegadigde is of dat niet al de aangeboden aandelen tegen contante betaling worden gekocht, mag de Aanbieder tot drie maanden nadien alle door hem aangeboden aandelen, en niet slechts een deel daarvan, vrijelijk overdragen. _____
- 12.8 Alle kennisgevingen en opgaven als bedoeld in dit artikel 12 dienen te worden gedaan bij aangetekende brief of tegen ontvangstbewijs. _____
Telkens wanneer de Raad van Bestuur zodanige kennisgeving of opgave ontvangt, zendt zij daarvan onverwijld een kopie aan de Aanbieder en alle Gegadigden (met uitzondering van de afzender), tenzij hiervoor anders is aangegeven. _____
- 12.9 De kosten van de benoeming van deskundigen en hun honorarium komen ten laste van: _____
a. de Aanbieder, indien deze zijn aanbod intrekt; _____
b. de Aanbieder voor de helft en de kopers voor de andere helft, indien de aandelen door één of meer Gegadigden zijn gekocht, met dien verstande dat iedere koper in de kosten bijdraagt in verhouding tot het aantal door hem gekochte aandelen; _____
c. de vennootschap, indien van het aanbod geen of geen volledig gebruik is gemaakt. _____
- 12.10 De voorgaande leden van dit artikel 12 zijn van overeenkomstige toepassing ten

Q

aanzien van rechten tot het nemen van aandelen en voorkeursrechten. _____

Hoofdstuk VII Pandrecht en vruchtgebruik op aandelen, certificaten van aandelen -

Artikel 13. Pandrecht en vruchtgebruik op aandelen _____

- 13.1 Het bepaalde in artikel 11 is van overeenkomstige toepassing op de vestiging van een pandrecht op aandelen en op de vestiging of levering van een vruchtgebruik op aandelen. _____
- 13.2 Bij de vestiging van een pandrecht op een aandeel of bij de vestiging of levering van een vruchtgebruik op een aandeel kan het stemrecht aan de pandhouder of vruchtgebruiker worden toegekend, met inachtneming van hetgeen terzake in de wet is bepaald. _____
- 13.3 Zowel de aandeelhouder die geen stemrecht heeft als de pandhouder of vruchtgebruiker die wel stemrecht heeft, heeft vergaderrecht. _____
Vergaderrechten kunnen ook worden toegekend aan de pandhouder of vruchtgebruik die geen stemrecht heeft, maar alleen indien de algemene vergadering dat heeft goedgekeurd en met inachtneming van hetgeen terzake in de wet is bepaald. _____

Hoofdstuk VIII De Raad van Bestuur _____

Artikel 14. Benoeming. Schorsing. Ontslag _____

- 14.1 De Raad van Bestuur bestaat uit één of meer leden. _____
Zowel natuurlijke personen als rechtspersonen kunnen Bestuurder zijn. _____
Bestuurder kunnen niet zijn personen die in het bestuur of een toezichthoudend orgaan zitten van een rechtspersoon die haar statutaire dan wel werkelijke zetel in de Verenigde Staten van Amerika heeft. _____
- 14.2 Indien de vennootschap op twee opeenvolgende balansdata, zonder onderbreking nadien op twee opeenvolgende balansdata niet heeft voldaan aan ten minste twee vereisten als bedoeld in artikel 397 leden 1 en 2 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, kunnen niet tot Bestuurder worden benoemd: _____
- (i) personen die commissaris of niet uitvoerend bestuurder zijn bij meer dan twee rechtspersonen; _____
 - (ii) personen die voorzitter zijn van de raad van commissarissen van een rechtspersoon of van het bestuur van een rechtspersoon indien het een rechtspersoon betreft met een monistisch bestuursmodel (*one-tier board*). _____
- Voor de toepassing van dit lid: _____
- a. wordt met een commissaris gelijkgesteld de persoon die lid is van een toezichthoudend orgaan dat bij of krachtens de statuten van een rechtspersoon is ingesteld; _____
 - b. telt de benoeming bij verschillende rechtspersonen die met elkaar in _____

12

- een groep zijn verbonden als één benoeming; _____
- c. betreft de verwijzing naar rechtspersonen de rechtsvorm van de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid die op twee opeenvolgende balansdata, zonder onderbreking nadien op twee opeenvolgende balansdata, niet heeft voldaan aan ten minste twee van de vereisten als bedoeld in artikel 397 leden 1 en 2 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, onderscheidenlijk de stichting als bedoeld in artikel 297a lid 1 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek; _____
 - d. wordt met bestuurder in de zin van de aanhef van dit lid 2 gelijkgesteld de uitvoerende bestuurder, indien de bestuurstaken zijn verdeeld over uitvoerende en niet uitvoerende bestuurders; _____
 - e. geldt een tijdelijke aanstelling overeenkomstig artikel 349a lid 2 of artikel 356 onder c van boek 2 het Burgerlijk Wetboek niet als benoeming. _____
- 14.3 Het aantal Bestuurders zal worden vastgesteld door de Raad van Commissarissen. _____
- 14.4 Bestuurders worden benoemd door de algemene vergadering. _____
- 14.5 De Raad van Commissarissen heeft de bevoegdheid één van de Bestuurders aan te wijzen als voorzitter van de Raad van Bestuur, welke voorzitter de titel algemeen directeur zal hebben. _____
- 14.6 Iedere Bestuurder kan te allen tijde door de algemene vergadering worden geschorst en ontslagen. _____
- Iedere Bestuurder kan ook te allen tijde door de Raad van Commissarissen worden geschorst. Een schorsing als hiervoor bedoeld kan te allen tijden door de algemene vergadering worden opgeheven. _____
- 14.7 Een schorsing kan één of meer malen worden verlengd, maar kan in totaal niet langer duren dan drie maanden. _____
- Is na verloop van die tijd geen beslissing genomen omtrent de opheffing van de schorsing of ontslag, dan eindigt de schorsing. _____
- 14.8 De bevoegdheid tot vaststelling van een bezoldiging en verdere arbeidsvoorwaarden voor Bestuurders komt toe aan de algemene vergadering. _____
- Artikel 15. Bestuurspraak, besluitvorming en taakverdeling** _____
- 15.1 De Raad van Bestuur is belast met het besturen van de vennootschap. _____
- 15.2 In de Raad van Bestuur heeft iedere Bestuurder één stem. _____
- 15.3 Alle besluiten van de Raad van Bestuur worden genomen met meer dan de helft van de uitgebrachte stemmen, in een vergadering waarin tenminste de helft van

1

de Bestuurders aanwezig of vertegenwoordigd is. _____

- 15.4 Een Bestuurder die een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming dient dit direct te melden aan de Raad van Bestuur. _____

In het geval dat een Bestuurder een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming is hij niet bevoegd deel te nemen aan de beraadslaging en besluitvorming. Indien daardoor geen bestuursbesluit kan worden genomen, wordt het besluit genomen door de Raad van Commissarissen. _____

- 15.5 Indien de Raad van Commissarissen overeenkomstig het bepaalde in artikel 14.5 van haar bevoegdheid gebruik heeft gemaakt dan heeft de aldus aangewezen voorzitter van de Raad van Bestuur in een vergadering van de Raad van Bestuur een doorslaggevende stem indien de stemmen staken. Het bepaalde in de vorige zin is slechts van toepassing voor zover de Raad van Bestuur uit meer dan twee Bestuurders bestaat. _____

Heeft de Raad van Commissarissen géén voorzitter van de Raad van Bestuur aangewezen of bestaat de Raad van Bestuur uit twee Bestuurders, dan komt bij het staken van stemmen in een vergadering van de Raad van Bestuur geen besluit tot stand. _____

- 15.6 Tenzij een Bestuurder een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming, kan hij/zij zich ter vergadering door een mede-Bestuurder die geen direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming, bij schriftelijke volmacht doen vertegenwoordigen. _____

- 15.7 Besluiten van de Raad van Bestuur kunnen in plaats van in een vergadering ook schriftelijk worden genomen, mits alle Bestuurders - met uitzondering van de Bestuurders die een direct of indirect persoonlijk belang hebben dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming - zijn geraadpleegd en met deze wijze van besluitvorming hebben ingestemd. _____

Schriftelijke besluitvorming geschiedt door middel van schriftelijke verklaringen van alle in functie zijnde Bestuurders, met uitzondering van die Bestuurders die een direct of indirect persoonlijk belang hebben dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming. _____

- 15.8 Besluiten van de Raad van Bestuur worden genoteerd in een notulenboek dat door de Raad van Bestuur wordt gehouden. _____

12

15.9 De Raad van Bestuur kan, met voorafgaande schriftelijke goedkeuring van de Raad van Commissarissen, nadere regels vaststellen omtrent de besluitvorming en werkwijze van de Raad van Bestuur. _____

In dat kader kan de Raad van Bestuur onder meer bepalen met welke taak iedere Bestuurder meer in het bijzonder zal zijn belast. _____

De algemene vergadering kan bepalen dat deze regels en taakverdeling schriftelijk moeten worden vastgelegd en deze regels en taakverdeling aan zijn goedkeuring onderwerpen. _____

Artikel 16. Vertegenwoordiging _____

16.1 De Raad van Bestuur is bevoegd de vennootschap te vertegenwoordigen. _____

De bevoegdheid tot vertegenwoordiging komt mede aan iedere Bestuurder toe. —

16.2 De Raad van Bestuur kan functionarissen met algemene of beperkte vertegenwoordigingsbevoegdheid aanstellen. _____

Ieder van hen vertegenwoordigt de vennootschap met inachtneming van de begrenzing aan zijn bevoegdheid gesteld. _____

De titulatuur van deze functionarissen wordt door de Raad van Bestuur bepaald. —

Deze functionarissen kunnen worden ingeschreven in het Handelsregister, met vermelding van de omvang van hun vertegenwoordigingsbevoegdheid. _____

De vertegenwoordigingsbevoegdheid van een aldus benoemde functionaris kan zich niet uitstrekken tot gevallen waarin de vennootschap een tegenstrijdig belang heeft met de desbetreffende functionaris of met één of meer Bestuurders.

Artikel 17. Goedkeuring van besluiten van de Raad van Bestuur _____

17.1 Op de vennootschap zijn de bepalingen van artikel 2:268 tot en met 2:271a en de bepalingen van artikel 2:274 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing. Onverminderd het elders in de statuten dienaangaande bepaalde, zijn aan de goedkeuring van de Raad van Commissarissen onderworpen de besluiten van de Raad van Bestuur omtrent: _____

a. uitgifte en verkrijging van aandelen in en schuldbrieven ten laste van de vennootschap of van schuldbrieven ten laste van een commanditaire vennootschap of vennootschap onder firma waarvan de vennootschap volledig aansprakelijke vennote is; _____

b. medewerking aan de uitgifte van certificaten van aandelen in haar kapitaal; _____

c. het aanvragen van toelating van de onder a. bedoelde schuldbrieven onderscheidenlijk de onder b. bedoelde certificaten tot (i) de handel op een gereguleerde markt of een multilaterale handelsfaciliteit, als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht of (ii) een met

een geregementeerde markt of multilaterale handelsfaciliteit vergelijkbaar systeem uit een staat die geen lidstaat is dan wel het aanvragen van een intrekking van zodanige toelating; _____

- d. het aangaan of verbreken van duurzame samenwerking van de vennootschap of een afhankelijke maatschappij met een andere rechtspersoon of vennootschap dan wel als volledig aansprakelijke vennote in een commanditaire vennootschap of vennootschap onder firma, indien deze samenwerking of verbreking van ingrijpende betekenis is voor de vennootschap; _____
- e. het nemen van een deelneming ter waarde van tenminste een vierde van het bedrag van het geplaatste kapitaal met de reserves volgens de balans met toelichting van de vennootschap, door haar of een afhankelijke maatschappij in het kapitaal van een andere vennootschap, alsmede het ingrijpend vergroten of verminderen van zulk een deelneming; _____
- f. (des)investeringen waarbij het betrokken bedrag gelijk is aan ten minste een vierde gedeelte van het geplaatste kapitaal met de reserves der vennootschap volgens haar balans met toelichting of in het geval dat het bedrag het jaarlijkse investeringsbudget overschrijdt; _____
- g. een voorstel tot wijziging van de statuten; _____
- h. een voorstel tot ontbinding van de vennootschap; _____
- i. aangifte van faillissement en aanvraag van surseance van betaling; _____
- j. beëindiging van de dienstbetrekking van een aanmerkelijk aantal arbeiders van de vennootschap of van een afhankelijke maatschappij tegelijkertijd of binnen een kort tijdsbestek; _____
- k. ingrijpende wijziging in de arbeidsomstandigheden van een aanmerkelijk aantal arbeiders van de vennootschap of van een afhankelijke maatschappij; _____
- l. een voorstel tot vermindering van het geplaatste kapitaal; _____
- m. het sluiten en wijzigen van arbeidsovereenkomsten waarbij een beloning wordt toegekend die een door de Raad van Commissarissen vast te stellen en schriftelijk aan de Raad van Bestuur op te geven bedrag per jaar te boven gaat; _____
- n. het aangaan van overeenkomsten waarbij de vennootschap zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidsstelling voor een schuld van een derde verbindt, voor zover een dergelijke borgstelling, zekerheidsstelling, garantie of het sterk maken voor, een bedrag van twee miljoen vijfhonderdduizend euro (EUR

Q
14

2.500.000,--) te boven gaat; _____

- o. elke rechtshandeling van de vennootschap indien het daarmee gemoeide bedrag een bedrag van vijfhonderdduizend euro (EUR 500.000,--) te boven gaat; _____
- p. de besluiten als hierna in artikel 17.2 vermeld; en _____
- q. een besluit tot het goedkeuren van een besluit bij een dochtermaatschappij verband houdende met het in dit artikel 17.1 bepaalde. _____

De Raad van Commissarissen kan besluiten dat een besluit als vermeld in paragraaf m. tot en met q. van dit artikel 17.1 niet onderworpen is aan haar goedkeuring, indien het daarmee gemoeide bedrag een door haar te bepalen en schriftelijk aan de Raad van Bestuur op te geven waarde niet te boven gaat. —

17.2 Onverminderd het in de wet en het elders in deze statuten bepaalde, zijn aan de goedkeuring van de algemene vergadering onderworpen de besluiten van de Raad van Bestuur omtrent: _____

- a. het verkrijgen, vervreemden, bezwaren, huren, verhuren en op andere wijze in gebruik of genot verkrijgen en geven van registergoederen; _____
- b. het aangaan van overeenkomsten waarbij de vennootschap zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidsstelling voor een schuld van een derde verbindt, voor zover een dergelijke borgstelling, zekerheidsstelling, garantie of het sterk maken voor, een bedrag van twee miljoen vijfhonderdduizend euro (EUR 2.500.000,--) te boven gaat; _____
- c. het vaststellen van het jaarlijkse strategisch plan, begroting en investeringsbudget; _____
- d. het aangaan van overeenkomsten waarbij de vennootschap krediet wordt verleend door een bank; _____
- e. het ter leen verstrekken van gelden, alsmede het ter leen opnemen van gelden, waaronder niet is begrepen het gebruikmaken van een aan de vennootschap verleend bankkrediet; _____
- f. duurzame rechtstreekse of middellijke samenwerking met een andere onderneming of vennootschap en het verbreken van zodanige samenwerking; _____
- g. het treffen van pensioenregelingen en het toekennen van pensioenrechten boven die, welke uit bestaande regelingen voortvloeien; _____
- h. een fusie (ongeacht in welke juridische vorm) of splitsing met onmiddellijke of middellijke deelneming in het kapitaal van een andere

vennootschap, of welke een materiële wijziging van de omvang van een deelneming ten gevolge heeft; _____

- i. (des)investeringen indien het daarmee gemoede bedrag een bedrag van twee miljoen vijfhonderdduizend euro (EUR 2.500.000,--) te boven gaat of zulk een andere bedrag als van tijd tot tijd zal worden vastgesteld door de algemene vergadering; _____
- j. het beëindigen van de dienstbetrekking van een aanmerkelijk aantal werknemers van de vennootschap of van een afhankelijke maatschappij tegelijkertijd of binnen een kort tijdsbestek; _____
- k. het wijzigen van de arbeidsvoorwaarden van een aanmerkelijk aantal werknemers van de vennootschap of van een afhankelijke maatschappij; --
- l. het uitoefenen van het stemrecht op door de vennootschap gehouden aandelen; _____
- m. elke rechtshandeling van de vennootschap indien het daarmee gemoede belang een bedrag van twee miljoen vijfhonderdduizend euro (EUR 2.500.000,--) te boven gaat; en _____
- n. het verkrijgen en vervreemden van aandelen in het kapitaal van de vennootschap als hiervoor bedoeld in artikel 9.2. _____

17.3 De algemene vergadering kan bepalen dat een in artikel 17.2 hiervoor bedoeld besluit, niet aan haar goedkeuring is onderworpen, indien het daarmee gemoede belang een door haar te bepalen en schriftelijk aan de Raad van Bestuur op te geven waarde niet te boven gaat. _____

17.4 De Raad van Commissarissen en de algemene vergadering zijn bevoegd ook andere besluiten dan die in artikel 17.1 en artikel 17.2 hiervoor zijn genoemd aan haar goedkeuring te onderwerpen. _____

Die andere besluiten dienen duidelijk omschreven te worden en schriftelijk aan de Raad van Bestuur te worden meegedeeld. _____

17.5 Het ontbreken van goedkeuring van respectievelijk de Raad van Commissarissen of de algemene vergadering voor een besluit als bedoeld in dit artikel 17 tast de vertegenwoordigingsbevoegdheid van de Raad van Bestuur of Bestuurders niet aan. _____

Artikel 18. Ontstentenis of belet van Bestuurders _____

In geval van ontstentenis of belet van één of meer Bestuurders, zijn de overblijvende Bestuurders of is de overblijvende Bestuurder tijdelijk met het besturen van de vennootschap belast. _____

In geval van ontstentenis of belet van alle Bestuurders of van de enige Bestuurder, wordt de vennootschap tijdelijk bestuurd door de Raad van Commissarissen, die

16

bevoegd is om tijdelijk één of meer personen (welke personen Commissaris mogen zijn) te benoemen die tijdelijk belast zijn met het bestuur van de vennootschap. _____

Hoofdstuk IX De Raad van Commissarissen _____

Artikel 19. Aantal leden. Benoeming. Onverenigbaarheid van functies _____

19.1 De vennootschap heeft een Raad van Commissarissen, bestaande uit vijf of meer natuurlijke personen, het exacte aantal vast te stellen door de algemene vergadering. Is het aantal Commissarissen minder dan vijf, dan neemt de Raad van Commissarissen onverwijld maatregelen tot aanvulling van zijn ledental met inachtneming van het bepaalde in dit artikel 19 en artikel 20. _____

19.2 De Raad van Commissarissen stelt een profielschets voor zijn omvang en samenstelling vast rekening houdend met de aard van de onderneming haar activiteiten en de gewenste deskundigheid en achtergrond van de Commissarissen. De Raad van Commissarissen bespreekt de profielschets voor het eerst bij vaststelling, en vervolgens bij iedere wijziging, in de algemene vergadering van aandeelhouders en met de ondernemingsraad. _____

19.3 Commissaris kunnen niet zijn: _____

- a. personen die in dienst zijn van de vennootschap; _____
- b. personen die in dienst zijn van een afhankelijke maatschappij; _____
- c. bestuurders en personen in dienst van een werknemersorganisatie welke pleegt betrokken te zijn bij de vaststelling van de arbeidsvoorwaarden van de onder a en b bedoelde personen; _____
- d. personen die in het bestuur of een toezichthoudend orgaan zitten van een rechtspersoon die haar statutaire dan wel werkelijke zetel in de Verenigde Staten van Amerika heeft. _____

19.4 Indien de vennootschap op twee opeenvolgende balansdata, zonder onderbreking nadien op twee opeenvolgende balansdata niet heeft voldaan aan ten minste twee vereisten als bedoeld in artikel 397 leden 1 en 2 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, kunnen niet tot Commissaris worden benoemd: personen die commissaris of niet uitvoerend bestuurder zijn bij vijf of meer andere rechtspersonen. Hierbij telt (i) het voorzitterschap van de raad van commissarissen van een rechtspersoon of (ii) het voorzitterschap van het bestuur van een rechtspersoon met een monistisch bestuursmodel (*one-tier board*), dubbel. _____

Voor de toepassing van dit lid: _____

- a. wordt met een commissaris gelijkgesteld de persoon die lid is van een toezichthoudend orgaan dat bij of krachtens de statuten van een rechtspersoon is ingesteld; _____

Q

- b. telt de benoeming bij verschillende rechtspersonen die met elkaar in een groep zijn verbonden als één benoeming; _____
- c. betreft de verwijzing naar rechtspersonen de rechtsvorm van de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid die op twee opeenvolgende balansdata, zonder onderbreking nadien op twee opeenvolgende balansdata, niet heeft voldaan aan ten minste twee van de vereisten als bedoeld in artikel 397 leden 1 en 2 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, onderscheidenlijk de stichting als bedoeld in artikel 297a lid 1 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek; _____
- d. wordt met commissaris in de zin van de aanhef van dit lid 4 gelijkgesteld de niet uitvoerende bestuurder, indien de bestuurstaken zijn verdeeld over uitvoerende en niet uitvoerende bestuurders; _____
- e. geldt een tijdelijke aanstelling overeenkomstig artikel 349a lid 2 of artikel 356 onder c van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek niet als benoeming. —

Artikel 20. Benoeming _____

- 20.1 De leden van de Raad van Commissarissen worden, behoudens het bepaalde in lid 7, benoemd door de algemene vergadering op voordracht van de Raad van Commissarissen. De voordracht is met redenen omkleed. Onverminderd het bepaalde in artikel 19 lid 3 en lid 4, mag de kring van benoembare personen niet worden beperkt. _____
- 20.2 De algemene vergadering en de ondernemingsraad kunnen aan de Raad van Commissarissen personen aanbevelen om als Commissaris te worden voorgedragen. De Raad van Commissarissen deelt hen daartoe tijdig mede wanneer, ten gevolge waarvan en overeenkomstig welk profiel in zijn midden een plaats moet worden vervuld. Indien voor de te vervullen plaats een versterkt recht van aanbeveling geldt, zoals bedoeld in lid 4 van dit artikel, doet de Raad van Commissarissen daarvan eveneens mededeling aan de algemene vergadering en de ondernemingsraad. _____
De Raad van Commissarissen maakt haar besluit tot voordracht van een persoon als Commissaris gelijktijdig bekend aan de algemene vergadering en aan de ondernemingsraad. De voordracht wordt met redenen omkleed. _____
- 20.3 Bij de aanbeveling of voordracht tot benoeming van een Commissaris worden van de kandidaat medegedeeld zijn leeftijd, zijn beroep alsmede het aantal door hem gehouden aandelen in het kapitaal van de vennootschap, zijn huidige betrekkingen en de betrekkingen die hij in het verleden heeft bekleed voor zover die van belang zijn in verband met de vervulling van de taak van Commissaris.

15

Tevens wordt bij de aanbeveling of voordracht vermeld aan welke rechtspersonen de kandidaat reeds als Commissaris is verbonden; indien zich daaronder rechtspersonen bevinden die tot een zelfde groep behoren, kan met de aanduiding van die groep worden volstaan. _____

De aanbeveling of voordracht tot benoeming of herbenoeming als Commissaris worden met redenen omkleed. Bij herbenoeming wordt rekening gehouden met de wijze waarop de kandidaat zijn taak als Commissaris heeft vervuld. _____

20.4 Voor één / derde van het aantal leden van de Raad van Commissarissen geldt dat de Raad van Commissarissen een door de ondernemingsraad aanbevolen persoon op de voordracht plaatst, tenzij de Raad van Commissarissen bezwaar maakt tegen de aanbeveling op grond van de verwachting dat de aanbevolen persoon ongeschikt zal zijn voor de vervulling van de taak van Commissaris of dat de Raad van Commissarissen bij benoeming overeenkomstig de aanbeveling niet naar behoren zal zijn samengesteld. Indien het getal van de leden van de Raad van Commissarissen niet door drie deelbaar is, wordt het naastgelegen lagere getal dat wel door drie deelbaar is in aanmerking genomen voor de vaststelling van het aantal leden waarvoor dit versterkte recht van aanbeveling geldt. _____

20.5 Indien de Raad van Commissarissen bezwaar maakt tegen de door de ondernemingsraad aanbevolen persoon, deelt hij de ondernemingsraad het bezwaar onder opgave van redenen mede. De Raad van Commissarissen treedt onverwijld in overleg met de ondernemingsraad met het oog op het bereiken van overeenstemming over de voordracht van een persoon als Commissaris. _____
Indien de Raad van Commissarissen constateert dat geen overeenstemming kan worden bereikt, verzoekt een daartoe aangewezen vertegenwoordiger van de Raad van Commissarissen aan de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam het bezwaar gegrond te verklaren. Het verzoek wordt niet eerder ingediend dan nadat vier weken zijn verstreken na aanvang van het overleg met de ondernemingsraad. De Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam doet de ondernemingsraad oproepen. Tegen de beslissing van de Ondernemingskamer staat geen rechtsmiddel open. De Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam kan geen veroordeling in de proceskosten uitspreken. _____

20.6 De Raad van Commissarissen plaatst de aanbevolen persoon op de voordracht. Indien de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam het bezwaar ongegrond verklaart. Indien de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam het bezwaar gegrond verklaart, dan kan de ondernemingsraad een

- nieuwe aanbeveling doen overeenkomstig het bepaalde in lid 4 van dit artikel. —
- 20.7 De algemene vergadering kan bij volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen vertegenwoordigend ten minste één / derde van het geplaatste kapitaal van de vennootschap de voordracht van de Raad van Commissarissen afwijzen. Indien niet ten minste één / derde van het geplaatste kapitaal van de vennootschap ter vergadering vertegenwoordigd was, kan een tweede vergadering worden bijeengeroepen waarin de voordracht van de Raad van Commissarissen kan worden afgewezen met volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen onafhankelijk van het op deze vergadering vertegenwoordigd gedeelte van het kapitaal. —
- Alsdan maakt de Raad van Commissarissen een nieuwe voordracht op met inachtneming van het in de vorige leden van dit artikel bepaalde. Indien de algemene vergadering de voorgedragen perso(o)n(en) niet benoemt en niet tegelijkertijd besluit tot afwijzing van de voordracht, benoemt de Raad van Commissarissen de voorgedragen perso(o)n(en). —
- 20.8 De algemene vergadering kan de bevoegdheden die haar volgens dit artikel toekomen overdragen aan een commissie van aandeelhouders waarvan zij de leden aanwijst voor een door haar te bepalen duur van telkens ten hoogste twee achtereenvolgende jaren. In dat geval zal de Raad van Commissarissen de commissie inlichten wanneer een vacature in de Raad van Commissarissen vervuld moet worden, in overeenstemming met het bepaalde in lid 2 van dit artikel. De algemene vergadering kan te allen tijde de overdracht van de bevoegdheid ongedaan maken. —
- 20.9 Voor de toepassing van dit artikel wordt onder de ondernemingsraad verstaan de ondernemingsraad van de vennootschap of de ondernemingsraad van een afhankelijke maatschappij. —
- Indien er meer dan één ondernemingsraad is, worden de bevoegdheden als vermeld in dit artikel door deze ondernemingsraden afzonderlijk uitgeoefend; indien er sprake is van een voordracht van de ondernemingsraad als bedoeld in lid 4 van dit artikel worden de bevoegdheden van dit lid door deze raden gezamenlijk uitgeoefend. Is voor de betrokken onderneming of ondernemingen een centrale ondernemingsraad ingesteld, dan komen de bevoegdheden van de ondernemingsraad volgens dit artikel toe aan de centrale ondernemingsraad. —
- 20.10 Ontbreken alle Commissarissen, anders dan ingevolge het bepaalde in artikel 21, dan geschiedt de benoeming door de algemene vergadering. —
- De ondernemingsraad kan personen voor benoeming tot Commissaris aanbevelen. Degene die de algemene vergadering van aandeelhouders

bijeenroep, deelt de ondernemingsraad daartoe tijdig mede dat de benoeming van een Commissaris onderwerp van behandeling in de algemene vergadering van aandeelhouders zal zijn, met vermelding of benoeming van een Commissaris plaatsvindt overeenkomstig het aanbevelingsrecht van de ondernemingsraad op grond van lid 4 van dit artikel. _____

De leden 4, 5, 8 en 9 van dit artikel zijn van overeenkomstige toepassing. _____

Artikel 21. Schorsing en ontslag. Aftreding _____

- 21.1 Een Commissaris treedt uiterlijk af, indien hij na zijn laatste benoeming vier jaren Commissaris is geweest. De termijn wordt pas geacht te zijn verstreken op de dag na de dag van de eerstvolgende algemene vergadering van aandeelhouders na afloop van de vier jaren. De desbetreffende Commissaris kan dan terstond worden herbenoemd. _____
- 21.2 De Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam kan op een desbetreffend verzoek een Commissaris ontslaan wegens verwaarlozing van zijn taak, wegens andere gewichtige redenen of wegens een ingrijpende wijziging van de omstandigheden op grond waarvan handhaving als Commissaris redelijkerwijze niet van de vennootschap kan worden verlangd. Het verzoek kan worden ingediend door de vennootschap, ten deze vertegenwoordigd door de Raad van Commissarissen, alsmede door een daartoe aangewezen vertegenwoordiger van de algemene vergadering of van de ondernemingsraad, bedoeld in artikel 20.9. Artikel 20.8 en 20.9 zijn van overeenkomstige toepassing.
- 21.3 Een Commissaris kan worden geschorst door de Raad van Commissarissen; de schorsing vervalt van rechtswege, indien de vennootschap niet binnen een maand na de aanvang van de schorsing een verzoek als bedoeld in het vorige lid bij de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam heeft ingediend. —
- 21.4 De algemene vergadering kan bij volstrekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen, vertegenwoordigend ten minste één / derde van het geplaatste kapitaal van de vennootschap, het vertrouwen in de Raad van Commissarissen opzeggen. Het besluit tot opzeggen van het vertrouwen is met redenen omkleed. Het besluit kan niet worden genomen ten aanzien van Commissarissen die zijn aangesteld door de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam overeenkomstig het bepaalde in lid 6 van dit artikel. _____
- 21.5 Een besluit als bedoeld in lid 4 van dit artikel wordt niet genomen dan nadat de Raad van Bestuur de ondernemingsraad van het voorstel voor het besluit en de gronden daartoe in kennis heeft gesteld. De kennisgeving geschiedt ten minste dertig (30) dagen vóór de algemene vergadering van aandeelhouders waarin het voorstel wordt behandeld. Indien de ondernemingsraad een standpunt over het

21

voorstel bepaalt, stelt de Raad van Bestuur de Raad van Commissarissen en de algemene vergadering van dit standpunt op de hoogte. De ondernemingsraad kan zijn standpunt in de algemene vergadering van aandeelhouders toelichten. —

- 21.6 Het besluit als bedoeld in lid 4 van dit artikel heeft het onmiddellijk ontslag van de leden van de Raad van Commissarissen tot gevolg. Alsdan verzoekt de Raad van Bestuur onverwijld aan de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam tijdelijk één of meer Commissarissen aan te stellen. De Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam regelt de gevolgen van de aanstelling. De aangestelde Commissarissen bevorderen dat binnen een door de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam vastgestelde termijn een nieuwe Raad van Commissarissen wordt samengesteld met inachtneming van het bepaalde in artikel 20. —

Artikel 22. Bezoldiging —

De algemene vergadering zal de bezoldiging van elk van de Commissarissen vaststellen. —

Artikel 23. Taak en bevoegdheden —

- 23.1 De Raad van Commissarissen zal toezicht houden op het beleid en de uitvoering van de taken van de Raad van Bestuur en op de algemene gang van zaken in de vennootschap en de met haar verbonden onderneming. —
De Commissarissen staan de Raad van Bestuur met raad terzijde. —
De Commissarissen zullen ook die taken ten uitvoer brengen welke aan hen zijn toegekend ingevolge of krachtens deze statuten. —
- 23.2 De Raad van Bestuur verschaft de Raad van Commissarissen tijdig de voor de uitoefening van diens taak noodzakelijke gegevens. —
- 23.3 De Raad van Commissarissen kan zich door deskundigen laten bijstaan. —
De kosten van dergelijke bijstand zijn voor rekening van de vennootschap. —
- 23.4 De Raad van Commissarissen kan bepalen dat één of meer van haar leden en/of deskundigen toegang hebben tot het kantoor en de overige gebouwen en terreinen van de vennootschap en dat deze personen bevoegd zijn de boeken en bescheiden van de vennootschap in te zien. —
- 23.5 De Raad van Commissarissen kan regels vaststellen omtrent de besluitvorming en werkwijze van de Raad van Commissarissen, in aanvulling op hetgeen daaromtrent in deze statuten is bepaald. —

Artikel 24. Voorzitter en secretaris —

- 24.1 De algemene vergadering kan één van de Commissarissen benoemen tot voorzitter van de Raad van Commissarissen. —
Heeft de algemene vergadering geen voorzitter benoemd, dan benoemt de Raad

22

van Commissarissen zelf uit zijn midden een voorzitter. _____

De Raad van Commissarissen kan tevens uit zijn midden een plaatsvervangende voorzitter benoemen, die bij afwezigheid van de voorzitter al diens taken en bevoegdheden waarneemt. _____

- 24.2 De Raad van Commissarissen benoemt voorts, al dan niet uit zijn midden, een secretaris voor de Raad van Commissarissen en treft een regeling voor diens vervang. _____

Artikel 25. Vergaderingen van de Raad van Commissarissen _____

- 25.1 De Raad van Commissarissen vergadert telkenmale wanneer een lid van de Raad van Commissarissen dat nodig acht. _____

- 25.2 Tenzij een Commissaris een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming, kan hij/zij zich ter vergadering door een mede-Commissaris die geen direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming, bij schriftelijke volmacht doen vertegenwoordigen. Onder schriftelijke volmacht wordt verstaan elke via gangbare communicatiekanalen overgebrachte en op schrift ontvangen volmacht. Een Commissaris mag niet meer dan één andere Commissaris vertegenwoordigen. _____

- 25.3 De vergaderingen van de Raad van Commissarissen worden geleid door zijn voorzitter of diens plaatsvervanger. _____

Bij hun afwezigheid wordt de voorzitter van de vergadering aangewezen door de ter vergadering aanwezige Commissarissen, met meer dan de helft van de uitgebrachte stemmen. _____

- 25.4 De voorzitter van de vergadering wijst voor de vergadering een notulist aan. _____

- 25.5 Van het verhandelde in een vergadering van de Raad van Commissarissen worden notulen gehouden door de notulist van de vergadering. _____

De notulen worden vastgesteld door de Raad van Commissarissen in dezelfde of in de eerstvolgende vergadering. _____

Ten blijke van vaststelling worden de notulen ondertekend door de voorzitter en de notulist van de vergadering waarin zij worden vastgesteld. _____

Artikel 26. Gecombineerde vergaderingen van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen _____

- 26.1 De Raad van Commissarissen zal vergaderingen hebben met de Raad van Bestuur (hierna te noemen "gecombineerde vergaderingen") zo vaak als de Raad van Commissarissen of de Raad van Bestuur dit nodig acht. _____

- 26.2 In de gecombineerde vergaderingen informeert de Raad van Bestuur de Raad

van Commissarissen, onder meer, over de stand van zaken van de vennootschap, de hoofdpunten van het strategisch beleid, de algemene en financiële risico's en het toezicht en controle systeem van de vennootschap. —

- 26.3 De gecombineerde vergaderingen van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen zullen worden voorgezeten door de voorzitter van de Raad van Commissarissen. —

Artikel 27. Besluitvorming —

- 27.1 In de Raad van Commissarissen heeft ieder lid van de Raad van Commissarissen één stem. —

- 27.2 Alle besluiten van de Raad van Commissarissen worden genomen met meer dan de helft van de uitgebrachte stemmen. —

- 27.3 De Raad van Commissarissen kan in een vergadering alleen geldige besluiten nemen, indien de meerderheid van de in functie zijnde Commissarissen ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is. —

- 27.4 Een Commissaris die een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming dient dit direct te melden aan de Raad van Commissarissen. —

In het geval dat een Commissaris een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming is hij niet bevoegd deel te nemen aan de beraadslaging en besluitvorming. Indien daardoor geen besluit kan worden genomen, wordt het besluit genomen door de algemene vergadering. —

- 27.5 Besluiten van de Raad van Commissarissen kunnen ook buiten vergadering worden genomen, schriftelijk of op andere wijze, mits het desbetreffende voorstel aan alle in functie zijnde Commissarissen, met uitzondering van die Commissarissen die een direct of indirect persoonlijk belang hebben dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar verbonden onderneming, is voorgelegd en geen van hen zich tegen de desbetreffende wijze van besluitvorming verzet. —

Van een besluit buiten vergadering dat niet schriftelijk is genomen wordt door de secretaris van de Raad van Commissarissen een verslag opgemaakt dat door de voorzitter en de secretaris van de Raad van Commissarissen wordt ondertekend. Schriftelijke besluitvorming geschiedt door middel van schriftelijke verklaringen van alle in functie zijnde Commissarissen, met uitzondering van die Commissarissen die een direct of indirect persoonlijk belang hebben dat tegenstrijdig is met het belang van de vennootschap en/of de met haar

verbonden onderneming.

Artikel 28. Ontstentenis of belet van Commissarissen

In geval van ontstentenis of belet van één of meer Commissarissen, dan zijn de overblijvende Commissarissen of is de overblijvende Commissaris tijdelijk met het toezicht en de overige taken van de Raad van Commissarissen belast.

In geval van ontstentenis of belet van alle Commissarissen of van de enige Commissaris is de persoon die daartoe door de algemene vergadering wordt benoemd, tijdelijk met het toezicht en de overige taken van de Raad van Commissarissen belast.

Hoofdstuk X Boekjaar en jaarrekening, winst en uitkeringen

Artikel 29. Boekjaar en jaarrekening

- 29.1 Het boekjaar van de vennootschap valt samen met het kalenderjaar.
- 29.2 Jaarlijks binnen vijf maanden na afloop van het boekjaar, behoudens verlening van deze termijn met ten hoogste zes maanden door de algemene vergadering op grond van bijzondere omstandigheden, maakt de Raad van Bestuur een jaarrekening op en legt deze voor de aandeelhouders ter inzage ten kantore van de vennootschap.
- 29.3 Binnen deze termijn legt de Raad van Bestuur ook het jaarverslag ter inzage voor de aandeelhouders, na voorafgaande goedkeuring van de Raad van Commissarissen, tenzij artikel 2:396 lid 6 of artikel 2:403 van het Burgerlijk Wetboek voor de vennootschap geldt.
- 29.4 De jaarrekening bestaat uit een balans, een winst- en verliesrekening en een toelichting.
- De Raad van Commissarissen kan omtrent de jaarrekening een pre-advies uitbrengen aan de algemene vergadering.
- 29.5 De jaarrekening wordt ondertekend door de Bestuurders en de Commissarissen. Ontbreekt de ondertekening van één of meer van hen, dan wordt daarvan onder opgave van reden melding gemaakt.
- 29.6 De vennootschap kan, en indien daartoe wettelijk verplicht, aan een accountant opdracht verlenen tot onderzoek van de jaarrekening.
- Tot het verlenen van de opdracht is de algemene vergadering bevoegd. Gaat deze daartoe niet over, dan is de Raad van Commissarissen bevoegd, of, indien de Raad van Commissarissen in gebreke blijft, de Raad van Bestuur. De opdracht kan te allen tijde worden ingetrokken door de algemene vergadering en degene die de opdracht heeft verleend; de door de Raad van Bestuur verleende opdracht kan bovendien door de Raad van Commissarissen worden ingetrokken.
- 29.7 De vennootschap zorgt dat de opgemaakte jaarrekening en, voor zover vereist, het jaarverslag en de krachtens de wet toe te voegen gegevens vanaf de datum

van oproeping voor de jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders te haren kantore ter inzage liggen voor de aandeelhouders, die daar eveneens kosteloos een afschrift van kunnen verkrijgen.

- 29.8 Op de jaarrekening, het jaarverslag, de krachtens de wet toe te voegen gegevens en de accountantscontrole, alsmede op nederlegging van stukken bij het Handelsregister, zijn voorts van toepassing de bepalingen van Boek 2, Titel 9, van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 30. Vaststelling van de jaarrekening en decharge

- 30.1 De algemene vergadering stelt de jaarrekening vast.
- 30.2 De algemene vergadering kan volledige of beperkte decharge verlenen aan de Bestuurders voor het gevoerde bestuur.

Artikel 31. Winst en uitkeringen

- 31.1 De winst die in een boekjaar is behaald, staat ter beschikking van de algemene vergadering.
- Indien de algemene vergadering niet voorafgaand aan of uiterlijk direct na het besluit tot vaststelling van de jaarrekening een besluit neemt tot bestemming van de winst, zal de winst worden gereserveerd.
- 31.2 Uitkering van winst geschiedt na de vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.
- 31.3 Een besluit dat strekt tot uitkering heeft geen gevolgen zolang de Raad van Bestuur geen goedkeuring heeft verleend. De Raad van Bestuur weigert slechts de goedkeuring indien het weet of redelijkerwijs behoort te voorzien dat de vennootschap na de uitkering niet zal kunnen blijven voortgaan met het betalen van haar opeisbare schulden.
- 31.4 De algemene vergadering kan besluiten tot het doen van tussentijdse uitkeringen op aandelen en/of tot het doen van uitkeringen op aandelen ten laste van een reserve van de vennootschap.
- Ook de Raad van Bestuur kan besluiten tot het doen van tussentijdse uitkeringen op aandelen.
- 31.5 Uitkeringen op aandelen zijn betaalbaar onmiddellijk na het besluit tot uitkering, tenzij in het besluit een andere tijdstip is vastgesteld.
- 31.6 Uitkeringen op aandelen kunnen slechts plaats hebben tot ten hoogste het bedrag van het uitkeerbare eigen vermogen.
- 31.7 De vordering van een aandeelhouder tot een uitkering op aandelen verjaart door een tijdsverloop van vijf jaren.
- 31.8 Bij de berekening van het bedrag van enige uitkering op aandelen, tellen de aandelen in haar kapitaal die de vennootschap houdt, niet mee.

26

Hoofdstuk XI De algemene vergadering

Artikel 32. Jaarvergadering

- 32.1 De jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders wordt gehouden binnen zes maanden na afloop van het boekjaar.
- 32.2 De agenda van deze jaarvergadering vermeldt onder meer de volgende onderwerpen:
- a. bespreking van het jaarverslag (tenzij artikel 2:396 lid 6 of artikel 2:403 van het Burgerlijk Wetboek voor de vennootschap geldt);
 - b. bespreking en vaststelling van de jaarrekening;
 - c. het verlenen van kwijting (decharge) aan Bestuurders;
 - d. het verlenen van kwijting (decharge) aan Commissarissen;
 - e. vaststelling van de winstbestemming;
 - f. andere onderwerpen aangekondigd met inachtneming van het bepaalde in artikel 34.

De onder a, b, c en d bedoelde onderwerpen behoeven niet op de agenda te worden opgenomen indien op de agenda een voorstel is opgenomen tot het verlengen van de termijn voor het opmaken van de jaarrekening en (indien van toepassing) voor het overleggen van het jaarverslag, of indien een besluit met die strekking reeds is genomen.

Artikel 33. Andere algemene vergaderingen van aandeelhouders

- 33.1 Andere algemene vergaderingen van aandeelhouders worden gehouden zo dikwijls de Raad van Bestuur of de Raad van Commissarissen dat nodig acht.
- 33.2 Aandeelhouders tezamen vertegenwoordigende ten minste een honderdste gedeelte van het geplaatste kapitaal van de vennootschap hebben het recht aan de Raad van Bestuur te verzoeken een algemene vergadering van aandeelhouders bijeen te roepen, onder nauwkeurige opgave van de te behandelen onderwerpen.

Indien de Raad van Bestuur niet binnen vier weken tot oproeping is overgegaan, zodanig dat de vergadering binnen zes weken na ontvangst van het verzoek kan worden gehouden, zijn de verzoekers zelf tot bijeenroeping bevoegd. Voor de toepassing van dit lid worden met houders van aandelen gelijkgesteld anderen aan wie het vergaderrecht toekomt.

Artikel 34. Oproeping, agenda en plaats van vergaderingen

- 34.1 Algemene vergaderingen van aandeelhouders worden bijeengeroepen door de Raad van Bestuur en/of de Raad van Commissarissen.
- Voorts kunnen algemene vergaderingen van aandeelhouders bijeengeroepen worden door aandeelhouders, tezamen vertegenwoordigende ten minste de helft

van het geplaatste kapitaal van de vennootschap, onverminderd het bepaalde in artikel 33.2. _____

- 34.2 De oproeping geschiedt niet later dan op de achtste dag voor die van de vergadering. _____
- 34.3 Bij de oproeping worden de te behandelen onderwerpen vermeld. _____
Onderwerpen die niet bij de oproeping zijn vermeld, kunnen nader worden aangekondigd met inachtneming van de in artikel 34.2 bedoelde termijn. _____
- 34.4 Een onderwerp, waarvan de behandeling niet later dan dertig dagen vóór de dag van de vergadering schriftelijk is verzocht door één of meer aandeelhouders die alleen of gezamenlijk ten minste één honderdste gedeelte van het geplaatste kapitaal van de vennootschap vertegenwoordigen, wordt opgenomen in de oproeping of op dezelfde wijze als de overige onderwerpen aangekondigd, mits geen zwaarwichtig belang van de vennootschap zich daartegen verzet. _____
- 34.5 De oproeping geschiedt door middel van oproepingsbrieven gericht aan de adressen van de aandeelhouders, zoals deze zijn vermeld in het register van aandeelhouders. Na instemming van een vergadergerechtigde conform het bepaalde in artikel 5.2 van deze statuten, kan de oproeping eveneens geschieden door een langs elektronische weg toegezonden leesbaar en reproduceerbaar bericht aan het adres dat door hem voor dit doel aan de vennootschap is bekendgemaakt. _____
- 34.6 De algemene vergaderingen van aandeelhouders worden gehouden in de gemeente waar de vennootschap volgens de statuten haar zetel heeft, in 's-Gravenhage, in Amsterdam of Luchthaven Schiphol (gemeente Haarlemmermeer). Een algemene vergadering van aandeelhouders kan elders worden gehouden, mits alle vergadergerechtigden hebben ingestemd met de plaats van de vergadering en de bestuurders voorafgaand aan de besluitvorming in de gelegenheid zijn gesteld om advies uit te brengen. _____

Artikel 35. Toegang en vergaderrechten _____

- 35.1 Vergaderrecht komt toe aan aandeelhouders, aan aandeelhouders die vanwege een vruchtgebruik of pandrecht geen stemrecht hebben en aan vruchtgebruikers en pandhouders die stemrecht hebben. Vruchtgebruikers en pandhouders die geen stemrecht hebben, hebben geen vergaderrecht. Aan houders van certificaten van aandelen komt geen vergaderrecht toe. _____
Vergadergerechtigden kunnen zich ter vergadering doen vertegenwoordigen door een schriftelijk gevolmachtigde. _____
- 35.2 Iedere vergadergerechtigde die ter vergadering aanwezig is, moet de presentielijst tekenen. _____

De voorzitter van de vergadering kan bepalen dat de presentielijst ook moet worden getekend door andere personen die ter vergadering aanwezig zijn. —

35.3 De Bestuurders en de Commissarissen hebben als zodanig in de algemene vergaderingen van aandeelhouders een raadgevende stem. —

35.4 Omtrent toelating van andere personen tot de vergadering beslist de voorzitter van de vergadering. —

Artikel 37. Voorzitter en notulist van de vergadering —

36.1 De voorzitter van de algemene vergadering van aandeelhouders wordt aangewezen door de ter vergadering aanwezige stemgerechtigden, met meer dan de helft van de uitgebrachte stemmen. —

Tot het moment waarop dat is gebeurd, treedt een lid van de Raad van Commissarissen als voorzitter op, dan wel, indien geen lid van de Raad van Commissarissen ter vergadering aanwezig is, de in leeftijd oudste ter vergadering aanwezige persoon. —

36.2 De voorzitter van de vergadering wijst voor de vergadering een notulist aan. —

Artikel 37. Notulen, aantekening van aandeelhoudersbesluiten —

37.1 Van het verhandelde in een algemene vergadering van aandeelhouders worden notulen gehouden door de notulist van de vergadering. —

De notulen worden vastgesteld door de voorzitter en de notulist van de vergadering en ten blijke daarvan door hen ondertekend. —

37.2 De voorzitter van de vergadering of degene die de vergadering heeft bijeengeroepen, kan bepalen dat van het verhandelde een notarieel proces-verbaal wordt opgemaakt. —

Het notarieel proces-verbaal wordt meeondertekend door de voorzitter van de vergadering. —

37.3 De Raad van Bestuur maakt aantekening van alle door de algemene vergadering genomen besluiten. —

Indien de Raad van Bestuur niet ter vergadering is vertegenwoordigd, wordt door of namens de voorzitter van de vergadering een afschrift van de genomen besluiten zo spoedig mogelijk na de vergadering aan de Raad van Bestuur verstrekt. —

De aantekeningen liggen ten kantore van de vennootschap ter inzage van de aandeelhouders. —

Aan ieder van hen wordt desgevraagd een afschrift van of uittreksel uit de aantekeningen verstrekt, tegen ten hoogste de kostprijs. —

Artikel 38. Besluitvorming in vergadering —

38.1 Elk aandeel geeft recht op één stem. —

28

- 38.2 Voor zover de wet of deze statuten geen grotere meerderheid voorschrijven, worden alle besluiten van de algemene vergadering genomen met meer dan de helft van de uitgebrachte stemmen. _____
- 38.3 Staken de stemmen, dan is het voorstel verworpen, onverminderd het bepaalde in artikel 39.3. _____
- 38.4 Omtrent onderwerpen waarvan de behandeling niet bij de oproeping is aangekondigd met inachtneming van de voor oproeping gestelde termijn, kan niet wettig worden besloten, tenzij alle vergadergerechtigden ermee hebben ingestemd dat de besluitvorming over die onderwerpen plaatsvindt en de Bestuurders en Commissarissen voorafgaand aan de besluitvorming in de gelegenheid zijn gesteld om advies uit te brengen. _____
- Indien de termijn voor oproeping vermeld in artikel 34.2 korter was of de oproeping niet heeft plaatsgevonden, dan kunnen geen wettige besluiten worden genomen, tenzij alle vergadergerechtigden ermee hebben ingestemd dat de besluitvorming over die onderwerpen plaatsvindt en de Bestuurders en Commissarissen voorafgaand aan de besluitvorming in de gelegenheid zijn gesteld om advies uit te brengen. _____
- 38.5 Voor aandelen die toebehoren aan de vennootschap of een dochtermaatschappij en voor aandelen waarvan de vennootschap of een dochtermaatschappij de certificaten houdt, kan in de algemene vergadering van aandeelhouders geen stem worden uitgebracht. _____
- 38.6 Bij de vaststelling in hoeverre aandeelhouders stemmen, aanwezig of vertegenwoordigd zijn, of in hoeverre het geplaatste kapitaal van de vennootschap vertegenwoordigd is, wordt geen rekening gehouden met aandelen waarvan de wet of deze statuten bepalen dat daarvoor geen stem kan worden uitgebracht. _____

Artikel 39. Stemmingen _____

- 39.1 Alle stemmingen geschieden mondeling. _____
- De voorzitter van de vergadering kan echter bepalen dat de stemmen schriftelijk worden uitgebracht. _____
- Indien het betreft een stemming over personen kan ook een ter vergadering aanwezige stemgerechtigde verlangen dat de stemmen schriftelijk worden uitgebracht. _____
- Voor de toepassing van dit lid wordt onder schriftelijk verstaan: door middel van gesloten, ongetekende stembriefjes. _____
- 39.2 Blanco stemmen en ongeldige stemmen gelden als niet-uitgebracht. _____
- 39.3 Indien bij een verkiezing van personen niemand de meerderheid van de

39

uitgebrachte stemmen heeft verkregen, heeft een tweede vrije stemming plaats. - Heeft alsdan weer niemand de meerderheid verkregen, dan vinden herstemmingen plaats, totdat hetzij één persoon de meerderheid van de uitgebrachte stemmen heeft verkregen, hetzij tussen twee personen is gestemd en de stemmen staken. _____

Bij gemelde herstemmingen (waaronder niet begrepen de tweede vrije stemming) wordt telkens gestemd tussen de personen op wie bij de voorafgaande stemming is gestemd, uitgezonderd de persoon op wie bij de voorafgaande stemming het geringste aantal stemmen is uitgebracht. _____

Is bij de voorafgaande stemming het geringste aantal stemmen op meer dan één persoon uitgebracht, dan wordt door loting uitgemaakt op wie van die personen bij de nieuwe stemming geen stemmen meer kunnen worden uitgebracht. _____

Ingeval bij een stemming tussen twee personen de stemmen staken, beslist het lot wie van beiden is gekozen. _____

39.4 Besluiten kunnen bij acclamatie worden genomen, indien geen van de ter vergadering aanwezige stemgerechtigden zich daartegen verzet. _____

39.5 Het ter vergadering uitgesproken oordeel van de voorzitter van de vergadering omtrent de uitslag van een stemming is beslissend. _____

Hetzelfde geldt voor de inhoud van een genomen besluit voor zover gestemd werd over een niet schriftelijk vastgelegd voorstel. _____

Wordt echt onmiddellijk na het uitspreken van dat oordeel de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats wanneer de meerderheid van de ter vergadering aanwezige stemgerechtigden, of indien de oorspronkelijke stemming niet hoofdelijk of schriftelijk geschiedde, een ter vergadering aanwezige stemgerechtigde dit verlangt. _____

Door deze nieuwe stemming vervallen de rechtsgevolgen van de oorspronkelijke stemming. _____

Artikel 40. Besluitvorming buiten vergadering _____

40.1 Besluitvorming kan op andere wijze dan in vergadering geschieden, mits alle vergadergerechtigden met deze wijze van besluitvorming hebben ingestemd. Deze wijze van instemming kan langs elektronische weg plaatsvinden. _____

40.2 De stemmen worden schriftelijk uitgebracht. Aan het vereiste van schriftelijkheid van de stemmen wordt tevens voldaan indien het besluit onder vermelding van de wijze waarop ieder der aandeelhouders stemt schriftelijk of elektronisch is vastgelegd en door alle vergadergerechtigden is ondertekend. De stemmen kunnen ook langs elektronische weg worden uitgebracht. _____

40.3 De Bestuurders en Commissarissen worden voorafgaand aan de besluitvorming

31

in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen. _____

- 40.4 Iedere aandeelhouder is verplicht er voor zorg te dragen dat de aldus genomen besluiten zo spoedig mogelijk schriftelijk ter kennis van de Raad van Bestuur worden gebracht. _____

De Raad van Bestuur maakt van de genomen besluiten aantekening en voegt deze aantekeningen bij de aantekeningen bedoeld in artikel 37.3. _____

Hoofdstuk XII Statutenwijziging, omzetting, juridische fusie en juridische splitsing, ontbinding en vereffening _____

Artikel 41. Statutenwijziging, omzetting _____

- 41.1 De algemene vergadering is bevoegd deze statuten te wijzigen. _____

Wanneer in een algemene vergadering van aandeelhouders een voorstel tot statutenwijziging wordt gedaan, moet zulks steeds bij de oproeping tot de vergadering worden vermeld. _____

Tegelijkertijd moet een afschrift van het voorstel, waarin de voorgedragen wijziging woordelijk is opgenomen, ten kantore van de vennootschap ter inzage worden gelegd voor de aandeelhouders tot de afloop van de vergadering. _____

Vanaf de dag van de nederlegging tot de dag van de vergadering wordt aan een aandeelhouder, op diens verzoek, kosteloos een afschrift van het voorstel verstrekt. _____

Van een wijziging van deze statuten wordt een notariële akte opgemaakt. _____

- 41.2 De vennootschap kan zich omzetten in een andere rechtsvorm. _____

Voor omzetting is vereist een besluit tot omzetting, genomen door de algemene vergadering, alsmede een besluit tot statutenwijziging. _____

Op een omzetting zijn voorts van toepassing de desbetreffende bepalingen van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. _____

Omzetting beëindigt het bestaan van de rechtspersoon niet. _____

Artikel 42. Juridische fusie en juridische splitsing _____

- 42.1 De vennootschap kan een juridische fusie aangaan met één of meer andere rechtspersonen. _____

Een besluit tot fusie kan slechts worden genomen in overeenstemming met een voorstel tot fusie, opgesteld door de besturen van de fuserende rechtspersonen. -

In de vennootschap wordt het besluit tot fusie genomen door de algemene vergadering. _____

Echter, in de gevallen bedoeld in artikel 2:331 van het Burgerlijk Wetboek, kan het besluit tot fusie worden genomen door de Raad van Bestuur. _____

- 42.2 De vennootschap kan partij zijn bij een juridische splitsing. _____

Onder juridische splitsing wordt zowel verstaan zuivere splitsing als afsplitsing. _____

Q
32

Een besluit tot splitsing kan slechts worden genomen in overeenstemming met een voorstel tot splitsing, opgesteld door de besturen van de partijen bij de splitsing. _____

In de vennootschap wordt het besluit tot splitsing genomen door de algemene vergadering. _____

Echter, in de gevallen bedoeld in artikel 2:334ff van het Burgerlijk Wetboek kan het besluit tot splitsing worden genomen door de Raad van Bestuur. _____

- 42.3 Op juridische fusies en juridische splitsingen zijn voorts van toepassing de desbetreffende bepalingen van Boek 2, Titel 7, van het Burgerlijk Wetboek. _____

Artikel 43. Ontbinding en vereffening _____

- 43.1 De vennootschap kan worden ontbonden door een daartoe strekkend besluit van de algemene vergadering. _____

Wanneer in een algemene vergadering van aandeelhouders een voorstel tot ontbinding van de vennootschap wordt gedaan, moet dat bij de oproeping tot de vergadering worden vermeld. _____

- 43.2 In geval van ontbinding van de vennootschap krachtens besluit van de algemene vergadering worden de Bestuurders vereffenaars van het vermogen van de ontbonden vennootschap. _____

De algemene vergadering kan besluiten andere personen tot vereffenaars te benoemen. _____

- 43.3 Gedurende de vereffening blijven de bepalingen van deze statuten zo veel mogelijk van kracht. _____

- 43.4 Hetgeen na voldoening van de schulden van de ontbonden vennootschap is overgebleven, wordt overgedragen aan de aandeelhouders, naar evenredigheid van het gezamenlijke nominale bedrag van ieders aandelen. _____

- 43.5 Op de vereffening zijn voorts van toepassing de desbetreffende bepalingen van boek 2, Titel 1, van het Burgerlijk Wetboek." _____

IV. SLOTVERKLARING _____

De verschijnende persoon is mij, notaris, bekend. _____

WAARVAN AKTE, in minuut verleden te Amsterdam, op de datum in het hoofd van deze akte vermeld. _____

Alvorens over te gaan tot verlijden van de akte, heb ik, notaris, aan de verschijnende persoon mededeling gedaan van de zakelijke inhoud van de akte en daarop een toelichting gegeven en daarbij tevens gewezen op de gevolgen die voor de partij uit de inhoud van de akte voortvloeien. _____

38

De verschijnende persoon heeft daarna verklaard van de inhoud van de akte kennis te hebben genomen na daartoe tijdig tevoren in de gelegenheid te zijn gesteld, daarmee in te stemmen en op volledige voorlezing van de akte geen prijs te stellen. _____

Onmiddellijk na beperkte voorlezing is deze akte door de verschijnende persoon en mij, notaris, ondertekend. _____

(Gevolgd door handtekeningen) _____

UITGEGEVEN VOOR AFSCHRIFT:

**UNOFFICIAL ENGLISH TRANSLATION OF
THE DEED OF AMENDMENT OF**

MORPHO B.V.

The attached document is an unofficial English translation of the deed of amendment to the articles of association of Morpho B.V., having its corporate seat at Haarlem, the Netherlands, executed on June 12, 2013.

In this translation an attempt has been made to be as literal as possible without jeopardizing the overall continuity. Inevitably, differences may occur in the translation, and if so, the Netherlands text will by law govern.

**AMENDMENT TO THE ARTICLES OF ASSOCIATION
MORPHO B.V.**

On this day, the twelfth day of June, two thousand thirteen, appeared before me, Paul Alexander Joost Westhoff, civil law notary officiating at Amsterdam, the Netherlands:

Jeroen den Dunnen, born in Zwijndrecht, the Netherlands, on the twenty-first day of July, nineteen hundred eighty-seven, for these purposes electing as his place of residence the office of the aforementioned notary, Strawinskylaan 3127, 1077 ZX Amsterdam, the Netherlands.

The appearing person declared as follows:

I. PRESENT ARTICLES OF ASSOCIATION

The articles of association of **Morpho B.V.**, a private limited liability company organized and existing under the laws of the Netherlands, having its corporate seat at Haarlem, the Netherlands, with address Oudeweg 32, 2031 CC Haarlem, the Netherlands, registered with the Trade Register of the Dutch Chamber of Commerce under number 34088563 (the "**Company**"), have most recently been partially amended by the deed executed before Cornelis Jacobus van Oevelen, civil notary officiating at Amsterdam, the Netherlands on the third day of November two thousand ten.

II. RESOLUTION TO AMEND THE ARTICLES OF ASSOCIATION

According to the attached written resolution (the "**Resolution**"), the Company's general meeting has resolved to completely readopt the Company's articles of association and to authorize the appearing person to have this deed executed and to sign it.

III. AMENDMENT OF THE ARTICLES OF ASSOCIATION

Pursuant to the Resolution, the appearing person subsequently declared that he hereby amends the Company's articles of association in such a manner that the Company's completely readopted articles of association shall henceforth read as follows:

"

ARTICLES OF ASSOCIATION

Chapter I Definition of terms

Article 1. Definitions

- 1.1. In these Articles of Association the following terms shall have the following definitions:
- a. a **'share'**: a share in the capital of the company;
 - b. a **'shareholder'**: a holder of one or more shares;
 - c. the **'general meeting'**: the company body consisting of shareholders with voting rights;
 - d. a **'general meeting of shareholders'**: a meeting of shareholders and other persons with rights to attend meetings;
 - e. the **'Board of Directors'**: the board of directors of the company;
 - f. an **'Executive Director'**: a member of the Board of Directors;
 - g. the **'Supervisory Board'**: the supervisory board of the company;
 - h. a **'Supervisory Director'**: a member of the Supervisory Board;
 - i. a **'subsidiary'**: a subsidiary of the company as provided for in Article 2:24a of the Dutch Civil Code;
 - j. **'in writing'**: by letter, telefax or email, or by means of a message which can be transmitted by any other normal channel of communication and received in writing, on condition that the identity of the sender can be established with adequate certainty;
 - k. the **'distributable equity'**: the share of the equity of the company which exceeds the reserves which must be retained by law;
 - l. a **'company body'**: the Board of Directors, the Supervisory Board or the general meeting;
 - m. **meeting rights**: the right to attend and address the general meeting of shareholders, either in person or by written proxy.
- 1.2. References to articles refer to the articles of these Articles of Association, unless indicated to the contrary.

Chapter II Name, registered office and objective

Article 2. Name and registered office

- 2.1. The name of the company is: Morpho B.V.
- 2.2. The company has its registered office in Haarlem.

Article 3. Objective

The objective of the company is:

- a. the production, personalisation and distribution of plastic cards and identity and

- security documents, valuable documents and other documents;
- b. the development and offer of products allied to plastic cards for payment, personalisation and security systems;
 - c. the foundation of, any form of participation in, or the management and supervision of businesses and companies;
 - d. the financing of businesses and companies;
 - e. loaning, lending and matching of funds, which shall be understood to include the issuing of bonds, debentures or other valuable papers, as well as thereby entering into related agreements;
 - f. providing advice and supplying services to businesses and companies with which the company is associated in a group, and to third parties;
 - g. the provision of guarantees, commitment of the company and creating encumbrances on the assets of the company for the benefit of businesses and companies with which the company is associated in a group, and for the benefit of third parties;
 - h. the acquisition, management, commercial exploitation and disposal of properties subject to registration and of asset values in general;
 - i. trading in currencies, securities and asset values in general;
 - j. the commercial exploitation of and trading in patents, trademarks, licences, know how and other industrial property rights;
 - k. conducting all types of industrial, financial and commercial activities;
- and everything associated with or beneficial to the foregoing, in the broadest interpretation of the word.

Chapter III Share capital, shareholder register

Article 4. Share capital

- 4.1 The company's capital consists of one or more ordinary shares, each share having a nominal value of forty-five euro (EUR 45).
- 4.2 All the shares are registered and are numbered consecutively from 1 onwards.
- 4.3 The identifying number of a share serves as a designation.
- 4.4 At least one voting share is held by a party other than the company and otherwise than for the account of the company or one of the company's subsidiaries.
- 4.5 No share certificates may be issued.

Article 5. Shareholder register

- 5.1 The Board of Directors keeps a register in which the names, addresses and e-mail addresses of all the shareholders are recorded, stating the date on which

they acquired the shares, the date of acknowledgement or service, the designation of the shares, and the amount paid up on each share. The names and addresses of parties that have a usufruct or pledge in respect of shares must be recorded in the register, stating the date on which they acquired the right, the date of acknowledgement or service, and also stating which rights attached to the shares are vested in them.

- 5.2 Shareholders and other parties whose data are recorded in the register pursuant to paragraph 1 of this Article must provide the Board of Directors in a timely manner with the information required. If an electronic address is also notified for the purpose of being recorded in the shareholders' register, that notification also constitutes consent to be sent all notifications and statements and notices convening meetings in an electronic form.
- 5.3 The register must be updated on a regular basis. Any discharge from liability granted for payments not yet made must also be recorded in the register.
- 5.4 On request the Board of Directors must provide a shareholder, a usufructuary and a pledgee for no consideration with an excerpt from the register regarding his right to a share or a depositary receipt for a share. If the share is subject to a usufruct or a pledge, the excerpt must state who has meeting rights.
- 5.5 The Board of Directors must make the register available at the Company's office for inspection by the shareholders, the usufructuaries and the pledgees who have meeting rights. The information in the register regarding not fully paid-up shares is available for public inspection; a copy of or excerpt from that information is provided at no more than cost.

Chapter IV Issue of shares, resolution to issue and notarial deed

Article 6. Issue of shares

- 6.1. Shares shall be issued in accordance with a resolution adopted by the general meeting.
The general meeting may transfer its authority in this regard to another company body, and can rescind this transfer.
- 6.2. The resolution to issue shares shall also determine the issue price and any further conditions pertaining to the issue.
- 6.3. The provisions of articles 6.1 and 6.2 shall apply mutatis mutandis to the granting of rights to acquire shares, but shall not apply to the issue of shares to a person exercising a previously granted right to acquire shares.
- 6.4. The issue of a share also requires a deed to be executed to that effect in the presence of a civil law notary whose registered office is in the Netherlands, to which

deed those concerned are a party.

Article 7. Preferential right

- 7.1. Each shareholder has a preferential right upon the issue of shares, in proportion to the combined nominal value of his shares, subject to the provisions of articles 7.2, 7.3 and 7.4.
Shareholders have the same preferential right in respect of the granting of rights to acquire shares.
- 7.2. Shareholders have no preferential right on shares issued to employees of the company or of a group company of the company as provided for in article 2:24b of the Dutch Civil Code.
- 7.3. The preferential right may be restricted or excluded, in respect of each separate share issue, by a resolution adopted by the body authorised to issue shares.
- 7.4. Shareholders have no preferential rights on shares issued to a person exercising a previously granted right to acquire shares.

Article 8. Payment on shares

- 8.1. The entire nominal sum shall be deposited upon the issue of each share.
- 8.2. Payment on a share must be made in cash, insofar as no other contribution has been agreed.
Payment in a currency other than that in which the nominal value is denominated may be made only with the consent of the Board of Directors.
- 8.3. Payment on shares by contributions other than in cash shall be effected in observance of the provisions of article 2:204b of the Dutch Civil Code.

Chapter V Own shares, reduction of the issued capital

Article 9. Own shares

- 9.1. The company may not take up shares in its own capital at the time of issue.
- 9.2. The Board of Directors decides on the acquisition and sale of shares in the Company's capital.
- 9.3. The Company may acquire shares in its own capital or depositary receipts for those shares only insofar as they have been paid up in full and only with due observance of the provisions of Section 2:207 of the Dutch Civil Code.
- 9.4. The foregoing provisions of this article 9 shall not apply in respect of shares acquired by the company under universal title.
- 9.5. The acquisition of shares or depositary receipts by a subsidiary shall be subject to the provisions of article 2:207d of the Dutch Civil Code.
- 9.6. Disposal of own shares or depositary receipts issued in respect of own shares held by the company shall take place in accordance with a resolution adopted by the

general meeting.

Any resolution on disposal shall determine the conditions of such disposal.

Furthermore, disposal of own shares shall take place in accordance with the share transfer restrictions included in these Articles of Association.

Article 10. Reduction of the issued capital

10.1. The general meeting may adopt a resolution to reduce the issued capital of the company.

10.2. The issued capital of the company may be reduced:

- a. by withdrawing the shares or depositary receipts held by the company itself; or
- b. by reducing the nominal value of shares by an amendment to the Articles of Association.

10.3. The nominal value of shares, whether or not with repayment, must be reduced proportionately in respect of all shares.

The requirement of proportionality may be deviated from with the consent of all shareholders concerned.

10.4. The notice convening the general meeting of shareholders at which a proposal will be submitted to reduce capital shall indicate the objective of the reduction of capital and the manner of its implementation.

The provisions of these Articles of Association in respect of a proposal to amend the Articles of Association shall apply mutatis mutandis.

10.5. Any reduction of the issued capital of the company shall also be subject to the provisions of article 2:208 of the Dutch Civil Code.

Chapter VI Transfer of shares, share transfer restrictions

Article 11. Transfer of shares, notarial deed

11.1. The transfer of shares requires a deed to be executed to that effect in the presence of a civil law notary whose registered office is in the Netherlands, to which those concerned are a party.

11.2. Except in those cases where the company itself is a party to the legal transaction, rights attaching to the share may not be exercised until the company has recognized the legal transaction, or has been served with the deed in accordance with the relevant provisions of law.

Article 12. Share transfer restrictions (offer to co-shareholders)

12.1. The transfer of one or more shares may only take place in accordance with the provisions of article 12 hereinafter, unless (i) all shareholders have given their written approval for the intended transfer, which approval shall then be valid for a

period of three months, or (ii) the shareholder in question is obliged by law to transfer his shares to a previous shareholder.

- 12.2. A shareholder who wishes to transfer one or more of his shares (hereinafter to be referred to as the **"Offering Party"**), is obliged to first offer those shares for sale to his co-shareholders.

This offer is made by a notification by the Offering Party to the Board of Directors, reporting the number of shares that he wishes to transfer.

Within two weeks of receipt of this notification, the Board of Directors shall announce the offer to co-shareholders.

Co-shareholders who are interested in purchasing one or more of the offered shares (hereinafter to be referred to as **"Prospective Buyers"**), shall inform the Board of Directors accordingly, within one month of the announcement by the Board of Directors; statements received from co-shareholders after that time shall not be eligible.

If the company itself is a co-shareholder, it may only become a Prospective Buyer with the consent of the Offering Party.

- 12.3. The price for which the offered shares may be purchased by the Prospective Buyers shall be established by mutual agreement between the Offering Party and the Prospective Buyers, or by one or more experts to be appointed by them.

In the event that they are unable to reach agreement on the price or agreement on the experts/experts, the price shall be established by one or more independent experts, to be appointed at the request of one or more of the parties concerned by the Chairman of the Chamber of Commerce and Industry whose Commercial Register lists the company.

If an expert is appointed, said expert shall be entitled to examine all records and documents of the company and to acquire all information of which he must be aware in order to establish the price.

- 12.4. Within one month of establishment of the price, the Prospective Buyers shall send a statement to the Board of Directors indicating how many of the offered shares they wish to purchase; a Prospective Buyer from whom such an indication is not received within the aforementioned period shall no longer be deemed to be a Prospective Buyer.

After sending the statement described in the foregoing sentence, a Prospective Buyer may only withdraw with the approval of the other Prospective Buyers.

- 12.5. If the total number of shares which the Prospective Buyers wish to purchase exceeds the number offered, the offered shares shall be divided between them.

Allocation shall be established by mutual agreement between the Prospective Buyers.

In the event that the Prospective Buyers have not reached agreement on the allocation within two weeks of the statement provided for in article 12.4 being sent to the Board of Directors, it shall be established by the Board of Directors, where possible in proportion to the combined nominal value of the shares held by each Prospective Buyer at the time of the division.

However, a Prospective Buyer may not be allocated more shares than it wishes to purchase.

- 12.6. The Offering Party may withdraw its offer up to one month after the day on which it is notified of which Prospective Buyer or Prospective Buyers to whom it may sell the offered shares, and at what price.
- 12.7. In the event that it is established that none of the co-shareholders are a Prospective Buyer or that not all of the shares offered shall be purchased in cash, the Offering Party may, for a period of up to three months, freely transfer all, but not a part, of the shares it has offered.
- 12.8. All notifications and statements as provided for in this article 12 shall be made by registered letter or with recorded delivery.
On each occasion that the Board of Directors receives such a notification or statement, it shall immediately send a copy to the Offering Party and to all Prospective Buyers (with the exception of the sender), unless indicated otherwise.
- 12.9. The costs of the appointment of experts and their fees shall be borne:
 - a. by the Offering Party, in the event that it withdraws its offer;
 - b. equally by the Offering Party and the buyers, if the shares are purchased by one or more Prospective Buyers, on the understanding that the contribution of each buyer towards the costs is in proportion to the number of shares it purchases;
 - c. the company, in the event that the offer is not taken up, or not taken up in full.
- 12.10. The foregoing paragraphs of this article 12 shall apply mutatis mutandis in respect of rights to acquire shares and preferential rights.

Chapter VII Rights of pledge and usufruct on shares, share certificates

Article 13. Right of pledge and usufruct on shares

- 13.1. The provisions of article 11 apply mutatis mutandis to the establishment of a right of pledge on shares and to the establishment or transfer of a usufruct on shares.
- 13.2. Upon the establishment of the right of pledge on the share or upon the establishment or transfer of a usufruct on a share, the voting right may be vested in

the pledgee or usufructuary, in accordance with the provisions of law.

- 13.3. Both the shareholder without voting rights and the pledgee or usufructuary with voting rights shall have meeting rights.

Meeting rights may also be vested in the pledgee or usufructuary without voting rights, but only with the approval of the general meeting, and in accordance with the relevant provisions of law.

Chapter VIII The Board of Directors

Article 14. Appointment. Suspension. Dismissal

- 14.1. The Board of Directors consists of one or more members.

Both individuals and legal entities may be Executive Directors.

The position of Executive Director may not be held by persons who are a member of an executive board or a supervisory board of a legal person of which the corporate seat or actual registered seat is in the United States of America.

- 14.2. In case the company on two consecutive balance sheet dates and without interruption, on two consecutive balance sheet dates thereafter, has not met at least two of the requirements meant in Article 2:397, paragraph 1 and 2 of the Dutch Civil Code, the following persons can not be appointed as Executive Director:

- (i) persons who are a supervisory director or a non-executive director with more than two legal entities;
- (ii) persons who chair a board of supervisory directors of a legal entity and persons who chair the board in case of a legal entity with a one-tier board.

For the purpose of the present paragraph:

- a. a person who is a member of a supervisory body instituted by or pursuant to the articles of incorporation of a legal person is equated with a Supervisory Director;
- b. the appointments for various legal persons which are connected with each other in a group count as one appointment;
- c. the reference to legal persons concerns: the legal type of limited liability company (in Dutch: *naamloze vennootschap*) and a private limited liability company (in Dutch: *besloten vennootschap*) that at two consecutive balance sheet dates, without interruption on two consecutive balance sheet dates thereafter has not met at least two of the requirements as referred to in Article 2:397, paragraph 1 and 2 of the Dutch Civil Code, and a Foundation (in Dutch: *stichting*) as meant in Article 2:297a, paragraph 1 of the Dutch Civil Code.
- d. an executive Director is equated with a Director within the meaning of the

preamble of paragraph 1, if the tasks of the Directors are divided between executive and non-executive Directors;

- e. a temporary appointment in accordance with Article 2:249a, paragraph 2, or Article 2:356 under (c) of the Dutch Civil Code, is not regarded as an appointment.
- 14.3 The number of Executive Directors shall be established by the Supervisory Board.
- 14.4. Executive Directors shall be appointed by the general meeting.
- 14.5. The Supervisory Board has the authority to designate one of the Executive Directors as the chairman of the Board of Directors, which chairman will have the title Managing Director.
- 14.6. Each Executive Director may be suspended or dismissed at any time by the general meeting.
An Executive Director may also be suspended at any time by the Supervisory Board. This suspension may at all times be canceled by the general meeting.
- 14.7. A suspension may be imposed on one or more occasions, but the duration of the suspension may not exceed a total of three months.
If no decision has been taken after this time in relation to the lifting of the suspension or in relation to dismissal, the suspension shall end.
- 14.8. The general meeting shall have the authority to establish the remuneration and further employment conditions of Executive Directors.

Article 15. Board tasks, adopting resolutions, division of tasks

- 15.1. The Board of Directors is charged with the management of the company.
- 15.2. Within the Board of Directors, each Executive Director has one vote.
- 15.3. All resolutions of the Board of Directors are adopted by more than half of the votes cast, at a meeting at which at least half of the Executive Directors are present or represented.
- 15.4. An Executive Director who has a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it should immediately inform the Board of Directors about this.
In the event that a Executive Director has a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it, he shall not be authorised to participate in the discussion and decision-making process. If as a result thereof, no resolution can be adopted by the Board of Directors, the resolution is adopted by the Supervisory Board.
- 15.5 If the Supervisory Board has exercised its right in accordance with the provisions of article 14.5, the chairman of the Board of Directors has a decisive vote in a meeting

of the Board of Directors, in the event of a tie of votes in such a meeting.

The provision in the previous sentence is only applicable if the Board of Directors consists of more than two Executive Directors.

If the Supervisory Board has not designated a chairman of the Board of Directors or if the Board of Directors consists of two Executive Directors, then in the event of a tie of votes no resolution is adopted.

15.6 Unless an Executive Director has a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the Company and/or the business affiliated with it, the Executive Director may grant another Executive Director, who has no direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it, a written power of attorney to represent him at a meeting.

15.7. Resolutions of the Board of Directors may also be adopted in writing rather than at a meeting, provided that all Executive Directors, with the exception of Executive Directors who have a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it, are consulted and agreed with this manner of decision-making.

Written resolutions are adopted by means of written declarations by all Executive Directors in office, with the exception of Executive Directors who have a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it.

15.8. Resolutions by the Board of Directors are recorded in a minute book which is kept by the Board of Directors.

15.9. The Board of Directors may, subject to the prior written approval of the Supervisory Board, establish further regulations in respect of the adoption of resolutions and the working methods of the Board of Directors.

In this context, the Board of Directors may determine inter alia the particular tasks to be performed by each Executive Director.

The general meeting may determine that these regulations and this division of tasks must be set out in writing, and that these regulations and this division of tasks are subject to its approval.

Article 16. Representation

16.1. The Board of Directors is authorised to represent the company.

Each Executive Director is authorised to represent the company individually.

16.2. The Board of Directors may appoint officers with general or limited representational authorities.

Each of them represents the company, in observance of the restrictions imposed on his authority.

The titles of these officers shall be determined by the Board of Directors. These officers may be listed in the Commercial Register, indicating the scope of their representational authority.

An officer appointed in this manner may not exercise representational authority in cases where the company has a conflict of interests with the officer in question or with one or more of the Executive Directors.

Article 17. Approval of resolutions by the Board of Directors

17.1. The provisions of article 2:268 up to and including 2:271a and of article 2:274 of the Dutch Civil Code are applicable to the company. Without prejudice to the other provisions set forth in these Articles of Association, the Board of Directors shall require the approval of the Supervisory Board for resolutions relating to the following matters:

- a. issue and acquisition of shares of the company and debt instruments (*schuldbrieven*) issued by the company or of debt instruments issued by a limited partnership or a general partnership of which the company is the general partner with full liability;
- b. cooperation by the company in the issue of depositary receipts for shares in its capital;
- c. application for listing or withdrawal of the listing of the debt instruments referred to in paragraph a and the depositary receipts referred to in paragraph b on the official list of (i) any exchange or multilateral trading facility, as referred to in article 1:1 of the Dutch Financial Supervision Act (*Wet op het Financieel toezicht*) or (ii) a with a regulated market or multilateral trading facility similar system from a country, which is not a member state;
- d. entry into or termination of a continuing cooperation by the company or an affiliated company with another legal person or partnership or as general partner with full liability in a limited partnership or general partnership if such cooperation or the termination thereof is of far-reaching significance for the company;
- e. acquisition of a participation by it or by a dependent company in the capital of another company, the value of which equals at least the sum of one-quarter of the issued capital and the reserves of the company, as shown in its balance sheet with explanatory notes, as well as any far-reaching change in the size of any such participation;

- f. investments/divestments whereby the amount involved is equal to at least the sum of one-quarter of the issued capital and the reserves of the company, as shown in its balance sheet with explanatory notes or in the event that the amount exceeds the annual investment budget;
- g. a proposal to amend the articles of association.
- h. a proposal to wind up the company;
- i. application for involuntary liquidation or for a moratorium of payments;
- j. termination of the employment of a considerable number of employees of the company or of an affiliated company at the same time or within a short time span;
- k. a far-reaching change in the working conditions of a considerable number of employees of the company or of an affiliated company;
- l. a proposal to reduce the issued capital;
- m. concluding and amending employment contracts, whereby an annual remuneration is awarded which exceeds an amount to be established by the Supervisory Board and indicated in writing to the Board of Directors;
- n. entering into agreements whereby the company acts as surety, provides security or undertakes joint and several liability, or warrants performance of a third party or undertakes liability for the debts of such party, to the extent that such surety, security, warranty or undertaking exceeds an amount of two million five hundred thousand euro (EUR 2,500,000);
- o. any legal transaction by the company if the amount involved exceeds an amount of five hundred thousand euro (EUR 500,000);
- p. the resolutions as provided for in article 17.2 below; and
- q. a resolution to approve a resolution by a subsidiary in connection with the provisions of this article 17.1.

The Supervisory Board may determine that a resolution provided for in paragraphs m. up to and including q. of this article 17.1 is not subject to its approval, if the amount involved does not exceed a sum to be determined by the Supervisory Board and this is indicated in writing to the Board of Directors.

17.2. Notwithstanding the provisions of law and the provisions elsewhere in these Articles of Association, the approval of the general meeting shall be required for resolutions by the Board of Directors in relation to:

- a. the acquisition, disposal, encumbrance, rental, leasing and any other form of acquiring or granting the right of use or enjoyment of properties subject to registration;

- b. entering into agreements whereby the company acts as surety, provides security or undertakes joint and several liability, or warrants performance of a third party or undertakes liability for the debts of such party, to the extent that such surety, security, warranty or undertaking exceeds an amount of two million five hundred thousand euro (EUR 2,500,000);
 - c. the establishment of the annual strategy plan, budgets and investment budget;
 - d. entering into agreements whereby the company is granted credit facilities by a bank;
 - e. lending or borrowing funds, which shall not be understood to include the utilisation of a credit facility offered to the company by a bank;
 - f. long-term direct or indirect collaboration with another company and the termination of such collaboration;
 - g. introducing pension schemes and awarding pension entitlements exceeding those deriving from existing schemes;
 - h. a merger (irrespective of its legal format) or division with indirect or direct participation in the capital of another company, or which would result in a material change to the size of a participation;
 - i. investments/divestments if the amount involved exceeds two million five hundred thousand euro (EUR 2,500,000) or any other amount as established from time to time by the general meeting;
 - j. the termination of the employment of a significant number of employees of the company or of an independent company simultaneously or over a short period;
 - k. changes to the employment conditions of a significant number of employees of the company or of an independent company;
 - l. exercising the voting right attaching to shares held by the company;
 - m. any legal transactions by the company if the amount involved exceeds two million five hundred thousand euro (EUR 2,500,000); and
 - n. the acquisition and sale of shares in the Company's capital as referred to above in article 9.2.
- 17.3. The general meeting may determine that a resolution provided for in article 17.2 above, is not subject to its approval, if the amount involved does not exceed a sum to be determined by it and indicated in writing to the Board of Directors.
- 17.4. The Supervisory Board and the general meeting are also authorised to subject resolutions other than those provided for in article 17.1 and article 17.2 above to its

approval.

Those other decisions should be described clearly and notified to the Board of Directors in writing.

- 17.5. The absence of the approval of the Supervisory Board or the general meeting of a resolution as provided for in this article 17 shall not affect the representative authority of the Board of Directors or of the Executive Directors.

Article 18. Absence of Executive Directors or their inability to act

In the event that one or more Executive Directors are absent or prevented from acting, the remaining Executive Directors or the sole remaining Executive Director shall be entrusted with the management of the company.

In the event that all the Executive Directors or the sole Executive Director is absent or prevented from acting, the Supervisory Board shall be temporarily charged with the management of the company and shall be authorized to temporarily entrust the management of the company to one or more persons, who may be a Supervisory Director.

Chapter IX The Supervisory Board

Article 19. Number of members. Profile. Disqualifications

- 19.1. The company shall have a Supervisory Board, consisting of five or more individuals, the number of whom shall be determined by the general meeting. If there are less than five Supervisory Directors, the Supervisory Board shall without delay take measures to supplement the number of its members with due observance of the provisions of both this article 19 and article 20.
- 19.2. The Supervisory Board shall draw up a profile for its size and composition, with due observance of the nature of business of the company, its activities and the required expertise and background of the Supervisory Directors. The Supervisory Board shall discuss the contents of the profile in the general meeting of shareholders and with the works council, for the first time at the determination of the profile, and subsequently in case of any changes to such profile.
- 19.3. The position of a Supervisory Director may not be held by:
- a. persons employed by the company;
 - b. persons employed by dependent company;
 - c. officers and persons employed by an employees organization customarily involved in the establishment of the terms of employment of the persons referred to under a and b;
 - d. persons who are a member of an executive board or a supervisory board of a legal person of which the corporate seat or actual registered seat is in the United States of America.

19.4 In case the company on two consecutive balance sheet dates and without interruption, on two consecutive balance sheet dates thereafter, has not met at least two of the requirements meant in Article 2:397, paragraph 1 and 2 of the Dutch Civil Code, the following persons can not be appointed as Supervisory Director: persons who are supervisory director or non-executive director with five or more other legal entities. For this purpose: the chairmanship of a supervisory board of a legal entity and the chairmanship of a board of directors of a legal entity with a one-tier board, shall count twice.

For the purpose of the present paragraph:

- a. a person who is a member of a supervisory body instituted by or pursuant to the articles of association of a legal person is equated with a supervisory director;
- b. the appointments for various legal persons which are connected with each other in a group count as one appointment;
- c. the reference to legal persons concerns: the legal type of limited liability company (in Dutch: *naamloze vennootschap*) and a private limited liability company (in Dutch: *besloten vennootschap*) that at two consecutive balance sheet dates, without interruption on two consecutive balance sheet dates thereafter has not met at least two of the requirements as referred to in Article 2:397, paragraph 1 and 2 of the Dutch Civil Code, and a Foundation (in Dutch: *stichting*) as meant in Article 2:297a, paragraph 1 of the Dutch Civil Code.
- d. a non-executive director is equated with a supervisory director within the meaning of the preamble of paragraph 1, if the tasks of the directors are divided between executive and non-executive directors;
- e. a temporary appointment in accordance with Article 2:249a, paragraph 2, or Article 2:356 under (c) of the Dutch Civil Code, is not regarded as an appointment.

Article 20. Appointment

20.1. Supervisory Directors shall be appointed by the general meeting on a nomination made by the Supervisory Board, with the exception of a situation as stipulated in paragraph 7 of this article. The nomination shall state the reasons on which the nomination is based. Notwithstanding the provisions of article 19.3 and 19.4, the group of eligible persons may not be limited.

20.2. The general meeting and the works council may recommend persons to the Supervisory Board in order to be nominated as Supervisory Director. The

Supervisory Board shall, for such purpose, inform them in due time when, for what reason, and according to which profile, a vacancy must be filled in their midst. In case for such vacant position a reinforced right of recommendation, as referred to in paragraph 4 of this article, applies, the Supervisory Board also informs the general meeting and the works council thereof.

The Supervisory Board shall simultaneously notify the general meeting and the works council of its decision to nominate a person as Supervisory Director. The nomination shall state the reasons on which the nomination is based.

- 20.3. The recommendation or nomination for the appointment as Supervisory Director shall state the age and the profession of the candidate as well as the number of shares held by him in the capital of the company, his current employment and his employments in the past in so far as relevant in connection with the performance of his tasks as supervisory director. Furthermore, the recommendation or nomination shall also state for which companies the candidate is already a supervisory director; in case some of these companies pertain to the same group of companies, the indication to such group of companies will suffice.

The recommendation or nomination for the appointment or reappointment as Supervisory Director shall state the reasons on which the recommendation or nomination is based. In case of a reappointment, the way the candidate has performed his tasks as Supervisory Director shall be taken into account.

- 20.4. For one / third of the number of members of the Supervisory Board the Supervisory Board shall nominate the person who is recommended by the works council, unless the Supervisory Board objects to the recommendation on the ground that it may be expected that the proposed person will be unsuitable for the performance of the duties of a Supervisory Director or that, when the appointment is made as intended, the Supervisory Board will not be suitably composed. In case the number of the members of the Supervisory Board is not divisible by three, then the closest lower number which is divisible by three will be taken into account for the determination of the number of members for which this reinforced right of recommendation applies.

- 20.5. In case the Supervisory Board objects to the person recommended by the works council, it shall inform the works council of the objection and the reasons thereof. The Supervisory Board shall without delay hold mutual consultations with the works council in order to reach agreement on the nomination of a person as Supervisory Director.

In case the Supervisory Board observes that no agreement can be reached on the nomination, a representative designated for such purpose by the Supervisory Board

shall request the enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal to declare the objection to be valid. The request can not be made before four weeks have lapsed after the start of the mutual consultations with the works council. The enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal shall ensure that notice to appear is also given to the works council. There shall be no appeal from the decision of the enterprise chamber. The enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal may not give an order for costs.

- 20.6. The Supervisory Board shall nominate the person recommended by the works council in case the enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal declares the objection to be unfounded. In case the enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal declares the objection to be valid, then the works council can make a new recommendation in accordance with the provisions of paragraph 4 of this article.
- 20.7. The general meeting may reject the nomination made by the Supervisory Board by a resolution adopted by an absolute majority of the votes cast representing at least one / third of the issued capital of the company. In case at the general meeting of shareholders at least one / third of the issued capital of the company was not represented, a second meeting can be called at which meeting the nomination made by the Supervisory Board can be rejected with an absolute majority of the votes cast, irrespective of the part of the capital represented at such meeting. In case the nomination has been rejected, the Supervisory Board shall make a new nomination with due observance of the stipulations contained in the previous paragraphs of this article. In case the general meeting does not appoint the nominated person(s) and does not simultaneously resolve to reject the nomination, then the Supervisory Board appoints the nominated person(s).
- 20.8. The powers vested in the general meeting under this article may be delegated by such meeting to a committee of shareholders, the members of which it designates for periods to be set by it, not exceeding periods of two successive years. In such case, the Supervisory Board shall inform the committee when a vacancy must be filled in the Supervisory Board in accordance with paragraph 2 of this article. The general meeting may revoke the delegation at any time.
- 20.9. For the application of this article, the works council shall mean the works council of the company or of an affiliated company.
If there is more than one works council, the powers of the works council, as mentioned in this article, shall be exercised by these work councils separately; in case the works council may make a recommendation as meant in paragraph 4 of

this article, the powers under this paragraph shall be exercised by the works councils jointly. If a central works council has been established for the enterprise or enterprises concerned, the powers of the works council pursuant to this article shall vest in the central works council.

- 20.10. If there are no Supervisory Directors, with the exception of a situation as stipulated in article 21, the appointment shall be made by the general meeting.

Persons may be recommended for appointment as Supervisory Director by the works council. Whosoever convenes the general meeting of shareholders shall inform the works council in due time that the subject of the meeting shall be the appointment of a Supervisory Director, including the notification whether the appointment of a Supervisory Director shall occur in accordance with the reinforced recommendation right as mentioned in paragraph 4 of this article.

Paragraphs 4, 5, 8 and 9 of this article shall apply mutatis mutandis.

Article 21. Suspension and dismissal. Retirement

- 21.1 A Supervisory Director shall resign no later than four years after his last appointment as a Supervisory Director. This period is deemed to lapse on the day following the day of the next general meeting of shareholders following the expiry of the four years. The relevant Supervisory Director can immediately be reappointed.
- 21.2. Upon application, the enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal may dismiss a Supervisory Director for dereliction of his duties, for other material reasons or for any far-reaching change of circumstances as a result of which the company may not reasonably be required to maintain him as a Supervisory Director. Such an application may be made by the company, represented for this purpose by the Supervisory Board, as well as by a representative designated for this purpose by the general meeting or by the works council as referred to in article 20.9. Article 20.8 and 20.9 shall apply mutatis mutandis.
- 21.3. A Supervisory Director may be suspended by the Supervisory Board; such a suspension terminates by operation of law if, within one month after the commencement of the suspension, the company has not made an application as referred to in the previous paragraph to the enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal.
- 21.4. The general meeting may resolve to abandon its confidence in the Supervisory Board, which resolution shall be adopted by an absolute majority of the votes cast representing at least one / third of the issued capital of the company. The resolution shall state the reasons on which the breach of trust is based. Such resolution can not be adopted for Supervisory Directors which are appointed by the enterprise

chamber of the Amsterdam Court of Appeal in accordance with paragraph 6 of this article.

- 21.5. A resolution as meant in paragraph 4 of this article can not be taken before the Board of Directors has notified the works council of the intention of the general meeting to resolve upon such resolution and the reasons thereof. The notification shall be sent at least thirty (30) days before the general meeting of shareholders will be held at which meeting the proposal shall be discussed. In case the works council states its position on the proposal, the Board of Directors shall notify the Supervisory Board and the general meeting of this position. The works council may clarify its position in the general meeting of shareholders.
- 21.6. The resolution as meant in paragraph 4 of this article shall cause the immediate removal of the members of the Supervisory Board. In that case, the Board of Directors shall make a request without delay to the enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal to temporarily appoint one or more Supervisory Directors. The enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal shall regulate the consequences of the appointment. The appointed Supervisory Directors will make sure that a new Supervisory Board will be installed, with due observance of the provisions of article 20, within the time-limit determined by the enterprise chamber of the Amsterdam Court of Appeal.

Article 22. Remuneration

The general meeting shall determine the remuneration of each Supervisory Director.

Article 23. Task and authorities

- 23.1. The Supervisory Board shall supervise the policy and implementation of the tasks of the Board of Directors, and the general situation within the company and its affiliated company.

The Supervisory Directors shall advise the Board of Directors.

The Supervisory Directors shall also perform those tasks allocated to them in accordance with or pursuant to these Articles of Association.

- 23.2. The Board of Directors shall provide punctually to the Supervisory Board any information necessary for the performance of its tasks.

- 23.3. The Supervisory Board may request the support of experts.

The costs of such support shall be for the account of the company.

- 23.4. The Supervisory Board may determine that one or more of its members and/or experts shall have access to the offices and to the other buildings and premises of the company, and that these persons shall be authorised to examine the records and documents of the company.

- 23.5. The Supervisory Board may establish regulations in respect of the decision-making and working methods of the Supervisory Board, supplementary to the relevant provisions in these Articles of Association.

Article 24. Chairman and secretary

- 24.1. The general meeting may appoint one of the Supervisory Directors as chairman of the Supervisory Board.

In the event that the general meeting has not appointed the chairman, the Supervisory Board shall appoint a chairman from amongst its members.

The Supervisory Board may also appoint a deputy chairman from amongst its members who, in the absence of the chairman, shall take over all his tasks and authorities.

- 24.2. The Supervisory Board shall also appoint, whether or not from amongst its members, a secretary for the Supervisory Board and shall make arrangements for his replacement.

Article 25. Supervisory Board Meetings

- 25.1. The Supervisory Board shall meet whenever a member of the Supervisory Board deems it necessary.

- 25.2. Unless a Supervisory Director has a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it, the Supervisory Director may grant another Supervisory Director, who has no direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it, a written power of attorney to represent him at a meeting. A written power of attorney shall mean a power of attorney transmitted via standard means of communication and received in written form. A Supervisory Director may not represent more than one other Supervisory Director.

- 25.3. Meetings of the Supervisory Board shall be chaired by its chairman or his deputy. In their absence, the chairman of the meeting shall be elected by the Supervisory Directors present at the meeting, by more than half of the votes cast.

- 25.4. The chairman of the meeting shall appoint a minute taker for the meeting.

- 25.5. Minutes of the discussions at a meeting of the Supervisory Board shall be kept by the minute taker of the meeting.

The minutes shall be approved by the Supervisory Board at the same meeting, or at the next subsequent meeting.

Approval shall be by way of signature of the minutes by the chairman and the minute taker at the meeting at which they are approved.

Article 26. Joint meeting of the Board of Directors and the Supervisory Board

- 26.1. The Supervisory Board shall have meetings with the Board of Directors (hereinafter the "joint meetings") as often as the Supervisory Board or the Board of Directors deems any such meeting necessary.
- 26.2. In such joint meetings, the Board of Directors informs the Supervisory Board, inter alia, of the state of affairs of the company, the outlines of the strategic policy, the general and financial risks, and the supervision- and control system of the company.
- 26.3. The joint meetings between the Supervisory Board and the Board of Directors shall be chaired by the chairman of the Supervisory Board.

Article 27. Adopting resolutions

- 27.1. In the Supervisory Board, each member of the Supervisory Board has one vote.
- 27.2. All resolutions by the Supervisory Board are adopted by more than half of the votes cast.
- 27.3. The Supervisory Board may only adopt valid resolutions at a meeting at which the majority of Supervisory Directors in office is present or represented.
- 27.4. A Supervisory Director who has a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it should immediately inform the Supervisory Board about this.

In the event that a Supervisory Director has a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it, he shall not be authorised to participate in the discussion and decision-making process. If as a result thereof, no resolution can be adopted by the Supervisory Board, the resolution is adopted by the general meeting.

- 27.5. The Supervisory Board may also adopt resolutions outside the meeting, in writing or by any other means method, on condition that the proposal in question has been submitted to all Supervisory Directors in office, with the exception of Supervisory Directors who have a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it, and none of them has objected to this method of adopting a resolution.

A report of a resolution adopted outside the meeting, not in writing, shall be prepared by the secretary of the Supervisory Board, and signed by the chairman and the secretary of the Supervisory Board.

Resolutions in writing shall be adopted by means of a written declaration by all Supervisory Directors in office, with the exception of Supervisory Directors who have a direct or indirect personal interest that conflicts with the interest of the company and/or the business affiliated with it.

Article 28. Absence or inability to act of Supervisory Directors

In the event that one or more Supervisory Directors are absent or prevented from acting, the remaining Supervisory Directors or the sole remaining Supervisory Director will be temporarily charged with supervision and the other duties of the Supervisory Board

In the event that all the Supervisory Directors or the sole Supervisory Director is absent or prevented from acting, the person designated for this purpose by the general meeting will be temporarily charged with supervision and the other duties of the Supervisory Board.

Chapter X Financial year and annual accounts, profit and dividend payments

Article 29. Financial year and annual accounts

- 29.1. The financial year of the company is concurrent with the calendar year.
- 29.2. Each year, within five months of the end of the financial year, with the exception of extensions to this period of no longer than six months granted by the general meeting on the grounds of exceptional circumstances, the Board of Directors shall prepare the annual accounts and make them available at the offices of the company for inspection by shareholders.
- 29.3. Within this period, the Board of Directors shall also make the annual report available for inspection by shareholders, following its prior approval by the Supervisory Board, unless article 2:396 paragraph 6 or article 2:403 of the Dutch Civil Code applies in respect of the company.
- 29.4. The annual accounts consist of a balance sheet, and a profit and loss account with explanatory note.
The Supervisory Board may submit to the general meeting a preliminary advice on the annual accounts.
- 29.5. The annual accounts shall be signed by the Executive Directors and the Supervisory Directors.
In the absence of the signature of one or more of them, this shall be reported in the annual accounts, giving the reason for the admission.
- 29.6. The company can, and if it is legally obliged, shall, commission an auditor to examine the annual accounts.
The general meeting shall be authorized to grant such commission. If the general meeting fails to do so, the Supervisory Board is authorized, or if the Supervisory Board fails to do so, the Board of Directors. The commission may at any time be withdrawn by the general meeting and the one who granted the commission; the commission granted by the Board of Directors may also be withdrawn by the Supervisory Board.
- 29.7. The company shall ensure that from the date of convening the general meeting of shareholders, the prepared annual accounts and, insofar as required, the annual

report and additional information required by law shall be made available at its offices for inspection by shareholders, who shall also be provided with copies thereof free of charge.

- 29.8. The annual accounts, the annual report, the additional information required by law and the accountant's audit, and filing of documents with the Commercial Register, shall also be subject to application of the provisions of Book 2, Title 9, of the Dutch Civil Code.

Article 30. Adoption of the annual accounts and discharge

- 30.1. The general meeting shall adopt the annual accounts.
30.2. The general meeting may grant full or limited discharge to the Executive Directors from liability for their management.

Article 31. Profits and dividend payments

- 31.1. Profits achieved in any financial year shall be put at the disposal of the general meeting.

In the event that the general meeting has not passed a resolution on the allocation of profits prior to, or no later than immediately after, the adoption of the annual accounts, the profits shall be added to the reserves.

- 31.2. Profit shall be distributed after the adoption of the annual accounts showing that this is justified.
31.3. A resolution pertaining to distribution has no consequences until the Board of Directors has given its approval. The Board of Directors may withhold its approval only if it knows or reasonably ought to foresee that the company will not be able to continue to pay its immediately payable debts after the distribution.
31.4. The general meeting may adopt a resolution to make interim dividend payments on shares and/or to make dividend payments on shares from the company reserves. The Board of Directors may also adopt a resolution to make interim dividend payments on shares.
31.5. Dividend payments on shares shall become payable immediately after adoption of the resolution to make payment, unless said resolution establishes a different date.
31.6. Dividend payments on shares may only be made up to a maximum of the amount of distributable equity.
31.7. Claims by shareholders to payments of dividends on shares expire after five years.
31.8. Calculations of the amount of any dividend payment on shares shall not take into account the shares held by the company in its capital.

Chapter XI The general meeting

Article 32. Annual general meeting of shareholders

- 32.1. The annual general meeting of shareholders shall be held within six months of the end of the financial year.
- 32.2. The agenda for this annual general meeting of shareholders shall indicate inter alia the following subjects:
- a. discussion of the annual report (unless Article 2:396 paragraph 6 or Article 2:403 of the Dutch Civil Code are applicable in respect of the company);
 - b. discussion and adoption of the annual accounts;
 - c. discharging Executive Directors;
 - d. discharging Supervisory Directors;
 - e. establishment of allocation of profits;
 - f. other subjects announced in accordance with the provisions of article 34.

There is no requirement to put the subjects under a, b, c and d on the agenda if the agenda contains a proposal to extend the period for preparing the annual accounts and (if applicable) for submitting the annual report, or if a resolution has already been adopted to this effect.

Article 33. Other general meetings of shareholders

- 33.1. Other general meetings of shareholders shall be held as frequently as deemed necessary by the Board of Directors or the Supervisory Board.
- 33.2. Shareholders jointly representing at least a one hundredth share of the issued capital of the company shall have the right to request the Board of Directors to convene a general meeting of shareholders, giving a detailed description of the subjects to be discussed.

In the event that the Board of Directors has not convened a meeting within four weeks of such a request, such that the meeting shall be held within six weeks of its receipt, the requesting parties shall be authorised to convene a meeting independently. For the purpose of this paragraph, persons with meeting rights are considered equivalent to shareholders.

Article 34. Convocation, agenda and location of meetings

- 34.1. General meetings of shareholders shall be convened by the Board of Directors and/or the Supervisory Board.
- General meetings of shareholders may also be convened by shareholders jointly representing at least half of the issued capital of the company, notwithstanding the provisions of article 33.2.
- 34.2. The meeting shall be convened no later than the eighth day before the date of the meeting.
- 34.3. Subjects to be discussed at the meeting shall be indicated in the letter of

convocation.

Subjects which have not indicated in the letter of convocation may be announced at a later time, in observance of the period provided for in Article 34.2.

- 34.4. Any subject, the discussion of which is requested in writing no later than thirty days before the date of the meeting by one or more shareholders solely or jointly representing at least a one-hundredth of the issued capital of the company shall be included in the letter of convocation or announced in the same manner as the other subjects, unless it is detrimental to the vital interests of the company.
- 34.5. Letters of convocation shall be sent to the addresses of the shareholders as recorded in the register of shareholders. After approval of a person with meeting rights in accordance with the provisions of article 5.2 of these articles of association, the meeting can also be convened by readable and reproducible message sent in an electronic form to the address that he has made known to the company for that purpose.
- 34.6. The general meetings of shareholders are held in the municipality in which the Company has its registered office under these Articles of Association, in the Hague, in Amsterdam or Schiphol Airport (municipality Haarlemmermeer). A general meeting of shareholders can be held elsewhere, if all persons with meeting rights have agreed to the place of the meeting and all managing directors have been given the opportunity to render advice.

Article 35. Access and rights to attend meetings

- 35.1. Meeting rights are vested in shareholders, in shareholders who because of a usufruct or pledge have no voting rights and in holders of a usufruct or pledge who have voting rights. Holders of a usufruct or pledge who have no voting rights do not have meeting rights. Holders of depositary receipts for shares do not have meeting rights.
- Persons with meeting rights may be represented at the meeting by a representative with written authorisation.
- 35.2. Each person with meeting rights attending the meeting must sign the list of attendance.
- The chairman of the meeting may determine that the list of attendance shall also be signed by other persons present at the meeting.
- 35.3. The Executive Directors and the Supervisory Directors have, in that capacity, an advisory vote at general meetings of shareholders.
- 35.4. The chairman of the meeting shall decide on granting other persons access to the meeting.

Article 36. Chairman and minute taker of the meeting

- 36.1. The chairman of the general meeting of shareholders shall be elected by the parties with voting rights attending the meeting, by more than half of the votes cast.
Until such time as this has taken place, a member of the Supervisory Board shall act as chairman or, in the event that no member of the Supervisory Board is present at the meeting, the most senior (in terms of age) person at the meeting.
- 36.2. The chairman of the meeting shall appoint a minute taker for the meeting.

Article 37. Minutes, record of shareholder resolutions

- 37.1. Minutes shall be taken of the discussions at a general meeting of shareholders by the minute taker at the meeting.
The minutes shall be approved by the chairman and the minute taker at the meeting and signed by them accordingly.
- 37.2. The chairman of the meeting or the person who convenes the meeting may determine that an official report is made of the discussions of the meeting.
The notarial official record shall be co-signed by the chairman of the meeting.
- 37.3. The Board of Directors shall record all resolutions adopted by the general meeting.
In the event that the Board of Directors is not represented at the meeting, a copy of the resolutions adopted shall be provided in writing by or on behalf of the chairman of the meeting to the Board of Directors as quickly as possible.
The records shall be made available at the offices of the company for inspection by shareholders.
Any of them shall be provided with a copy of or excerpts from the records upon request at no more than cost price.

Article 38. Adopting resolutions at the meeting

- 38.1. A share provides an entitlement to one vote.
- 38.2. Insofar as the law and these Articles of Association do not prescribe a larger majority, all general meeting resolutions shall be adopted by more than half of the votes cast.
- 38.3. In the event that the votes are tied, the proposal shall be rejected, without prejudice to the provisions of article 39.3.
- 38.4. With respect to matters that were not specified in the convening notice with due observance of the period set for convocation, valid resolutions can not be adopted unless all persons with meeting rights have granted their consent to the decision-making regarding these matters and the Executive Directors and Supervisory Directors prior to the decision-making process have had the opportunity to render their advice.

If the period for convocation mentioned in article 34.2 was shorter or if no convocation has taken place, no valid resolutions can be adopted unless all persons with meeting rights have granted their consent to the decision-making and the Executive Directors and Supervisory Directors prior to the decision-making process have had the opportunity to render their advice.

- 38.5. No vote may be cast at the general meeting of shareholders in respect of shares belonging to the company or a subsidiary or of shares for which the company or a subsidiary holds depositary receipts.
- 38.6. When establishing the extent to which shareholders vote, or are present or represented, or to what extent the issued capital of the company is represented, no account shall be taken of the shares in respect of which the law or these Articles of Association stipulate that no vote may be cast.

Article 39. Votes

- 39.1. All votes shall be cast orally.

The chairman of the meeting may, however, determine that the votes shall be cast in writing.

In the event that the vote concerns persons, a person attending the meeting may also request that the votes be cast in writing.

For the purpose of application of this paragraph, writing shall be understood to mean by sealed, unsigned ballots.

- 39.2. Blank votes and void votes shall be deemed not to have been cast.
- 39.3. In the event that, in the election of persons, no person obtains a majority of the votes cast, a second free vote shall take place.

If, once again, no person has obtained a majority after this second free vote, repeat votes shall take place until either one person has obtained a majority of the votes cast, or the vote is between two persons and the votes are tied.

In the aforementioned repeat votes (which shall not be understood to include the second free vote), each vote shall be between the persons voted on in the previous round, with the exception of the persons who received the fewest votes.

If in the previous round the fewest number of votes were cast on more than one person, lots will be drawn to decide which of those persons shall be excluded from voting in the next round.

In the event that the votes between two persons are tied, lots shall be drawn to decide who is elected.

- 39.4. Resolutions may be adopted by acclamation, on condition that no objections are received from the parties with voting rights present.

- 39.5. The judgement pronounced by the chairman of the meeting in respect of the result of the vote shall be decisive.

The same shall apply in respect of the content of a resolution adopted insofar as a vote is held on a proposal not submitted in writing.

However, if, immediately after its pronouncement, the correctness of the judgment is disputed, a new vote shall be held if so requested by a majority of parties with voting rights present at the meeting or, if the original vote was not taken by roll call or in writing, by a party with voting rights present at the meeting.

As a result of this new vote, the legal consequences of the original vote shall cease to be valid.

Article 40. Adoption of resolutions outside the meeting

- 40.1 Resolutions may also be made in another manner than at a meeting, provided that all persons with meeting rights have given their approval for that manner of decision-making. Such approval can also be given in an electronic form.

- 40.2 Votes are cast in writing. The requirement of a written vote is also met if the decision has been recorded in writing or electronically, stating the manner in which each of the shareholders votes, and has been signed by all the persons with meeting rights. The votes may also be cast in an electronic form.

- 40.3 The Executive Directors and Supervisory Directors are given the opportunity to advise prior to the decision-making.

- 40.4. Each shareholder is obliged to ensure that resolutions so adopted are notified in writing as quickly as possible to the Board of Directors.

The Board of Directors shall record the resolutions adopted and add these records to the records provided for in article 37.3.

Chapter XII Amendment to Articles of Association, conversion, legal merger and legal division, dissolution and liquidation

Article 41. Amendment to Articles of Association, conversion

- 41.1. The general meeting is authorised to amend these Articles of Association.

In the event that a proposal to amend the Articles of Association is to be made at a general meeting of shareholders, this shall always be indicated when convening the meeting.

At the same time a copy of the motion, setting out the verbatim text of the proposed amendment, shall be made available at the offices of the company for inspection by the shareholders until after the meeting.

From the date it is made available until the date of the meeting, any shareholder shall be provided, upon request and free of charge, with a copy of the motion.

A notarial deed shall be drawn up of an amendment to these Articles of Association.

- 41.2. The company may convert itself into a different legal form.

Conversion requires a resolution of conversion, adopted by the general meeting, as well as a resolution to amend the Articles of Association.

Any conversion shall also be subject to the relevant provisions of Book 2 of the Dutch Civil Code.

Conversion shall not constitute termination of the existence of the legal entity.

Article 42. Legal merger and legal division

- 42.1. The company may enter into a legal merger with one or more other legal entities.

A resolution on merger may only be adopted in accordance with a merger proposal drafted by the boards of the merging legal entities.

Within the company, the merger resolution shall be adopted by the general meeting.

However, in cases such as those provided for in Article 2:331 of the Dutch Civil Code, the merger resolution may be adopted by the Board of Directors.

- 42.2. The company may be a party to a legal division.

Legal division shall be understood to include a split up or a split off.

A resolution on division may only be adopted in accordance with a division proposal drafted by the boards of the parties to the division.

Within the company, the division resolutions shall be adopted by the general meeting.

However, in cases such as those provided for in Article 2:334ff of the Dutch Civil Code, the division resolution may be adopted by the Board of Directors.

- 42.3. Legal mergers and legal divisions shall also be subject to the relevant provisions of Book 2, Title 7, of the Dutch Civil Code.

Article 43. Dissolution and liquidation

- 43.1. The company may be dissolved by an appropriate resolution adopted by the general meeting.

In the event that a proposal to dissolve the company is to be made at a general meeting of shareholders, this shall always be indicated when convening the meeting.

- 43.2. In the event of the dissolution of the company pursuant to a resolution by the general meeting, the Executive Directors shall act as the liquidators of the assets of the dissolved company.

The general meeting may adopt a resolution to appoint other persons as the liquidators.

- 43.3. The provisions of these Articles of Association shall remain in force insofar as

possible during the liquidation.

- 43.4. The residual surplus after payment of the debts of the dissolved company shall be transferred to the shareholders, in proportion to the combined nominal value of each of their shares.
- 43.5 Liquidation shall also be subject to the relevant provisions of Book 2, Title 1, of the Dutch Civil Code."

IV. FINAL PROVISIONS

The appearing person is known to me, civil law notary.

WITNESSED THIS DEED, the original of which was drawn up and executed in Amsterdam on the date first written above.

Prior to the execution of this deed, I, civil law notary, informed the appearing person of the substance of the deed and gave him an explanation thereon, and furthermore pointed out the consequences which will result for the party from the contents of this deed.

Subsequently, the appearing person declared to have taken note of the contents of this deed after timely being given the opportunity thereto and waived a full reading of this deed.

Immediately after a limited reading, this deed was signed by the appearing person and me, civil law notary.

Sophie IN'T VELD

Morpho BV
Oudeweg 32
Postbus 5300
2000 GH Haarlem
The Netherlands

Subject: Access of US government to biometric data under the Patriot Act.

Brussels, 2 February 2012

Madam, Sir,

My name is Sophie In 't Veld, I am a Dutch Member of European Parliament on behalf of the Alliance of Liberals and Democrats for Europe (ALDE), and I am the Vice Chair of the Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs.

Recently, my attention was caught by a press release where Sagem Identification announced that it had won a call for tenders from the Dutch Ministry of the Interior and Kingdom Relations for the production and distribution of the Dutch travel documents (electronic passports and national identity cards).¹ The biometric data of Dutch citizens for these travel documents are stored in a database at Morpho BV in Haarlem.

Sagem Identification is Morpho's subsidiary and part of the Safran Group, the world leader in biometric systems. The Safran Group has several offices and headquarters in the United States of America.

Trough its presence in the US, the Safran Group - including Morpho BV in Haarlem, falls within US jurisdiction. The US Patriot Act gives US law enforcement and intelligence agencies powers to access personal data stored in databases on EU territory.

Is Morpho BV Haarlem aware that it falls within US jurisdiction through the presence of Safran Group within the US? Is Morpho BV aware that on the basis of the Patriot Act, US authorities can access the biometric data stored in its databases? Has Morpho BV ever received subpoenas from US law enforcement or intelligence agencies to get

¹ Press release of 30 June 2010, "Dutch Government selects Sagem Identification for secure travel documents", Sagem Identification (Safran Group).

Sophie IN'T VELD

access to its databases? Has Morpho BV ever transferred biometric data of Dutch citizens to these US authorities?

I look forward to receiving to receiving your answer.

Yours sincerely,

Sophie In 't Veld

*Member of European Parliament
Vice-Chair of the Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs*

Office address:
ASP 10 G 317
Rue Wiertz 60
B-1047 Brussels
Belgium
T: +32 2 28 37796